

13
1930

TURÁN

A TURÁNI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA.

SZERKESZTŐSÉG:

PEKÁR GYULA
FŐSZERKESZTŐ

CHOLNOKY JENŐ
SZERKESZTŐ

BÁN ALADÁR
FELELŐS SZERKESZTŐ

TARTALOM: *Pekár Gyula*: Attila népe a mai Nyugaton. — *Paikert Alajos*: Magyar lehetőségek a Keleten. — *Bán Aladár*: Gróf Klebelsberg Kunó északi útja. — *Móricz Péter*: Fasizmus és turánizmus Törökországban. — *Vikár Béla*: Téli utazás Finnországba. — *Hüsszein Námik*: A török-magyar rokonság kérdése. — *Sonkoly István*: A finn zene népies elemei. — Himnusz Magyarországhoz; *Larin Kyösti* költeménye. Hazám, *K. Stalte* költeménye; ford. Bán Aladár. — Kisebb közlemények. — Irodalom. — Hírek. — Társasági ügyek. — Résumé.

BUDAPEST

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: ORSZÁGHÁZA, XI.

A kiadásért felelős: dr. BÀN ALADÁR.

Vegyen részt a IV. finn-ugor kongresszuson

1931. június hóban.

Tájékoztatót küld: dr. Bán Aladár főtitkár, Budapest, Országház XI.

Felkérjük t. tagtársainkat hogy hátralékos tagdíjaital mielőbb beküldeni sziveskedjenek, hogy emiatt a Társaság működésében lenakadás ne történjék.

Ajándék ujonnan belépő tagjainknak.

A Turáni Társaság a belépő új tagoknak kedvezményül ingyen osztja ki az alábbi kiadványokat:

1. Szentgály: Szibéria és az ottani viszonyok, (számos képpel).
2. Horváth: A modern Kelet.
3. Paikert: A turáni eszme.
4. Isirkoff: Bulgária, (50 mómelléklettel).

A TURÁNI TÁRSASÁG

kiadóhivatalában

a következő kiadványok kaphatók:

Turán 1913. évfolyam	— — — — —	2.— P
„ 1917. „	— — — — —	3.— P
„ 1918. „	(1—2. szám elfogyott) — — — — —	2.— P
„ 1921. „	(elfogyott) — — — — —	—
„ 1922. „	— — — — —	3.— P
„ 1923. „	(a 3—4. szám elfogyott) — — — — —	3.— P
„ 1924. „	— — — — —	2.— P
„ 1925. „	— — — — —	2.— P
„ 1926. „	— — — — —	2.— P
„ 1927. „	— — — — —	2.— P
„ 1928. „	— — — — —	3.— P
„ 1929. „	— — — — —	3.— P
Szentgály Antal: Szibéria	— — — — —	0.60 P
Posta Béla: A moszlim művészet hatásának példái Erdélyben	— — — — —	0.60 P
Paikert Alajos: A turáni eszme politikai vonatkozásai	— — — — —	0.30 P
— Magyar lehetőségek Keleten	— — — — —	0.30 P
Márki Sándor: A turáni népek története	— — — — —	0.30 P
— Kapcsolatok a turáni népek történetével	— — — — —	0.30 P
Dr. Lechner Jenő: A turáni népek művészete	— — — — —	0.30 P
Dr. Horváth Jenő: A modern Kelet (1498—1920.)	— — — — —	1.— P
Isirkoff: Bulgária. Füzve 2.20 P, kötve	— — — — —	3.— P

XIII. ÉVFOLYAM.

1930.

TURÁN

A TURÁNI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA.

SZERKESZTŐSÉG:

PEKÁR GYULA
FŐSZERKESZTŐ

CHOLNOKY JENŐ
SZERKESZTŐ

BÁN ALADÁR
FELELŐS SZERKESZTŐ

BUDAPEST

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: ORSZÁGHÁZA, XI.

**MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA**

A „TURÁN“ XIII. ÉVFOLYAMÁNAK (1930)

TARTALOMJEGYZÉKE.

I. Értekező cikkek:

	Oldal
<i>Bán Aladár</i> : Gróf Klebelsberg Kunó északi útja	12—17
<i>Hüsszein Námik</i> : A török-magyar rokonság kérdése	27—31
<i>Móricz Péter</i> : Fasizmus és turánizmus Törökországban	17—22
<i>Paikert Alajos</i> : Magyar lehetőségek a Keleten	6—11
<i>Pekár Gyula</i> : Attila népe a mai Nyugaton	1—6
<i>Sonkoly István</i> : A finn zene népies elemei	31—35
<i>Vikár Béla</i> : Téli utazás Finnországban	22—26

II. Költemények:

<i>Larin Kyösti</i> : Himnusz Magyarországhoz. (Ford.: Bán Aladár)	35—36
<i>Kaarli Stalte</i> : Hazám. (Ford.: Bán A.)	36

III. Kisebb közlemények.

Utilevél Ankarából (Móricz Péter)	37—39
Pöld Péter halála (Dr. Virány Elemér)	39—41
Iskolai nevelés Japánban (Bán Aladár)	41—42
A franciaországi árja nyelveket megelőző nyelv turáni eredete (Lukinich Frigyes)	42—44
Magyar munka a Távoli Keleten (Dr. Mezey István)	44—46

IV. Irodalom.

S. von Csekey: Aus den Forschungsarbeiten des Ung. Wissenschaft. Instituts in Tartu	47—48
Pintér Jenő Magyar Irodalomtörténete	48
Suomen Suku	48—49
Hadtört. Közlemények, III—IV. sz.	49
Geographica Hungarica	50
Magyar Adorján: Kérdések	50
Németh Gyula: A honfoglaláskori magyarság kialakulása	50—51
Imaoka Dzsucsiro: Uj Nippon	51
Suomen Heimopäivä	51
Arne Somersalo: Lapuan Tie	51—52

IV

	Oldal
Huszka József: A magyar turáni ornamentika története	52
Jenő Lechner	52—53
Dr. Krisztics Sándor: A magyarok világtörvényszűsának tárgyalásai . . .	53
Túrmezei László: Turán. Költemények	53
Moravcsik Gyula: Az onogurok történetéhez	54
Papp László: A sielés története	54
Dr. Krisztin Ernő: Idegen személy- és helynevek szótára	54
Dr. Gábor Géza: Zempléni Árpád	54
Baráthosi Turáni Könyvei	54
Zempléni Árpád posthumus műve	55
Gesänge russischer Kriegsgefangener	55—56

V. Hírek:

VI. Társasági ügyek:

A Turáni Társaság díszülése a Korm. jubileuma alk.	69
Társaságunk Védnökének jubileuma	69—70
Turáni előadássorozat	70—72
Közgyűlés	73—74
Turáni Tanfolyam	74
Rádió-előadássorozat	74
Uj tagok	74
Értesítés	74
Résumé	75—76

Attila népe a mai Nyugaton.

— Pont l'Abbé és az Eifischthal. —

Irta: Pekár Gyula.

I.

A három éve lezajlott finn-ugor kongresszus ezerfőnyi éjszaki rokon sokadalma s a kongresszusi négy nap *hatvannégy* tudós előadása messzeséges, dicsőbb és boldogabb időkbe ragadta az atyafi lelkeket... kezdünk újra „emlékezni régiekről, Scythiából kijöttekről” s a finn Kalevala és az észt Kalevipoeg hőseit: Väinämöinent s a Hamletszerű Kullervot emlegetve az éjszakiak mellett önkéntelenül eszünkbe jutnak — ezúttal hiányzott — délkeleti türk rokonaink is s köztük főként az élő hun éposz világbíró rejtelmes hőse, a magyarok Árpád előtti első honfoglaló őse: a nagy Attila tornyosodik elénk kápráztató magaslatra. Attila... Nagy Sándor, Caesar és Napoleon mellett a világ negyedik hódító legnagyobb nagyja, kivel kutatás és emlékezés szempontjából tán az ő messzeséges, de egyenes leszármazójának, Árpádnak a magyar népe bánt a multban a legmostohábban. A mult század második felében egy idegen, a nagy francia történetész: Thierry írt Attiláról hatalmas munkát s az új magyar historikus nemzedék most már lázasan pótolja a multak mulasztásait; de mi haszna, a magyar köztudatban azért ma sem szerepel ő azzal az öt megillető büszke majesztással, amellyel p. o. az olaszok Caesart s a franciák a nálánál cseppet se nagyobb Bonapartét dicsőítik. Az „*Isten ostora*” melléknév még a magyar köztudatban is valami inkább szégyenleni való kannibáli barbár őst sejtet, holott Attila csak a rothadó római birodalomnak volt a *flagellum Dei*-je; ezt verte, ezt típorta, épp hogy egy hun-germán világbirodalmat alapítson a helyére duna-tiszaközi világfővárossal. Attila a göbisivatagbeli ősi *Istenkardjával*, melyet „évezredekkel azelőtt kovácsoltak a hun kánok a hunok felfedezte vasércből”, igazában csak a gobi-i *Tanhu* (Isten fia) kánok: *Bahator* (Bátor), *Mokány* és *Dobó* kán hagyományos viláгурalmi eszméjét akarta megvalósítani, midőn a keleti *Csin* (Kína) mellett a nyugati *Ta-Csinra* (Róma) is rá akarta tenni nehéz kezét. Attila, ki az ő duna-tiszaközi szállásának a szagosfából ácsolt hordozható palotájából Kínával és Rómával tárgyalt s Középázsiaiba nevezte ki Ellák fiát királynak... Attila, mondom, cseppet se volt kegyetlenebb a gótoknál, vandáloknál vagy hitszegőbb a bizánciaknál, sőt az őt ismerő és tisztelő germánok hagyományaiiban, a Nibelung-énekben, egyenesen mint fenkölt, bölcs fejedelem szerepel: „Ettel” király. Természetesen a bizánciak s egyáltalán a latin népek, kiket a Balkánon, Itáliában s a catalauni Frankhonban ugyancsak vert, szégyenített, ezek *dühöse* Attilára s torz pokolfajzatot látnak benne. Sebaj, az igazi baj ott van, hogy mi a mi magyar pedagógusainkban is inkább e felé a latin felfogás felé hajlunk! Szégyenletes nembánomság, de hát sajnos, a magyarnak kevés a történeti memóriája...

hisz a mi Attila ősunket nagysándori, caesari, bonapartei magaslatra kellene emelnünk, tanításunknak bőven kellene foglalkoznia alakjával, hadászataival zseniális nagy hódító terveivel, melyek az akkori Európát a legtehetségesebb hungermán népek egészségesebb új világbirodalma számára akarták megmenteni. E helyett tanításunk a levert latin népek szemével méri és kicsinyíti őt s lehetőleg hallgatással siklik el felette. Most négy éve a tudós indus, *Modi* professzor csudálkozott és botránkozott ezen. Ők a messze Indiában ugyanoly nagygnak tartják Attilát, mint a messze nyugati francia Thierry, a két végét közt csak mi, a fajilag és helyileg legérdekeltebb magyarok közönyösködünk s eszünkbe sem jut az a kötelességünk, hogy ne csak iskoláinkban tanítsunk végre bőven és büszkén az *igazi* nagy Attiláról, hanem a latin felfogással szemben a világ közvéleménye előtt is egy világgraszoló monumentális nagy magyar művel rehabilitáljuk az *Isten ostorát!* Hej, lenne csak a cseheknek, oláhoknak Attilájuk, meglátnák, mit csinálnának belőle!...

A népvándorlások bizonyára nagy ébredések, melyek folyamán az álmosodó kimerült nemzeteket és kultúrákat ébresztő, friss lelkű új nemzetek, új kultúrák váltják fel a világtörténet színpadán, — a mai vajudó szörnyű világban is ilyes kezdő tüneteket vélünk látni: a messze keleten a már felébredt japáni mellett a *négyszázmillió, sokkal tehetségesebb kínai ébred most* s a maga torzsalkodásával elfoglalt kis Európa ma se látja még a *jelenkor legfontosabb eseményének*, a kínai ébredésnek a teljes jelentőségét. Az V. századbéli nagy népvándorlás, az a *turba gentium* is ilyes rejtelmes ébredés lehetett. *Európa kapuján* át, az Urál s a Kaukázus közt, hajnallelkű friss százazrek özönlöttek be a *népek országútján* s e máig is megfjejtetlen mozgalom, e *Drang nach Westen* legemberfelettebb hőse épp a mi Attilánk volt. Vasút, telegráf, telefon és aeroplán nélkül Kinától a breton tengerig mozgatott közel egymillió s tömegeket, — micsoda vezéri áttekin-tés, fölény, fegyelem, szuggesztíó, hadi szervezet s taktika kellett ehhez! Lángelmének kellett az ily világkirálynak lennie, aki százakra menő népeket tudott így kordában tartani. Caesar csak Egyiptomig, Napoleon csak Moszkváig, Nagy Sándor csak Indiáig tudott elhatolni, — a mi Attilánk a Kínai Faltól az Atlanti tengerig vágatott mindezeknél nagyobb seregekkel! Az ázsiai hun főhadiszállás a Gobi sivatag szélén levő *Ordas* volt, a Kínai Fal felett, az európai operációs bázist ide a Duna, Tisza közé tette Etele, hogy a Jászberény melletti Kerekudvarra-e vagy inkább Szentés tájékára, azt a mostani kutatások fogják eldön-teni. — Nagyon kérem tudósaikat: döntsék el ezt végre, mert szégyen, hogy ide temérdek érdeklődő angol-francia érkezik és sürgető kérdéseikre mi se az Attila-szállás fővárosát, se az Attila halálát követő Kriemhild-csatát, Ellák elesét, Csaba menekülését, de még azt se tudjuk nekik lokalizálni, hogy Isten ostorának a hármas aranykoporsóját melyik elvezetett folyónak, a Dunának vagy a Tiszá-nak a medrébe temették-e? Alsunk még mindig? Még se ébredsz Attila magyar nemzete? ... Nos, innen a Duna-Tisza közéről szervezte ő bizánci, itáliai had-járatait s innen indította meg azt a páratlanul zseniális nyugati *raid*-et, mely a mai Franciaország Chalons-sur-Marne-jának a catalauni síkján az utolsó római-val, Aetiussal szemben *egy eldöntetlen* világcsatában kulminált. A latinok „győ-zelemről” beszélnek, de tudatos és roszhiszemű tévedés ez, mert a milliós csata után Attila megtartotta pozícióját s teljes fogoly- és zsákmánykészletével önszán-tából vonult vissza. Olvassák el kérem e világcsata s az erre való stratégiai hun felvonulás történetét Thierrynéi, nincs ily hadászati remek se a Nagy Sándor, se a Caesar, se a Napoleon kisebb dimenzióiban. Én itt e cikkem címéhez képest csak egy kis részletre szorítkozhatom és hogy a catalauni csatában mégis csak

inkább Attila lehetett a győztes, erre hozok fel bizonyítékot: a duna-tiszaközi óriási sereg egy hun ezrede a csata után tovább tört nyugat felé s a messze keleti kínai Sárga-tenger után a messze nyugati Atlanti tengernél állott meg. Lovas nép, tovább nem mehettek... Lóról szálltak hát, letelepedtek a *Finistere*-nek, „Föld végének” nevezett délbreton parton, abban a ma *Pont l'Abbé*-nek nevezett városban, melyben tudottan mint Attila utódok laknak ma is.

A rejtelmes Bretagne-nak legrejtelmesebb része épp ez a déli partvonal; a halállegendák s a félelmes breton szentek kísérteties országa ez, ahol fényes nappal is hazajáró lelkeket lát a ködbevesző babonás tekintet, s hol az élők oly szoros bensőségben élnek a holtakkal, hogy az év bizonyos napjain máig is teritenek nekik a családi asztalra s ihletetten érzik lakomázó jelenlétüket. Zord gránitpart, mely a kelták előtti kultúra *menhir*-jeinek fantasztikus közéreit s a Tristán és Isolda szerelmének az emlékét őrzi, — való igaz, ott kijebb ma is ott van a Marke király sírja s nem messze tőle Douarnez-n túl ott emelkedik a szörnyű Point du Raz, a Penmarch (Marke!) fok, alatta a híres Halottak Öble, melybe az V. században a bűnös Grallon király bűnös Ys városa sülyedt alá. Isten büntetése volt ez, mert a király csodaszép leánya, a hirhedt Dahut hercegnő az ördöggel cimborált. A város a maga száz templomával elsülyedt, de népe lent él, kalmárkodik tovább s Ys harangjainak a szava ma is felhallatszik vihar idején. Legendák és kísértetek hona: az ideérkező utas úgy érzi, hogy csodás álomba merül, melyből szívdobogva csak akkor ébred fel, ha visszatér a józan francia földre...

Mint magyarnak, nekem is megdobbant a szívem, mikor Penmarch alatt a Nürnberg-szerűen ódon Pont l'Abbéba betettem a lábam. Épp vasárnap volt, kevés ember az uccán, mindenki a XV. századbeli csodaszép gót templomban volt. Menjünk be mink is, itt láthatjuk a *Bigoudens*-eknek nevezett hun utódokat, kiket mint a messze kelet idesodort gyermekeit, a breton költők: Yann Nibor és Botrel annyiszor megénekeltek. Belépünk. Felejthetetlen látvány. Színpompás, félhomályú gót templom ez, telistele a breton szentek fantasztikus szobraival... de mintha tán inkább a távolkelet indus vagy kínai szentélyébe tévednénk. A buzgó nyugati kereszténység színe alatt, a *bigoudensek* egészen más, tán még mindigős-samán képzelme működik itt. Ott térdelnek fohászba merülten s én döbbenve kérdelem magamtól, vajjon Pont l'Abbé helyett nem Mezőkövesden vagyok-e? Se francia, se breton férfiak ezek; kiálló pofacsontú török, bolgár, vagy magyar fejek ezek, — s a nők, ahogy Le Goffic mondja, valóságos „kínai császárnők” a sujtástól csillogó szoknyában, derékban s abban a tiaraszzerű magas pártában, főkötenben, melynek kincses mezőkövesdi stílusát ezerötszáz év multán is oly babonás szívóssággal megtartották. Felejthetetlen élmény, — mikor vége az áhítatnak s a *bigoudens*-ek (vajjon mi e szó etimológiája?) a turisták százai közt büszkén, ünnepélyesen kivonulnak a templomból, én önkénytelenül is magyarul szólítom meg az egyik „kínai császárnőt.” A csinos mezőkövesdi arcú nő rám néz, a fejét csóválja, bretonúl azt mondja: „nem értem”, de szeme tudóan csillan, mintha valami régesrégii emlék motoszkálna a ragyogó tiarája alatt. S én azzal a tudattal megyek odább: ezek ma is azok, kik ott voltak Catalaun-nál, ezek látták a királyok királyát, a mi nagy Attilánkat!

Szészórt porszeméi a hun dicsőség aranyainak Nyugat-Európában... De Pont l'Abbé csak egy város, Svájcban egy egész kantonrész Attila népével, hun utódokkal van telve: a híres *Eifischthal*, az annyit tanulmányozott *Val d'Anniviers* ez, melynek hun mivoltáról, Attila hagyományairól, már jóval többet, megdöbbenően sok érdekeset tudunk.

II.

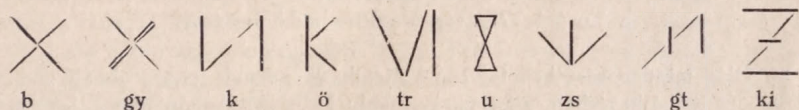
Magyar globetrotterek, kik a nemzetközi snobizmus parancsához képest tán a jövő nyáron is Svájcban fogtok üdülni, ha már ott vagytok, hát zarándokoljatok el ama hun utódokhoz, kik mint Attila előrs-ezredei az olasz hadjárat harcai közepett az V. század derekán a svájci havasok közé vetődtek s immár ezeröttszáz éve élnek Wallis kantonnak Eifischthal (Val d'Anniviers) völgyében. Ma már bizony németül, franciául, olaszul beszélnek, de szólásformáikban, családi neveikben, hagyományaikban s viseletük paszománt-színeiben ma is szigorúan őrzik még az ázsiai ős-hun emlékeket, olyannyira, hogy a lelkes magyar-német Anton Karl Fischer professzor 1896-ban érdemesnek tartotta vaskos könyvet írni Attila e Svájcba tévedt érdekes népéről.

Hja, mint Caesar és Nagy Sándor emlékeivel, úgy Attila nyomával is Kinától a breton Atlanti tengerig — mindenütt találkozhatunk! A legnagyobb történeti nagyok közös ereje épp az, hogy bélyegüket ekkora óriási földterületekre képesek rányomni. A tudományos kutatás a megnyíló kínai krónikák segélyével hovatovább kezdi már kihámozni a hun rejtelmet a homályból. A legszigorúbb hadi fegyelem alatt álló *egységes* „néptenger” volt ez; ha a bizánci írók a *kutugor* (hatugor), *utugor* (harmincugor), *onugor* (nagyugor, ungar) s száz más kitételben más-más nemzeteket látnak is, ez elnevezések javarészt ugyanannak a hun-ugor „néptengernek” csupán változó alkalmi alakulatait jelzik, a két világrészti típrő egységes hunság igazában csak a fekete és fehér hunok két árnyalatát ismerte. A gót Jornandes jól látja ezt, midőn a nyugati hunokat (Attila és Baján avarjai) fekete hunoknak, a keletieket pedig fehér hunoknak nevezi. Az utóbbiak voltak a műveltebbek; hisz némely források szerint maga Zarathusztra is fehér hun volt, de vallásalapítói magas lelkületük mellett e fehér hunok hatalmasak is voltak; hatszáz évig uralkodtak Indiában, — az indus Modi professzor elhozta nekünk király-lajstromukat s valószínű, hogy India mai radsái és maharadsái is javarészt fehér hun királyutódok. A fekete hunok valószínűleg a Herodotos melanchlainoi, „fekete köpenyesei”, a fehér hunok pedig azok az *albánok*, kik ma is megvannak még a Kaukázus bércei közt s kik a „fehér orosz” földnek is nevet adtak. Querfurthi Szent Bruno még a XI. században *Ungria Alba*-nak nevezi Magyarországot s *Ungria Nigra*-nak, „fekete Magyarországnak” Erdélyt. A XII. századbeli Nestor krónikás szerint, Árpád magyarjai „fehér magyarok”, a bessenyők pedig „fekete magyarok”... Nos, mindezek alapján ez a „fekete-fehér” elnevezés kezd már megmagyarázódni: nem az arca, valami testi sajátságra vonatkozik ez, hanem tisztán és egyedül az öltönyre, a szürre, subára, bundára, gubára, zekére, szokmányra. Már az augsburgi krónika is emlegeti a fogoly magyarok díszes szürét; *hát a fekete vagy fehér szür, ez a döntő, vagyis a népek fekete vagy fehér birka-állománya*. A szín aztán hagyományá válik, — Magyarországon a szür eredetileg általában fehér volt, a „fekete Magyarországon”, vagyis Erdélyben viszont fekete (az egy Gyulafehérvár tájának kivételével), de fekete szürt látunk a Dunántúl nyugati részein is, és a székely, avar, bessenyő österületeken, jeléül annak, hogy ezek a fekete hun népek Árpád seregénél nemcsak hátvéd, hanem elővéd is voltak. Nézzenek körül a mai (vagy tegnapi!) Magyarországon, nekem szent meggyőződésesem, hogy a fehér és fekete szür biztos újmutatás arra, hogy fehér vagy fekete hun eredetű ugorokkal, ungarokkal van-e dolgunk...

Tehát döntő a *Prachtgewand*, a díszes szür fekete vagy fehér színe, de aztán döntő az ornamentika, főként a *szürszegély* színe is. Mind a hunoknál, mind a magyaroknál a hét szent szám s ehhez képest hét szint ösmerünk a

szürszegélyben. himzsesben, paszományban is: a *feketét, a cinőbervöröset, a skarlát-pirosat, az acélzöldet, a tengerzöldet, a sötétkéket, az égkéket*. Ezenkívül minden törzsnek külön jele volt a szűrőn a himzsesben... „Akinek nem szüre, ne viselje!” mondja már a törzsbecsületre feltékeny magyar példaszó is. A fekete szűrőknél ritka a világoszöld szegéiy: ez a várkunoknál volt szokásban, a Baján avarjainál (555), kik bajorba, osztrákba egész Raguzáig szétszóródtak. Mindezeket futólag csak azért mondom el itt, mert e színek, jelzések ma is szereppel bírnak az Eifischthal hun utódainál.

451-ben tehát egy hun sereg előörsön elszakadt Attila főhadától s Wallisba vetődött. Tarka e híres kantonnak a története: az egész népvándorlás minden suébjei, allemánjai, vandáljai átviharzanak a romanizált viberek, sedunok, nantuatok stb. e kis országn, s ekként ide hatol be Attila népe is. A németes Felső-Wallis s a franciás Alsó-Wallis ma is tizenkét dialektust ismer, — jellemző az Eifischthal hun utódainak nyelvjárásánál a magyar „a” hang s az első szótagnak magyaros hangsúlya. Vannak regőseik, él régi keleti melódiájuk, megvan ornamentikájukban a magyaros ősi tulipán s ősi hun írásukból megmaradtak bizonyos jelzéseik, melyek a székely rovásírásra emlékeztetnek:

A modern franciás vagy németes öltönyökön rajta van az ősi színjelzés, de bámulatos, mennyire hasonlítanak az anniviersi házak a székely házakhoz! Bámulatos e hun utódoknál a szomszédoktól elütő magyaros keleti vendégszeretet s az a szintén magyaros szónoki készség, szónoki lendület, mely annyira kirí a józanabb svájci környezetből. De legérdekesebbek mégis szavaik és családi neveik. Csak úgy találokra említem fel: *vieze* = patak, víz; *evoui* = ivó, víz; *rakka* = göré, rakás; *chaba* = suba; *chapa* = kapa... De üssük csak fel 1682-iki keresztelési könyvüket s nézzük családi neveiket. Ott a *Karaton*, ami nem más, mint a bizantosított hun királyi *Karád* név; ott a Ruov, a mi nyilván Roff, Attila király nagybátyjának a neve. De tovább: *Abé* = Aba, apa; *Barths* = Bartha; *Barza* = Barca, „tigris”; *Bourginet* = Börzsöny; *Callo* = Kálló; *Szapel* = Csepel; *Dalliard* = Dállya, Gyalia; *Dalis* = Dali, Deli; *Danzo* = Dancs; Dénzig, Dintzig: Attila fia; *Genan* = Jenő; *Gellett* = Séllye; *Petre* = Pethe; *Pot* = Bod; *Rever* = Réva; *Sanio* = Sajó; *Zablo* = Zabola; *Zaffer* = Csiffár; *Corbetch* = Horpács; *Kochier* = Köhér; *Lebin* = Lebény; *Lona* = Lónya, Lonyabánya, hegyilegelő; *Lyrec* = Ireg; *Nava* = Náva, Návay; *Niouc* = Nyék; *Urdjon* = Urdung, ördög; *Vissoie* = Vizsoly; *Zirouc* = Czirok, Szirák. Aztán van egy különös név: *Serwago*, vagyis Szervágó, ami az ősi szer szónak a variációja s az áldozati és bíráskodási helyen való vágói vagyis döntnöki papi szerepre utal. A „szer” ősszó: Pusztaszer, szertartás, szerés, szertelen, szerszám, rendszer, szerkezet, szerzet, szerpap, szerdár... De még kell említenem még egy döntően fontos családnevet az Eifischthal hun utódainál, ez a *Kunban* vagyis a „hun bán”, — mert hisz a „bán” szó (horvát bán, macsói bán szó) a szláv linguista Schafarik szerint nem szláv szó, hanem a szlávok az avaroktól vették át...

Ime ez az a különös és érdekes nép, mely Wallis kantonnak Visp, Anniviers (Eifischthal), Hereus s Bague völgyeiben lakik s mellyel talán érdemes lenne, mint Attila utódokkal, bővebben és kimerítőbben foglalkozni. A tudós történész püspök: *Horváth Mihály* 1868-ban genfi emigrációja alatt felkereste őket;

harminc év mulva *Fischer* professzor könyvet írt róluk, de tán nem ártana, ha újabb harminc év multán, hacsak dilettáns folklorista szemmel is, felkeresnék e hun utódokat Svájcban üdülő magyar turistáink. Vallassák őket, beszélgessenek velük, jegyezzék fel, amit hallanak tőlük: *minden* fontos most, mikor a finn-ugor kongresszusok oly nagyszerűen gyujtották meg a rokon lelkekben az összetartozóság szent tudatát. Ki tudja, az Eifischthal rejtett regéiben, hagyományaiban tán akad oly arany szem, melynek új csillogása új fényt vet az Árpád előtti amaz első honfoglaló ősré, a Nagyúr Attilára, kit a magyar tudománynak végre rehabilitálnia kell a világ közvéleménye előtt. Isten Ostora volt ő, a világ ura Kínától az Atlanti tengerig s én úgy érzem, a róla való emlékezés erőt ad nekünk mostani trianoni siralomvölgyünkben. Isten Ostora... és hej de jó volna most a kezünkben ily istenostora trianoni kis és nagy ellenségeink ellen!

Magyar lehetőségek a Keleten.*

Irta: Paikert Alajos,
a Turáni Társaság alapító-elnökhelyettese.

A világ minden részében folyton változik, és nekünk magyaroknak is e változásokhoz többé-kevésbé alkalmazkodnunk kell. Állandóan nagy lehetőségek kínálkoznak a magyarságnak a *Keleten*, mely alatt *Kelet-Európát, Ázsiát, Afrikát és Ausztráliát* értem.

A jelen korban, amikor a táviró, vasút, gőzhajó, pósta, autó és autóbusz, repülőgép, rádió és egyéb a közlekedést és az érintkezést rendkívül megkönnyítő és meggyorsító találmányok a föld különböző részein lakókat folyton közelebb és közelebb hozzák egymáshoz — napjainkban, amikor a világháború folytán közülünk sokan részint mint győzelmes katonák, részint mint hadifoglyok hosszabb időt töltöttek Kelet-Európában és Ázsiában, — ma már a Kelet nekünk is mindinkább ismertté és eléggé gyorsan elérhetővé vált.

Sajnos azonban a világháború sok rombolása között egy körülmény különösen akadályozza érintkezésünket Kelet-Európának és Ázsiának van nézve legfontosabb területeivel és népeivel és ez *Oroszország* szovjetizálása, ami annak mai, még sokkal szigorúbb elzártágát eredményezte, mint azt a cárság idejében tapasztaltuk. *Oroszország* ma is az ázsiai kontinens egész északi részét és középterületeinek nagy részét bírja, így ezek a régiók addig, amíg ott a jelenlegi uralom érvényben van, láthatatlan kínai fallal el vannak zárva a rendes, szabad és egyenjogú közlekedéstől. De, amint a világon semmi sem abszolút, úgy ott is a jelenlegi uralom egyrészt viszonylagos, másrészt szintén változásoknak van alávetve. Míg a változás be nem következik, addig csak előkészíthetjük leendő összeköttetéseinket e területekkel és népekkel és addig ténylegesen a Keletnek más vidékeit kell számításba vennünk.

Ismételtem kell itt is, amit folyton hangoztatok: *nekünk magyaroknak ebben utánoznunk kell az angolokat, belgákat és hollandusokat*, akik kimennek a nagy világba, ott megmaradnak angoloknak, belgáknak és hollandusoknak és ott, bár sokszor nehéz küzdelmek árán, de mégis sok esetben igen nagy vagyont és befo-

* Előadta a Turáni Társaság 1930. nov. 13-iki ülésén.

lyást szereznek önmaguknak és hazájuknak. Anglia világhuralmát annak köszönheti, hogy fiainak vállalkozó része az anyaországon kívül keresett megélhetést és ott szerzett területeket, vagyont és hatalmat, evvel gyarapítva és állandóan nagyobbitva hazáját is.

Mi magyarok ma *nem* szerezhetünk kolóniákat, hátunk mögött ma *nincsenek* hadihajók, de *van* vállalkozó, értelmes és tehetséges ifjúságunk. A magyar nemzet egyike a legtehetségesebb nemzeteknek az egész világon.

Az a magyar ifjú, aki külföldre megy és ott tevékenykedik, maradjon magyar, még a legnehezebb viszonyok között is. Magának, családjának és hazájának szerezzen ott elismerést, vagyont és hatalmat. De becsüljük meg mi itthon maradtak is külföldön küzdő magyarjainkat, úgy mint azt Anglia, Belgium és Hollandia kormánya és társadalma teszi; ezek bennük új vagyonokat, új területeket és új pozíciókat szerző katonákat és hódítókat látnak, kik sokszor életük kockáztatásával harcolnak hazájukért.

A Kelet, tehát Kelet-Európa, Ázsia, Afrika és Ausztrália, temérdek nagy terület és népessége a föld lakosságának túlnyomó részét teszi.

A Kelet lehetőségei, különösen magyar szempontból, kimeríthetetlenek. Ha a jelenlegi Oroszországot egyelőre leszámítjuk, itt vannak Európában a Balkán félsziget államai: Bulgária, Törökország, Jugoszlávia, Románia, Albánia és Görögország. Az óriási ázsiai kontinensen pedig: Törökország, Irak, Perzsia, Afganisztán, India, Sziám, francia és hollandi India, Kína és Japán; Afrikában pedig: az angol francia, olasz, belga és portugál kolóniák, továbbá Abesszinia és Egyiptom, végül Ausztráliában: az ausztráliai kontinens, Újzéland és a csendes oceáni szigetvilág. Mindmegannyi érdekes ország, nép, terület és lehetőség, ahol eddig még kevés magyar él, de számtalan az alkalom kitüntetésre, érvényesülésre, vagyon és hatalom szerzésére.

Ez államok és vidékek, mesés kincseikkel, óriási földterületeikkel, részint a miénkhez hasonló, részint szubtropikus és tropikus növényzetükkel és állatvilágukkal, modern ültetvényeikkel, kiterjedt, nagyrészt őserdeikkel, értékes bányáikkal, vizierejükkel, fejlődő ipartelepeikkel, keletkező tudományos intézményeikkel, szervezkedő hadseregeikkel és hadiflottáikkal, fejlődő út- és vasúthálózatukkal stb. mindmegannyi alkalom és lehetőség vállalkozó ifjaink részére. Magyar mezőgazdáink, erdészeink, bányászaink, mérnökeink, építészeink, vállalkozóink, orvosaink, művészeink, kereskedőink, iparosaink, katonáink, tudósaink és munkásaink, akik idehaza a mi szegény, jelenleg csonka hazánkban nem találván elhelyezkedést, kénytelenek külföldre menni s ott önállóan, céltudatosan és minden akadályt leküzdve maguknak és családjuknak új megélhetést teremteni, — ezek előreláthatólag a Kelet különböző államaiban tevékenységüknek új területeket, érvényesülésüknek új alkalmakat találhatnak, ha e nehéz feladat teljesítésére elegendő eréllyel, ügyességgel és kitartással bírnak.

Igaz, hogy ma a legtöbb ország ridegen és könyörtelenül elzárkózik az idegen bevándorlók elől, amiben legtöbb esetben saját szempontjukból igazuk van, de azért mégis vannak országok, ahol és amikor az illő elhelyezkedés véreink részére bár nehezen, de lehetséges. Elsősorban a rokonnépű államokban, de másokban is. Természetes, hogy a legkedvezőbb esetekben sem számíthatunk sehol sem állandóan tárt karokra és folyton terített asztalokra. Munka és küzdés nélkül ma nincs sehol igazi siker, a Keleten sem.

Nekünk magyaroknak, kiket a kegyetlen sors ezeréves hazánk kétharmadától megfosztott, nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is a legkomolyabban foglal-

koznunk kell vállalkozó ifjúságunk egy részének külföldi, főleg keleten való elhelyezkedésével. *Rendkívüli viszonyok rendkívüli intézkedéseket kívánnak.* Azért most itt kormányoknak és társadalomnak össze kell fognia s oly megoldásokat keresnie és találnia, mint azt az említett nyugati államok, újabban különösen Olaszország, teszik. Az utóbbi állam jelenleg példás módon törődik a kivándorlás egész komplexumával, azt a legkitünőbbben, minden részében állandóan ellenőrzi és egyben hathatósan gondoskodik kivándorolt állampolgárainak külföldön való komoly védelméről, utbaigazításáról és támogatásáról.

Vasuti és hajózási összeköttetéseink Magyarország és a Kelet között még eléggé hiányosak. A nagy transzszibériai vasút most szovjeturalom alatt áll, tehát a rendes forgalom szempontjából részünkről alig jöhet számításba. A bagdadi vasút, vagyis mondjuk a Budapestet Szófián, Konstantinápolyon, Aleppon, Mosszulon át Bagdaddal összekötő vasúti vonal már teljesen készen van, sőt annak folytatása Perzsián át Indiába, dacára e fontos összeköttetést politikai okokból hátráltató törekvéseknek, egyre közeledik a megvalósulás felé. A bagdadi vasút elágazása Afrikába szintén készen van, úgy hogy ma rendes vonatösszeköttetésünk van Budapest és Kairó között, nemsokára pedig végig egész Afrikán.

India vasúti hálózata, bár legnagyobb részét keskenyvágányú, majdnem teljesen kész, Karacsítól végig, úgy a Gangesz mentén, mint a dekkáni félszigeten és Burma nagy részén, egészen le a malakkai félszigetig. Ha itt a Burma és Kína határán levő óriási és mély folyóvölgyeket, az Urclu, illetve a Szalvin és a Lanczankiang, illetve Mekong folyamvölgyeket részben áthidalni, részben alagutakkal megkerülni sikerül, akkor India és Kína közötti, főleg annak Jangcekiang folyóóriásával való összeköttetés, szintén készen lesz. Kína, amikor belső háborúi engedik, nagy energiával építi ki vasúti hálózatát, újabban pedig országújtait is, hogy az egyre fejlődő autó- és autobuszközlekedésnek alapjául szolgáljanak. Mindezekben a munkálatokban magyar mérnökök, építésszek, gyárosok, vállalkozók és munkások esetleg munkát és elhelyezkedést találhatnak.

Az *autobuszvonalak* Ázsia és az egész Kelet kulturális és gazdasági feltárá-sában még nagy szerepre vannak hivatva. Hasonló óriási munkát várnak Keleten az *elektromos erőfejlesztő és átvivő művek* létesítésénél és tökéletesítésénél, melyek nagy része *műöntözéssel* és ezzel karöltve terjedelmes és intenzív *mezőgazdasági* kulturával kapcsolatos. A nagy elektromos erőművek építése Kelet-Európában, Ázsiában, Afrikában és Ausztráliában már megkezdődött s azok kellő működése beláthatatlan perspektivákat nyújt úgy az ottani vidékek népességének, mint honfitársainknak is. A nagy vízi erők, szénmedencék és olajmezők modern felhasználása erő-, fény- és hőtermelésre és átvitelre gazdag és művelté tehet óriási, eddig meddő vidékeket. Hasonlóképen a nagy *öntöző művek*, duzzasztógáták, nyílt alagúti vagy csöves csatornák építése, szántóföldek, ültetvények, rétek, gyümölcsöskertek stb. öntözése szinte paradicsommá változtathat terjedelmes, eddig terméketlen területeket.

Ilyen nagyszabású munkálatokban a Keleten már is kitűnt két kiváló magyar mérnök: *Gubányi Károly*, aki különösen Kelet-Ázsiában, Mandzsuriában és Ausztráliában és *Ruttkay Guidó*, aki először Japánban, azután Spanyolországban, legutóbb pedig hazánkban alkot maradandó értékű és hasznos öntöző- és villamos erőműveket. Gubányi társaságában Kelet-Ázsiában pedig, kivált vasútak építésében kitűnt *Szentgály Antal* mérnök, a Magyar Nippon Társaság érdemes elnöke.

A *Turáni Társaság* eleitől fogva mindig szem előtt tartotta azon hivatását és feladatát, hogy főleg a rokon európai és ázsiai népekkel, államokkal és területek-

kel úgy kulturális, mint gazdasági összeköttetéseket létesítsen, azokat fenntartsa és mélyítse. E célból nemcsak számos tudományos expedíciót szervezett a Keletre, hanem különös gondja volt arra, hogy a rokon nemzetek ifjúságának egy része Magyarországon nyerje általános és szakbeli oktatását, hogy később hazájukban előharcosai legyenek az ottani kulturális és gazdasági fellendülésnek, egyben pedig a magyar nemzettel és állammal való legbarátságosabb összeköttetésnek.

A Turáni Társaság eddig több száz török, bolgár, tatár, baskir, észt, stb. ifjút és leányt neveltetett Magyarországon a magyar kormány és társadalom jóakaró és hathatós támogatása mellett; s legtöbbször hazájukban ma már jelentős állásban van mint mérnök, tanár, földbirtokos, építész, művész, katona stb. és nagy részük ma is nemcsak hálásan emlékezik arra az időre, amikor Magyarországon tanultak, hanem fel is keresnek bennünket érdekes és tanulságos leveleikkel.

Társaságunk ezen neveltetési akciója tehát nemcsak nagy szolgálatot tett a magyarral rokon népeknek, hanem egyben ezek a magyarbarát ifjak, kevés kivétellel, a magyar érdekeknek ma is hathatós támogatói, aminek politikai, kulturális és gazdasági tekintetben nagy jelentősége van.

A Keletnek a mi szempontunkból való feltárásában már régóta buzgólkodik a magyar tudósvilág színe-java, kezdve *Kőrösi Csoma* Sándoron, folytatva *Vámbéryn*, *Ujfaluy*n, gróf *Zichy* Jenőn, gróf *Széchenyi* Bélán, *Déchy* Móron, *Lóczy* Lajoson, gróf *Teleki* Samun, *Stein* Aurélen, gróf *Vay* Péterén, gróf *Teleki* Pálon, *Almásy* Györgyön, *Prinz* Gyulán és báró *Nopcza* Eleken végig *Ligeti* Lajosig, aki most tér vissza a Gobi sivatagon és környékén végzett tudományos kutató útjáról. De lapokon át sorolhatnók fel azon kitünő magyar tudósok, kutatók, mérnökök, vállalkozók és hasonlók neveit, akik mind kitünő szolgálatokat tettek a tudománynak, a technikai gyakorlatnak, a kulturális és gazdasági haladásnak, a keleti államoknak és nemzeteknek s végeredményben saját hazájuknak, avval a felderítő, vagy feldolgozó eredményes munkájukkal, amelyet a Keleten végeztek.

Nagyon szeretném, mert csábító feladat volna, legalább nagy vonásokban mindazt a kitünő tevékenységet és eredményt egyenként ismertetni, amelyet magyar szellemi munkások eddig a Keleten felmutattak.

Nagyon hasznos és értékes munkát lehetne ebből összeállítani, amely nem kis mértékben szolgálná a magyar dicsőséget s a magyar összeköttetéseknek a Keleten kiváló eszköze lehetne. Sajnos, e feladatra kevés idővel rendelkezem, mert a közel jövőben magam is ilyen misszióra indulok a Keletre. Azért röviden mégis felsorolok itt néhány kiváló magyar férfiút, akinek működése a Keleten önmagának és hazájának dicsőséget és hasznot jelent.

Kezdem a sort gróf *Benyovszky* Móriccál, a legendás világ-utazóval, folytatom *Stein* Auréllal, kinek korszakalkotó tudományos kutatásai és eredményei, Közép-Ázsia földrajza és története szempontjából, világszerte ismertek és megbecsültek, folytatom *Faragó* Ödönnel, aki mint első osztályú kínai mandarin, vagyis főtisztviselő, a kínai vámügyek megszervezésében kiváló érdemeket szerzett, továbbá *Böckh* Hugóval, ki mint geológiai világtekintély főleg Perzsiában a kőolajkutatások terén elsőrangú eredményeket mutatott fel, gróf *Teleki* Pállal, aki a híres moszuli kérdésben mint földrajzi világtekintély kéretett fel és akinek véleménye alapján állapították meg a határokat Törökország, Szíria és Irák között, *Mészáros* Gyulával, ki mint a Turáni Társaság egyik alapvetője a magyarok őshazájában végzett kutatásai folytán néprajzi és nyelvészeti tekintély, ma vezetője az ankarai néprajzi múzeumnak, *Réthly* Antallal, aki megszervezte a

modern Törökország meteorológiai szolgálatát, *Déchy* Mórral, aki a Kaukázus legkiválóbb leírója, *Cholnoky* Jenővel, aki Keleti Kína és Mandzsuria hydrográfiai viszonyait tanulmányozta, *Pekár* Dezsővel, ki az Eötvös ingával Indiában kutatásokat végzett, s a sajnos, korán elhalt *Tóth* Jenővel, aki Indiában a himalajaaljai és kasmiri néptörzsek között ősmagyar nyomokat keresett és sok érdekes vonatkozást talált. Nem maradhatnak itt emlékezés nélkül: *Karácsonyi* Géza, a konstantinápolyi gazdasági akadémia volt igazgatója; *Bozóky* Dezső, aki Japán és Kína avatott ismeretője, *Turchányi* Tihamér, aki sokat utazott Ázsia különböző vidékein és megírta a hunok történetét, *Pröhle* Vilmos, aki a japáni, a török, a finn, a kínai és még egy egész sereg más turáni nyelv alapos ismerője, *Metzger* Nándor, aki úgy mint *Pröhle*, *Balogh* és *Mezey* magában Japánban alaposan tanulmányozta az ottani viszonyokat, *Telléry*, aki Indiában mint a legmegbízhatóbb műkereskedő szerzett jó hírnevet magának, *Zboray*, aki évek óta Jávában él és annak meg a szomszédos szigetvilágnak alapos ismerője, ifj. *Lóczy* Lajos, aki szintén mint nagy petroleum-szaktekintély Borneo és Szumatra szigetén működött, úgymint a jelenleg is ott kutató fiatal *Demény* László, aki mint kiváló vegyésztudós hosszú időn át Japánban dolgozott tudományos téren, *Lakos* Béla, aki Kis-Ázsia gazdasági viszonyait tanulmányozta a háború előtt, *Millecker* Rezső, aki ugyanott néprajzi, földrajzi és természettudományi kutatásokat végzett, *Sebők* Imre, aki Közép-Ázsiában, különösen a Bajkal-tó körül tanulmányozta az ottani magyar-rokon népek ethnikai és vallási viszonyait, *Baráthosi Balogh* Benedek, aki Közép- és Keletáziát behatóan tanulmányozta a helyszínen, *Hopp* Ferenc, aki ötször volt Keletáziában és alapját vetette meg a keletázsiai Hopp-múzeumnak Budapesten, *Schwaiger*, aki Indiában *Telléry* nyomdokain haladt, *Wein* Jakab, aki Indiában és Kréta szigetén képviselte Magyarország érdekeit, *Zajti* Ferenc, aki Indiában kulturális és tudományos tanulmányokat folytatott, *Csanády*, aki a török kormány egyik legfőbb gazdasági tanácsosa, *Biró* Lajos, aki a Szunda-szigetek és különösen Új-Guinea nagy természetrajzi gyűjtője, *Pattantyús* A. Béla, aki három év óta a kairói gyapot-múzeum igazgatója, *Dávid* Antal, aki Kisázsiaiban az érdekes hettita emlékeket kutatta, *Zsivánovits* Béla, aki a kisázsiai Adanában és vidékén mezőgazdasági tanulmányokat folytatott, *Erdősi* Károly, aki Indiában bölcsészeti és néprajzi értékes megfigyeléseket tett, *Alpár* Ignác, aki Konstantinápolyban, Egyiptomban és Palesztinában építészeti impressziókat gyűjtött, *Heckler* Antal, aki a konstantinápolyi magyar intézet első igazgatója volt, *László* Sándor, aki a budapesti Hofherr és Schrantz mezőgazdasági gépgyár megbízásából Eszki-Sehir környékén mintauradalmat rendezett be, báró *Herzog* Péter, aki a balkáni és kisázsiai dohánytermelés és értékesítés kiválósága volt, *Komor* György, aki Japánban a legelső kereskedők közé küzdötte fel magát, *Németh* Gyula, a Turáni Társaság első titkárja, aki Déloroszországban, a Krim-félszigeten és Kisázsiaiban a helyszínen tanulmányozta a török nyelvet és dialektusait, *Gombocz* Zoltán, aki ma köztünk élő legnagyobb turkológusunk, *Erődi* Béla, a török és perzsa költők kitünő magyar fordítója és ismertetője, *Xanthus* János, aki Ázsiának és a Szunda-szigeteknek egykor legkiválóbb tudós utazója és gyűjtője volt és még igen sok más érdemes magyar kiválóság.

Az Egyiptomban tanulmányokat végzett magyar kiválóságok közül itt megemlítem I. *Mahler* Ede jelenleg legkitünőbb egyiptológusunkat, *Janicsék* Istvánt, aki a kairói arabs múzeum és könyvtár általánosan tisztelt és nagyrabecsült kutatója és *Ecsedy* Istvánt, aki most tért vissza egyiptomi tanulmányútjáról, hogy azt mint a debreceni Déry-múzeum igazgatója, tudományosan feldolgozza.

Gazdasági téren is számos a magyar úttörő, az említett *Telléry, Komor, Schwaiger, Gubányi, Ruttkay, Szentgály, Karácsonyi, Csanády, László, Krisztinkovich, Horn Albert, Fülep Jenő, Atlasz Márton, Magurányi Jenő*n kívül itt még különösen meg akarok emlíkezni a budapesti *Ganz-gyár* kiváló képviselőiről, akik az egyiptomi óriási duzzasztó- és öntöző-műveknél szükségelt hatalmas gépezeteket terveztek, készítették és beállították, győzedelmesen megküzdve az egész világ legjobb mérnökeinek és gyárainak versenyével. Hasonlóképen a csepeli *Weiss Manfréd* művek mérnökeiről és képviselőiről, akik a keleti államokban máris jelentős sikereket értek el mezőgazdasági gépeikkel, valamint e nagy vállalat egyéb legkülönbözőbb termékeivel. Szintúgy a *Magyar Fegyvergyár*, a *Magyar Államvasutak gépgyára*, a magyar *cukorgyárak*, a villanylámpákat és egyéb *villamos felszereléseket* és berendezéseket előállító magyar gyárakról és számtalan egyéb magyar gyárról és ipartelepről, melyek, dacára az igen kemény versenynek és a tömérdek akadálynak mégis meg tudtak küzdeni ezekkel és magyar termékeiket a Keleten elfogadható áron elhelyezni.

De *mezőgazdaságunk* is és pedig úgy állattenyésztésünk, főleg tenyészállatokkal, mint növénytermelésünk, főleg nemesített kulturnövények vetőmagvaival, valamint mezőgazdasági ipari termékekkel, főleg cukorral, liszttel, borral, pezségvel stb. hathatósan felvehetik a versenyt a keleti államokban is.

Tekintve kitünően képzett mezőgazdáinkat, erdészeinket, mérnökeinket, katonáinkat, tudósainkat, orvosainkat, művészeinket, valamint szorgalmas, megbízható és ügyes munkásainkat, kiknek nagyrésze ma itt, az anyaországban kellően elhelyezkedni nem tud, — igen követésre méltó az *olasz példa*, amely jól átgondolt és gyakorlatban bevált rendszerével és szervezetével külföldön élő állampolgárainak illő és hasznos foglalkoztatásáról és elhelyezéséről gondoskodik.

Vállalkozó, életrelvő ifjúságunknak csak azt mondhatjuk: igyekezzék hivatásának megfelelő ágakban, elsősorban itthon elhelyezkedni, ha az azonban minden komoly törekvés mellett sem sikerülne, próbálkozzék a keleti államokkal, elsősorban a Magyarországgal barátságban állókkal. Ezenkívül pedig a többi keleteurópai, ázsiai és afrikai államokkal és kolóniákkal, ott, ahol illő elhelyezkedésre megfelelő kilátások nyílnak. Azonban már idehaza *tanulmányozza* az ottani jelenlegi politikai, társadalmi és gazdasági viszonyokat, főleg *tanuljon nyelveket*, különösen angolt, franciát, hollandust stb., igyekezzék már előzőleg *ismeretségeket* kötni, személyes ismerkedés és levelezés útján és ha késznek érzi magát, vágjon neki bátran, meggondoltan, céltudatosan, teljes akarattal és hitttel élete új szakának, mindig szem előtt tartva, hogy magyar maradjon a legválságosabb helyzetben is és hogy dicsőséget, tisztességet és méltó helyet, pozíciót szerezzen önmagának, családjának és szenvedő hazájának.

Mi magyarok a Keleten még nagy szerepre vagyunk hivatva. Ne legyünk kishitűek, a mai nehéz, hozzánk méltatlan helyzet nem tart örökké. Franciaország nagy része a középkorban, Lengyelország egészében a világháborúig idegen kézben volt, idegen uralom alatt állott s ma mindkét állam teljes nagyságában szabad, független és hatalmas. Ilyen lesz Magyarország is.

Ezt kívánjuk mindnyájan, mi mind és egyre szaporodó külföldi barátaink is, főleg pedig ti, ti reményteljes magyar ifjúság.

Töletek várjuk Magyarországi dicsőséges, boldog jövőjét!

Gróf Klebelsberg Kunó északi útja.*

Irta: Bán Aladár.

Nagytevékenységű kultuszminiszterünk az idei tavaszon az északi államokban hosszú és fárasztó utat tett, amelynek célja volt a magyar kultúrkapcsolatok fejlesztése és biztos alapokra helyezése. Ez útján Önagyméltósága kíséretében voltak dr. *Magyary* Zoltán min. tanácsos és dr. *Gombocz* Zoltán egyetemi tanár, a kiváló nyelvtudós.

Az utazás április végén kezdődött s a berlini Magyar Tudományos Intézet meglátogatása után április 27-én a miniszter Stockholmba érkezett. A következő napon *Lindmann* miniszterelnök díszbédjén vett részt. Másnap a svéd kultúrintézmények megtekintése után az ujonnan felállított magyar intézetet látogatta meg, ahol *Leffler* Béla egyetemi magántanár fogadta tanítványai körében. Az intézet vezetősége 5000 svéd koronát ajánlott föl a kultuszminiszternek azzal a céllal, hogy ezt az adományt tetszése szerint két olyan kiváló magyar ifjú tudósra juttassa, aki Svédországban, vagy a lappok földjén nyelvi és etnográfiai tanulmányokat öhajjt végzeni. Este a Grand Hotel dísztermében gróf Klebelsberg Kunó előadást tartott „Magyarország világtörténelmi hivatása” címmel. Utána kétszázterítékes bankett volt, amelyen a svéd diákok énekkara magyar nyelven rázendített a magyar Himnuszra. Csütörtökön délelőtt 11 órakor Gusztáv Adolf trónörökös magánkihallgatáson fogadta miniszterünket.

Május 2-án érkeztek a magyar utazók finn földre Turku (Abo) városába. Az ünnepélyes fogadtatás, az ósrégi város nevezetességeinek megtekintése és *Jungerth* Mihály villásreggelije után a magyar vendégek megjelentek az ottani finn egyetemnek finn, magyar, észt zászlókkal ékesített dísztermében a „Suomen suku” (finn népcsalád) nevű tudományos intézet alakuló ünnepén. A fényes közönség soraiban jelen voltak: *Jungerth* magyar ügyvivő, *Rindel* prof. az egyetem kancellárja és számos egyetemi tanár. Az ünnepi beszédet francia nyelven *Koskenniemi* rektor, a jeles költő mondotta, üdvözölve az előkelő magyar vendégeket s kifejtve az új intézet tudományos céljait. Majd *Setälä* Emil tartott beszédet a tudományos kutatás módszeréről. Utána gróf *Klebelsberg* szólalt fel. Abból indult ki, hogy manap gyakran kétségbevonják a kultúra jelentőségét az állami élet kialakulásában. Finn- és Magyarország történetéből vett példákkal mutatja ki ez állítás téves voltát. Mind a finn, mind a magyar nemzet fejlődése csak a kultúra alapján történhetik s ezért közös munkára hívja fel a rokonnépeket. A nagyhatású beszéd után *Julius Mark* tartui professzor fejezte ki az észt egyetem üdvözlését és csatlakozását a most meginduló mozgalomhoz. Az ünnepséget bankett zárta be, amelyen számos beszéd hangzott el.

Másnap, május 3-án reggel a kultuszminiszter kíséretével vasuton a fővárosba utazott, ahová 13.20-kor érkezett meg a finn közlekedési miniszterrel felajánlott szalonkocsiban. Az ünnepies fogadtatás után gróf Klebelsberg hivatalos látogatást tett a finn miniszterelnöknél s a külügy- és a kultuszminiszternél. Délután 4 órakor a helsinki egyetem teát adott, amelyen az összes egyetemi tanárok és tisztviselők, valamint sok más előkelőség, köztük dr. *Jungerth* Mihály is, megjelentek. A tea-

* E cikk megírásához forrásul szolgáltak a finn és észt hírlapok írásai és *Weöres* Gyula egyet. lektor szives tudósításai.

délután befejeztével a miniszter a sajtó képviselőit fogadta, kifejezte köszönését a meleg fogadtatásért, amelyben a testvérnép a magyar nemzet képviselőit részesíti, majd többi közt a következőket mondta:

„Három évvel ezelőtt zajlott le Budapesten a harmadik finn-ugor kongresszus, amelyen résztvett Finnország akkori oktatásügyi minisztere, Setälä Emil professzor úr, aki engemet is megtisztelt látogatásával. Ezt a látogatást óhajtom most viszonzni, de utamnak más célja is van s ez: Finn- és Magyarország kultúr-munkájának megszilárdítása és fejlesztése. Nekünk, kulturpolitikuskoknak nem feladatunk a szoros értelemben vett politizálás, hanem főkötelességünk a népek közti kultúrkapcsolatok ápolása. Magyarországon igen élénk a finn-ugor rokoni érzés és a közös kultúrteendők tudata s buzgó a törekvés a testvérnépek közti kapcsolatok erősítésére. A három évvel ezelőtt Budapesten lefolyt kongresszuson mondatott ki, hogy külön intézet alapíttassék a finn-ugor nyelvészet, östörténet, néprajz és folklór művelésére a finn-ugor népek kultúr-szükségletének szemmel-tartásával. Ennek a munkának az illető népek egyenértékű közreműködésével s közös elvek alapján kellene történnie, épp ezért Finn-, Észt- és Magyarország tudományos tényezői között a réginél élénkebb kapcsolatnak kellene létrejönnie.“

Este 7 óraker előkelő közönség töltötte meg az egyetem dísztermét, hogy meghallgassa kultuszminiszterünk előadását. Az egyetem rektora, A. *Tulenheimo* v. miniszterelnök üdvözölte a magyar kultúra legmagasabb képviselőjét s kívánta, hogy Finnországban hasznos és kellemes benyomásokat szeressen. A nemzeti himnuszok eléneklése után gróf Klebelsberg a magyar kultúra történetéről tartott előadást kimutatva, mely uralkodó eszmék irányították Árpád óta napjainkig nemzetünk sorsát. A trianoni „béke“ csapásai után alig maradt kezünkben más fegyver, mint a kultúra hatalma s most Magyarország honvédelmi minisztere tulajdonképpen a kultuszminiszter. Az előadás élénk tetszésnyilvánításra lelkesítette a termet zsúfolásig megtöltő közönséget.

Az előadás után *Procopé* finn külügyminiszter ebédet adott, amelyen mintegy 40 meghívott vett részt. Itt *Procopé* köszöntötte a magas vendéget, mire Klebelsberg a finn kultúrát magasztaló lelkes szavakkal válaszolt.

Másnap reggel, május 4-én a miniszter és kísérete Finnország Manchesterébe, Tamperébe indult. Vele tartottak még *Jungerth* Mihály, *Kukkonen* oktatásügyi miniszter, *Loimaranta* államtitkár, *Weöres* stb. Útközben megtekintették a tuusulai védőrségi tisztképző-intézetet és az ottani felső népiskolát, majd *Järvenpää*be mentek *Setälä* Emil ottani birtokára, ahol villásreggeli volt s megismerkedtek a finnországi finn-ugor intézet tervével. Innen útjuk *Hämeenlinna* városába vitt. Ez az út valóságos diadalmenet volt. Mindenfelé lobogók lengtek s a finn és a magyar himnusz hangjai töltötték be a levegőt. Az örömmámorban úszó város gyönyörű fekvésű kilátótornyában a városi férfiak finn dalokat adott elő. Néhány vidéki iskola megtekintése után a társaság este 8 óraker érkezett Tamperébe. *Hatanpää* nevű községtől Tamperéig az út mentén kb. ezer elemiiskolás állt sorfalat, mindegyik kis nemzeti zászlóval kezében. A város közterén a tanítók énekkara a magyar himnuszt énekelte s *Erkkilä* tanfelügyelő köszöntötte az érkezőket. Az ünnepi estén számos felköszöntő hangzott el; elsöül *Jaakko Gummerus* püspök beszélt háromszoros éljent kiáltva a finn-magyar testvériségre; szavaira gróf Klebelsberg válaszolt. Az ünnepi bankett éjjel két óraker ért véget s a magyar kirándulók még az éjjeli vonattal visszautaztak a fővárosba.

Másnap, május 5-én gróf Klebelsberg meglátogatta a műegytemet, ahol

Hjelmann rektor fogadta, a hallgatók zenekara pedig a magyar himnuszt játszotta, a Kaisaniemi-i népiskolában, amely virágokkal és lombokkal volt feldíszítve, *Pesonen* tanfelügyelő magyar nyelven üdvözölte a minisztert, a diákok pedig a himnuszt és Kossuth-nótát énekelték magyarul és piros-fehér rózsacsokrot nyújtottak át a látogatóknak; a beszédre *Gombocz Z.* professzor válaszolt finnül. Majd egy magánintézetet tekintett meg a miniszter, itt is virágokkal és magyar énekkel fogadták a tanulók; egy harmadosztályos leányka pedig néhány magyar szóval köszöntötte; ugyanekkor egy fiucska arra kérte, hogy vigye el a finn diákok üdvözlését magyar testvéreiknek. A finn köztársasági elnök magánkihallgatása után gróf *Klebensberg* miniszter kíséretével megtekintette még a helsinki egyetem magyar intézetét, ahol *Weöres Gyula* egyet. lektor fogadta és kalauzolta. Délben az egyetem kancellárja adott szűkebb körű villásreggelit. *Suolahti* kancellár beszédére válaszolva miniszterünk különösen hangsúlyozta, hogy a finn-magyar kultúrkapcsolatok kiépítésében a tudomány van hivatva arra, hogy fegyelmesse és reális térre vezesse az érzelmi momentumokat. Ezután a finn kultuszminiszter tea-uzsonnája következett, amelyen jelen volt a finn kultúrélet minden számottevő egyénisége. A *Suomen Laulu*-énekkar énekszámai után *Kukkonen* kultuszminiszter a következő beszédet tartotta:

Nagyméltóságú miniszter úr!

Leghőbb óhajom az lenne, hogy Nagyméltóságodat a testvér magyar nép nyelvén üdvözölhessem. De, sajnos, idegen nyelvhez kell folyamodnom, hogy kifejezhessem azt a szívből jövő meleg rokonszenvet, amely az egész finn népet ellöti Magyarországra és Excellenciád iránt.

Mind a két testvérnép, a magyar és a finn magáévá tette a nyugati kultúrát és védelmezte azt a maga frontján. Nem felejthetjük el a magyar nép hősi erőfeszítéseit és súlyos küzdelmeit, melyekben feltartóztatta a nyugati kultúra ellen jövő támadásokat. Hasonlóképpen mindig csodálattal szemléltük a magyar nép önfejlődő törekvéseit saját nemzeti kultúrájának megteremtésére.

De különösen nagy örömmel tapasztaltuk azoknak a közeli kölcsönös kultúr-érintkezéseknek a kibontakozását, amelyek Magyarország és Finnország között kialakultak. Így alkalmunk nyílt megismerkedni a magyar kultúra gazdag értékeivel. A magyar irodalom nálunk nagy és növekvő kedveltségnek örvend. A magyar zene és a tüzes magyar népdalok együtt zengenek a mi bánatos népzeneinkkel Finnországban. Igen hasznos számunkra a magyarok magas testi kultúrájával való megismerkedés is. Gyönyörködve szemléljük a magyar ifjak kitünő teljesítményeit a testi erő és ügyesség küzdő porondjain. Bármely téren indult is meg közöttünk a kultúr-érintkezés, örömünkre szolgál az, hogy Excellenciád finnországi látogatása is nagy mértékben előmozdítja azt.

Végül szabad legyen kifejezni legmélyebb hálánkat azért a páratlan vendégszeretetért, amelyben finn honfitársaink részesültek Magyarországon a III. kultúr-kongresszus és képviselőink látogatása alkalmával. Az ő szívükbe felejthetetlenül bevésődött a testvéri szeretet emléke. Midőn Nagyméltóságod most néhány napot országunkban töltött, reméljük, hogy kedvező benyomásokat nyert a finn népről. Bár csak szerény keretek között fogadhattuk Excellenciádat, reméljük, hogy az igénytelen külsőségek mögött megérezte a finn nép szívének meleg dobogását a magyar testvérnép iránt. Szabad legyen háromszoros éljen-kiáltással éltetnünk a magyar népet!...

A magyar kultuszminiszter válaszában köszönetet mondott a gyönyörű fogad-

talásért, a szíves vendéglátásért és átadta az egész magyar nemzet jókívánatait a finn rokonnépnek. Este a finn nemzeti színházban díszelőadás volt, amelyen a zenekar *Kajanus* professzor vezetésével Sibelius Festivoját és Kajanus Finn Rapsodiáját adta elő, a Laulumiehet férfikar pedig a Magyar hiszekegyet és a finn himnuszt énekelte. Műsoron Kivi; „A pusztai vargáék” című színdarabjának II. felvonása volt. A díszelőadás után a magyar követségen, dr. *Jungerth* ügyvivőnél vacsora volt, amelyen több, mint 100 főnyi előkelő férfitaraság gyűlt össze.

Május 6-án reggel a kikötőben meleg búcsút véve a vendéglátó finn testvérnéptől gróf Klebelsberg kíséretével tovább utazott Észtországba.

Május 6-án, kedden délután gróf Klebelsberg Kunó miniszter és kísérete Észtország fővárosába, Tallinba érkezett. A kikötőben *Hünerson* kultuszminiszter, *Lattik* külügyminiszter, a város polgármestere a tanács élén és az iskolák vezetői fogadták. Délután gróf Klebelsberg *Jungerth* ügyvivővel meglátogatta Strandmann Ottó államfőt, *Einbundot*, a parlament elnökét, *Lattik* külügyminisztert és *Hünerson* nevelésügyi minisztert, majd pedig fölkereste az újságírók otthonát, ahol az összes lapok képviselői fogadták. Este a külügyminiszter adott ebédet, amelyen *Päts* Konstantin, a köztársaság volt elnöke is részt vett, majd az Estonia-színházban díszelőadás volt.

Másnap a miniszter Magyar Zoltán min. tanácsossal és Gombocz Zoltán egyetemi tanárral *Hünerson* kultuszminiszter kíséretében látogatást tett a parlamentben, a városházán és néhány iskolában. Délután két órakor Strandmann államfő gróf Klebelsberg tiszteletére dezsönét adott. Délután négy órakor az Estonia-hangversenyteremben a finn-ugor egyesület díszülést tartott, amelyen *Päts* volt köztársasági elnök mondott üdvözlő beszédet. Este a társadalmi egyesületek rendeztek díszebédet, amelyen több felköszöntőben ünnepelték az észt-magyar barátságot. Éjfél előtt gróf Klebelsberg és kísérete Tartuba utazott. A miniszter itt csütörtökön megtekintette a XIII. században épült régi várat, majd az ugyanebből az időből való városházát. A város levéltárában megmutatták a miniszternek II. Lajos magyar király özvegyének három ott őrzött eredeti okmányát.

A tartui tartózkodás fénypontja a Gusztáv Adolf alapította nagyhírű egyetem díszülése volt. A régi kultúrváros nagy kitüntetésekkel halmozta el miniszterünket. Az egyetem a filozófiai tudományok díszdoktorává avatta őt. Ez a kitüntetés a maga nemében az első, amellyel a tizenkét év óta észt nemzeti egyetem külföldi tudóst kitüntetett. A másik kitüntetés, amely a minisztert Tartuban érte, hogy az 1836-ban alapított Észt Tudós Társaság Gombocz Zoltán és Szinnye József egyetemi professzorokkal együtt tiszteleti tagjává avatta. Csak három magyarnak jutott eddig ez a kitüntetés: Reguly Antalnak, Hunfalvy Pálnak és Budenz Józsefnek. Jark professzor, a tudós társaság elnöke, magyar nyelvű beszéd kíséretében nyújtotta át a miniszternek és Gombocz professzornak a diplomát. A tartui magyar tud. intézet igazgatója, *Csekey* István pedig ez alkalomra egy kötetben összefoglalva közrebocsátotta az intézet kiadásában eddig megjelent tudományos dolgozatokat. (Ismertetését l. az Irodalon. rovatban.)

Május 9-én a miniszter és kísérete Rigába utazott, ahol félnapot töltött, majd a Báthory István egyetem városába, Vilnába ment. Minden helyen a legmelegebb fogadtatás és fényes ünneplés várta, de a magyar vendégek idejüket inkább az ottani kultúrviszonyok megismerésére fordították. Május 11-én, vasárnap reggel már Varsóban voltak, ahol a hivatalos látogatások és ünneplések után gróf Klebelsberg még aznap délután előadást tartott „A lengyel-magyar szellemi együttműködés alapjai” címen. Előadása bevezetésében utalt arra, hogy Lengyel-

ország november 29-én kegyeletes emlékünnepet ült. Százéves évfordulóját annak, hogy a lengyel nemzet szabadságharcát az orosz elnyomással szemben megkezdte. Az 1830/31-i lengyel küzdelem Magyarországon akkor a legmélyebb benyomást keltette. Ennek a mélyeséges együttérzésnek az oka történelmünk alapéneinek nagy rokonságában rejlett. A háború után Magyarországot felosztották, úgy mint Lengyelországot 1772-ben. Lengyelország pedig visszaszerezte területe épségét s élére került a szláv népeknek. Minthogy a feltámadott Lengyelország elsősorban az erkölcsi és politikai események erejével és műveltségének hatalmánál fogva lépett be újra a szabad nemzetek sorába, azért a lengyel kormány meghívására azzal a reménységgel jött a Duna és Tisza partjáról, hogy az ősrégi kultúrkapcsolatok felújítására, a lengyel-magyar szellemi együttműködés elmélyítésére irányuló magyar törekvések a Visztula partján is megértésre találjanak. A miniszter ismertette konkrét javaslatait. Azért jött Lengyelországba, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel személyes ismeretséget kössön, hogy a lengyel szellemi élet vezetőinek bemutatkozassék és ezzel párhuzamosan rámutathasson arra, hogy a szellemi együttműködés terén Magyarország és Lengyelország hol egyesülhetne közös munkára, továbbá, hogy a magyarok mi speciális tudnak nyújtani, s tájékoztatást kérjen atekintetben, mi lenne az, amiben nagy kulturális javai kincsesházából a lengyelek részeltethetnék a magyarokat. Örömmel értesült, hogy lengyel irányadó tényezőknél megvan a hajlandóság arra, hogy egy varsói magyar történeti intézet céljaira megfelelő helyiségeket bocsássonak rendelkezésre és az így létesülő intézmény megerősítése végett mi készséggel küldenénk ösztöndíjjal fiatalabb magyar történetirókat Varsóba, akik lehetőleg lengyel történészek bevonásával megindíthatnák a lengyel levéltáraknak magyar szempontból való rendszeres átkutatását, viszont a mi országos levéltárunk örömmel fog a lengyel kutatók rendelkezésére állani. Ha a lengyel és magyar történetészeket sikerülne közös munkára egyesíteni, akkor a lengyel-magyar történeti összeköttetéseknek forrásgyűjteményét talán nagyobb sorozatos mű alakjában bocsáthatnók közre. Beszéde végén kiemelte, hogy a kultúra embereinek nem hivatásuk, hogy politikát csináljanak. De tevékenységükkel önkéntelenül is megkönnyítik a politikusok munkáját, mert a kabinetpolitika ideje lejárt és a világtörténelem országújtjain is csak azok a nemzetek tudnak majd egymás mellett haladni, amelyek művelődési téren megismerik és megbecsülik egymást.

Gróf Klebelsberg tiszteletére este díszelőadás volt a nemzeti színházban.

Másnap a miniszter megtekintette a várost. Délben pedig gróf Klebelsberg et és Balássy Antal magyar ügyvivőt külön kihallgatáson fogadta a köztársaság elnöke.

A keddi nap délelőttjét a miniszter Varsó kultúrintézményeinek megtekintésére fordította s még aznap délután elutazott s május 13-án, szerdán délután érkezett Kelenföldre, ahol szeretteinek és tisztelőinek nagy serege örömmel látta viszont a hosszú és eredményes munkában gazdag útról visszatért államférfit.

*

Gróf Klebelsberg útja élénk visszhangot keltett a finn és az észti sajtóban és a finn-ugor kérdéssel foglalkozó tudományos körökben. Legnyomósabb e téren Setälä Emil nyilatkozata az „Uusi Suomi” c. előkelő finn ujság május 18-iki számában, amelyben a magyarbarát tudós ecseteli az önálló tudományos kutató intézetek keletkezésének történetét és feladatát, majd áttér a magyar, a finn és az észti ilyenmü intézetek legközelebbi tud. feladatainak kitűzésére. Kiemeli, hogy „kezdeményezésben gazdag” (aloiterikas) kultuszminiszterünk az 1928-iki buda-

pesti III. finn-ugor kongresszus alkalmával önállóan jutott arra a gondolatra, hogy a 3 finn-ugor kultúrnemzet közös tudományos teendőinek véghezvitelére Magyarország vezetésével intézet alapíttassék, amely módot nyújtana szaktudósainknak azon érdekes és a maga nemében egyedülálló feladat megoldására, mely a Kelet és Nyugat határán keletkezett finn-ugor ősműveltség tanulmányozásában áll. A magyar intézet egyelőre a Gombocz Zoltán vezetése alatt levő Eötvös-kollégiumban nyerhet elhelyezést s első feladata lenne a magyar etymológiai szótár folytatása és befejezése. A megalapítandó finn intézet első teendője lenne a finn etymológiai szótár megindítása; erre már vannak is előmunkálatok. Igen fontos része volna ennek a munkának a finn nyelv oroszországi elágazási szokincsenek rendszeres egybegyűjtése és feldolgozása. Az észtországi intézet felállítása anyagi szempontból még nem látszik biztosítottak pedig éppen Észtországban van legnagyobb szükség a népnyelv kincseinek módszeres egybegyűjtésére és a kialakulóban levő irodalmi nyelv szokincsbeli gazdagítására.

Magá gróf Klebelsberg több cikkben emlékezett meg a rokonnépeknél tett útrajról. Így „Testvérnepek hazájában” c. cikkében* (Pesti Napló, júl. 1.) vázolja a finn és észt nép történeti fejlődését majd megemlékszik a 7 finn-ugor egyetemnek (4 magyar, 2 finn, 1 észt egyetem) szóbanforgó közös kutatómunkájáról s végül az október hó 3. szombatjára kitűzött rokonsági nap megülésének programjáról. Remélhetjük, hogy e nevezetes rokonlátogatásnak üdvös hatása kiterjed a most készülő IV. finn-ugor kongresszus sikeres lefolyására is.

Fasizmus és turánizmus Törökországban.

Irta: Móricz Péter

Mióta Briand francia miniszterelnök meglepte a világot azon tervével, hogy gazdasági téren létrehozza az Egyesült Európai Államokat, a pán-mozgalmak (pánszlávizmus, pángermanizmus stb.) ismét a politika homlokterébe kerültek. Igaza van Resid Szaftet török turánistának, hogy most a népek egymásközi szervezkedésének korszakába léptünk. Ő ezt csak az ázsiai népekre értette. Azonban sokkal inkább áll ez Európára vonatkozólag, ahol a nemzetközi szervezkedés a főcélja minden államférfinak.

Mi magyar turánisták a rokonnépekkel való kapcsolatokat igyekszünk kulturális és gazdasági téren szorosabbra fűzni és velük az állandó barátságos érintkezést fenntartani. Célunk nem több és nem kevesebb s e cél fontosságát és nagyságát senki kétségbe nem vonhatja. Tanulni is akarunk egymástól és midőn a Törökországban mutatkozó fasizmusról és turánizmusról szándékozom röviden értekezni, rá akarok arra is mutatni, hogy mily tanulságokat rejtenek magukban ezek a mozgalmak.

A fasizmust volt alkalmam magában Olaszországban megismerni. Az vére-nélküli forradalom szülöttje. Ezen eredete a fasista vezér tiszta szándékainak legszebb bizonyítéka. A szociálisták már-már teljesen tönkretették Olaszorszá-

* E cikk megjelent az Uusi Suomi júl. 30. számában dr. Weöres Gy. fordításában.

got erkölcsileg és anyagilag, midőn Mussolini vezetése alatt a fiatal, úgyszólván gyerekekből toborzott „fascio” felvette a harcot a szocialista örület, az anarchia ellen. A fasisták bevonultak Rómába, átvették az állami ügyek intézését és rendet csináltak az egész országban. Ma minden úgy megy Olaszországban, mint a karikacsapás. A munkásságot, amely a szocialisták főtámasza volt, úgy nyerték meg, hogy a munkát eddig még sehol nem tapasztalt megbecsülésben részesítik. A munkáról írt himnuszt maga Mussolini költötte. Az államnak teljesen új szervezetet adtak, létrehozták a fasiszta államot.

Törökországban is van fasiszta uralom, de ez párturalom sui generis. A törökök fasizmusa a harctéren született. A hazát megmentette a győztes hadvezér és a kivívott győzelem után vakon alávetette magát a török nép a Gázi tekintélyének és akaratának. Ő az állam újjászervezésében megőrizte az egész vonalon a leghaladottabb népeknél levő államberendezkedési formákat; e megújulódnál azonban a főmozzanat az, hogy a nép teljesen rábízta sorsa intézését a nagy Gázira, a haza megmentőjére. Őt is éppen úgy, mint a minisztereket, a Nagy Nemzetgyűlés választja, de a direktívákat úgy az országgyűlés, mint a kabinet tőle veszi. Az utolsó választásoknál ellenzéki képviselőt már nem is választottak. Jelenleg csak egy párt van, az ú. n. néppárt.* A neve jellegzetes: a népertörténet Törökországban minden. Ki akarják azt emelni elmaradottságából és európai kultúrával felruházni. Ami ennek a célnak útjában állt, azt a Gázi mind lerombolta vagy félretolta.

Eltételezve Musztafa Kemál pasa mindent irányító szerepétől, a török fasiszták uralma, vagyis a haza megmentését, boldogulását minden eszközzel biztosítani akaró hazafiak kizárólagos uralma, két oszlopon áll. E két oszlop: a néppárt és a Török Otthonok, a Türk Odzsagik szervezete. Előbbi, amelynek feje a köztársasági elnök, a politikai élet, az utóbbi pedig a társadalmi élet szerve, amely főleg az új kormányzat népnevelési és közművelődési eszméinek megvalósítását tűzte ki célul. A Türk Odzsagik tevékenysége felőleli ezenkívül a népjóléti intézmények létesítésére irányuló propagandát is, sőt ahol lehet és amennyire anyagi eszközeik engedik, e téren jó példával járnak elől; így pl. orvosi ambulatóriumokat tartanak fenn, amelyek a legkisebb falvakat is felkeresik. A Türk Odzsagik szervezete tehát fegyvertársa a néppártnak az állam modernizálása terén és igazi otthona az újtörököknek, a török fasisztáknak. E szervezet behálózta az egész országot. More patrio mindenki kötelességének tartja, hogy tagja legyen ennek a par excellence hazafias egyesületnek. Ismeretes, hogy az államfő, aki legfőbb védnöke a Türk Odzsagiknak, ha vidékre megy, tüntetőleg többnyire a Török Otthon épületében száll meg.

Nem mondhatni, hogy az olasz fasiszta szervezet mintául szolgál a törököknek, mert Musztafa Kemál pasa uralomra jutása, valamint a Türk Odzsagik megalapítása megelőzte a fasizmus keletkezését. A törökországi új regime állammentő teljesítményei sokkal hatalmasabbak, mint az olaszországi új alkotások, már csak azért is, mert Törökországban a fasiszták működése elé gördülő akadályok sokkal nagyobbak voltak, mint Olaszországban. Törökországban először mindent le kellett rombolni; el kellett törölni a kalifátust, a szultánságot és a valálisi alapon felépült egész állami berendezést, pl. a vallási bíróságokat és iskolákat, emancipálni kellett a nőket stb.

* Ezen értekezésem megírása után az 1930. év nyarán egy új párt: a *szabad-
elvűpárt* zászlaját bontotta ki Fethi bej, párizsi török nagykövet a Gázi engedelmével.

Majdnem példátlan a világtörténelemben e teljes megújulás! Hogy ez az egész átváltozás legnagyobb részt egy nagy embernek a műve, az nem változtat az eredmény maradandóságán semmit, mert a haladás minden téren oly óriási, hogy a régi berendezkedés újra életrekelthetése nem gondol már senkisémet. Szerencsés Törökország! — Szerencséje különben az is, hogy az uralkodó elem hivatkozhatik az olasz fasiszták példájára, s ez úgyszólván igazolja a törökök előtt a Gázinak és táborkarának módszerét.

Az első Türk Odzsági Sztambulban nyílt meg 1912. évi március 15-én. Nyomban követte ezt a társaság folyóiratának, a Türk Jurduinak, — magyarul Török Hazának — megjelenése. Ugyancsak a Török Otthon vállalatában jelentek meg a Halka Dogru (Forduljunk a néphez) és a Türk Sesi (Török hang) nevű hetilapok. Majdnem egyidőben ezen hazafias lapok megjelenésével indult meg a *Turán című folyóirat*, amely később napilappá lett. Ez utóbbi volt abban az időben a török turánisták szócsöve.

És most legyen szabad röviden megemlékeznem a törökországi turáni mozgalomról. Ez tudvalevőleg nemcsak elméleti megvitatásokra, hanem haditettek-re is vezetett. Enver pasa turáni hadsereget toborzott éppen azon a földön, amelyet a geográfusok Turán néven jelölnek meg. Ő 1922-ben Turkesztán, Kiva és Bokhará egyesült népei emirjének kiáltotta ki magát, miután a bolsevikokon győzelmet aratott, de később csatát vesztett és végleg eltűnt. A turáni mozgalommal volt benső összefüggésben az 1920-ban szeptember havában Bakuban megtartott kongresszus, „a keleti elnyomott népek kongresszusa” és az 1921-ben Szivaszban lefolyt „pániszlám-kongresszus.” Törökországban Turán-on főleg a töröknyelvű népek összességét értik. Ez szerintük a *kis Turán*, amelynek határai a Bajkál-tótól Sztambulig és a Pamir hegységtől az oroszországi Kazán tartományig terjednek. A török turánisták megkülönböztetik még a *nagy Turánt*, amely a törökül beszélő népeken kívül a *nem* töröknyelvű népeket is magába foglalja. A túlzó török turánisták szerint ugyanis a mandzsuk, mongolok és finn-ugor népek szintén részeit képezik a törökségnek. A japániaiakat csak nyelvrokon népek tekintik. A *kis Turán* tehát az a Nagytörökország, azaz a törökül beszélő népeket magába foglaló, földrajzilag összefüggő terület, amelynek feltámasztása mint végcél lebeg a török turánisták szemei előtt.

A magyarokat, mint ezt itt Resid Szaffet török képviselőtől a mult július hóban a Turáni Társaság helyiségében tartott előadása alkalmával is hallottuk, olyan közeli rokonaiknak gondolják a törökök, mint aminő rokonságban vannak az osztrákok a nagynémetekkel. Ennek ellenére török-egyesülési kombinációikba nem vehetnek be bennünket azért, mert szerintük minket tőlük a szlávok választanak el délen és északon. Sajnálattal állapítják meg, hogy a magyar a jövőben is elárvelt (öksüz) marad az öt környező idegen fajú népek közt. Mi természetesen elszigeteltségünket nem tartjuk ilyen teljesnek, mert vérrokonainknak tekintjük délen a bolgárokat és testvéri viselkedésű barátainknak északon a lengyeleket.

Turáni nép a magyar is. Bünt követ el őseink ellen, aki ezt tagadja. Hiába mondja pl. Hegedüs Lőránt, hogy a magyarság egészen más, hogy az a honfoglalás után keletkezett. Hát nincsenek ősei a magyarnak? Kikre vagyunk mi magyarok büszkék? nem honfoglaló őseinkre-e? Fejedelmek közül nem Árpádra és az Árpád-házi királyokra-e? És vajjon nem örököltük-e őseink jellegzetes tulajdonságait? Helyesen mondja Pekár Gyula elnökünk, hogy a magyar nemzetben a magyarság a kovász. Nemcsak nyelvünk maradt meg, de megmaradtak faji

tulajdonságaink is. Aztán meg hol van az a nyugati embertípus, amely a keletitől annyira különböznék? Tévednek azok, akik ilyen embertípust szeretnének megállapítani. Európában általában a kaukázusi típust találjuk és nálunk is ez az uralkodó típus. Bartucz Lajos megállapítása szerint a magyarság faji összetételében leggyakoribb a kaukázusi, a kelet-balti és csak utolsósorban a mongol faji jelleg. Resid Szaffettől hallottuk, hogy a törökök fehér kaukázusi fajta népnek tartják magukat. Különbözik, midőn mi turániaknak valljuk magunkat, nem akarunk választani a nyugati műveltség és a keleti kultúra közt és nem akarjuk azt mondani, hogy mi a kelethez és nem a nyugathoz tartozunk. Turáni eredetünk hangoztatásával faji és nyelvi rokonságunkat akarjuk csupán megállapítani, s ezen rokonainkkal keressük az érintkezést. Az a bensőséges viszony, amelybe a finnekkal és észtekkel jutottunk, az a felemelő érzés, amellyel Rákóczi és Kossuth, meg annyi más magyar ember élvezte Törökországban a testvéri vendégszeretetet és amely eltölt minden magyar embert, akit az élet útja oda vezet, felszabadítja lelkünket azon nyomasztó érzés alól, amely századokon át nehezedett ránk elszigeteltségünk miatt. Vannak rokonaink és e rokonság ápolása nemcsak érzelmi ügyünk, hanem jó politika is!

De térjünk vissza a Türk Odzsagikhoz, a Török Otthonokhoz, amelyek eredetileg a Turáni Társaság tevékenységéhez hasonló működést kifejtő egyesületek voltak. Három évvel ezelőtt alapszabályaikat megváltoztatták. Kimondták, hogy működésük tere ezentúl kizárólag Törökország belterülete lesz. Ezen elhatározással a politikai helyzet követelményének tettek eleget. A szövetséges Oroszország ugyanis a szövetség kedvéért lemondott arról, hogy kommunista propagandát üzzön Törökországban, amiért viszont Törökország eddig kötelességének tartotta a pántörök propagandától tartózkodni. A bolsevikok azonban nem tartották be ígéretüket. Ha kezünkbe vesszük a Türk Jurdut, a Török Otthon havi folyóiratát, látjuk, hogy a törökök, akiknek állami berendezkedését az oroszok titkos kommunista propagandájukkal aláaknázni akarják, most már bátran szembeállnak a veszéllyel és a sajtóban lerántják az álarcot a csalárd szövetségesről. E folyóiratban Hamdula Suphi bej, a Török Otthonok elnöke ostorozz az orosz szövetséges azon álnok eljárását is, hogy a „divide et impera” elvét követve apró közületekre szakítja szét és elnyomja a szovjet területén élő törökséget. Resid Szaffet bej is tüzes védője a külföldön élő török törzseknek. Éveken át tartózkodott Perzsiában és ottani tapasztalatai alapján most a másik szövetséges, Perzsia törökirtó politikájára és tetteire hívja fel a törökség figyelmét. Szemtanuja volt azoknak a szörnyűségeknek, amelyek Perzsiának Azerbejdzsán nevű, töröklakosságú tartományában történtek. 1909-től 1913-ig az ezen tartományra rászabadított bahitjárok (egy perzsa törzs) szalt meg száz falut gyújtottak fel, asszonyt, gyermeket, férfit ezerszámra gyilkoltak le. A perzsa alkotmányosságának, mondja Resid Szaffet bej, a szegény Azerbejdzsán áldozata lett. Jelenleg a perzsa kormány az ország déli részén lakó derék török törzset, a kazsgáiakat üldözi.

Ez a lelkes turánista a harmadik szövetséges államban, Afganisztánban lakó törökök sorsát és államfenntartó jelentőségét is vizsgálódása tárgyává tette és arra a következtetésre jutott, hogy Afganisztán megerősödése és felvirágzása szorosán összefügg az ottani többséget alkotó török törzsek uralomra jutásával. Szerinte Afganisztánnak meg kell szabadulnia a perzsa befolyás erjesztő és bomlasztó hatása alól és szoros kapcsolatba jutnia a turáni kultúrával, amely az egyedüli alkotó erő Ázsiában.

Ázsia történetét csak nemrég írta meg egy híres amerikai tudós, dr. Herbert Goven. Resid Szaftet bej kritikát írt e munkáról és fájjalja, hogy az amerikai tudós törökellenes álláspontot foglal el, de kiemeli, hogy Goven a turáni népek szerepét a világtörténelemben sokkal jelentősebbnek tartja, mint az európai történetírók. Goven elismeri, hogy a mongolok és a tatárok nagy szolgálatokat tettek a nyugati kultúrának és sok mindent hoztak be a távol-keletről, helyesebben azt kellett volna azonban megállapítania, hogy e közvetítők török népek voltak. Goven megállapítja, hogy a nyugat nem mutathat fel olyan nagy hadi zseniket, mint Dzsingiz és Timur, akik a XIII-ik, illetve a XIV-ik században alapítottak óriási birodalmakat, elmulasztotta azonban kiemelni, hogy ezen nagy hódítók is török törzsek ivadékai és török népek vezetői voltak. Érdekes Govennek az a megállapítása, hogy Ázsiának nagyobb befolyása volt Európára, mint Európának Ázsiára. Ázsiából indultak ki a legnagyobb hódító viharok és a legnagyobb szellemi mozgalmak. Goven Ázsia előharcosai gyanánt Kinát, Japánt és Indiát említi. Teljesen megfelelőképpen azonban Törökország szerepéről, pedig éppen ennek az államnak sikerült legfényesebben az európai és az ázsiai kultúra egyesítése.

Az a nép, amely idegen kultúrát tesz magáévá, nem áldozza fel szükségképpen saját lelkületét és nemzeti kultúráját. A török nép, amely a nyugatiasodás ösvényére lépett, csak fokozott mértékben jut ezentúl abba a helyzetbe, hogy saját mivoltát Európával megismertesse és megszerettesse. A jövő mindenesetre a megértés irányában fejlődik. Aki előbb megéri a másikat, annak lesz e megértésből több haszna. Tudjuk, hogy maga Musztafa Kemál egészen radikális változást kíván. Ő arra az álláspontra helyezkedik, hogy Törökországnak átalakulásában teljesen Európához kell csatlakoznia. Az még a jövő titka, hogy mennyi idő alatt éri el e célt Törökország. Lehet, hogy a nagy Gázi, a teljes asszimiláció híve, Magyarországra gondol mint példára. A turáni mozgalmat illetőleg érdekes az a Törökországban igen elterjedt nézet, hogy e tekintetben a vezérszerep Magyarországot illeti meg. Ez jórészt elismerése azon nagy eredményeknek, amelyeket a Turáni Társaság a rokon népekkel való kulturális és gazdasági kapcsolatok fejlesztése által elért. Azok a török turánisták azonban, akik a turáni mozgalmat csak a török népekre akarják — mondjuk gyakorlati szempontból — kiterjeszteni, Törökországnak követelik e szerintük tisztán török ügyben a vezérszerepet. Ezt a pántörök mozgalmat jelenleg nem támogatja a török kormány. Teffik Rüsdi bej, a török külügyminiszter ennek ellenére azt a fontos nyilatkozatot tette az 1928. év végén Irinyi Jenő magyar ujságíró előtt, hogy Törökországban nagy érdeklődéssel kísérik a turáni népek megmozdulását kulturális téren és hogy ő a maga részéről kész támogatni minden ilyen akciót; a törökök boldogok lesznek, ha sikerülni fog a turáni népek közt a szellemi együttműködés biztos alapjait megteremteni.

A Török Odzsagik a török állami újjáépítés főtámaszai, de mint látjuk, ma már az egész törökség, tehát a külföldön élő töröknyelvű népek kérdéseivel is behatóan foglalkozik. Érdeklődik továbbá a magyar turánisták működése iránt. E kölcsönös érdeklődés minden bizonnyal hasznos gyümölcsöt fog teremni.

Legyen szabad végül megemlítenem, tudósaink és mérnökeink munkássága révén, akik Törökországban dolgoztak, illetve dolgoznak, török testvéreink ismerik és megbecsülik szellemi és gazdasági erőnket. A kölcsönös megismerés és megértés a két nemzet között jó úton halad.

Biztosíthatjuk török testvéreinket arról, hogy sehol a világon nagyobb rokonszenvvel és nagyobb érdeklődéssel nem kísérik pompás megújodási munkájukat,

mint hazánkban. Mi magyarok tőlünk telhetőleg mindig segíteni fogunk nekik. Nem fogjuk soha elfelejteni, hogy a világháborúban velünk együtt harcoltak, hogy szabadsághőseink, II. Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos náluk oltalmat és segítséget találtak.

Téli utazás Finnországba.

— Néhány lap útinaplómból. —

Irta: Vikár Béla.

Február végén Finnországszerte megújulnak az ú. n. rokonünnepek.* Ezeket Szuomi népe minden városban, sőt faluhelyen is, a rokon népekkel való tüzetesebb megismerkedés végett, évről-évre mindig ugyanebben az időpontban nagy melegséggel üli meg. Két évvel ezelőtt Magyarország volt az ünneplés központja, s engemet a Kalevala-Társaság hitt meg a fővárosba. Helszinkibe, a magyar nemzetnek szentelt nagyszerű estély ünnepi szónokául.

Megvallom, nem volt könnyű feladat, szemben az északi tél jól ismert veszélyeivel. Családom és barátaim óva intettek a „kalandos” gondolat végrehajtásától. Én azt mondtam: nyáron akárki elmehet a magas északra, nem kell hozzá semmi tudomány. De éppen ahhoz, hogy télen vegye az ember magára a hó és jég birodalmába való betörés merész ötletét, bátorság és fölkészültség kell. Mindez pedig nálam nem hiányzott. S ami a dolog veszedelmes voltát illeti, a 70-ik év küszöbén is a Kalevalával hadakoztam b. nóm ellen:

„Sok veszélyt szagol az asszony,
Halált minden uccasarkon;
Nem tart ám a hős ilyentül,
Sem fölöttébb meg nem rendül.”

Félhet az északi széltől az ember, de csak a beavatatlan. Tudni való, hogy az északi országokban a hosszú tél hosszú alkalmat kínál a kultúra minden ágának, így a hideg ellen való védekezésnek gyakorlására is. Sehol a világon oly pompásan fűtött lakások nincsenek, mint ott a magas északon. Az ember fokozott tudással pótolja mindazt a kedvezést, amit a természet megvon az Észak lakójától, de amit pazarul adományoz a Dél fiának. Előre tudtam tehát, különben is első finnországi utam (1889) megtanított rá, hogy Tél apó barátságos, sőt elbűvülő is tud lenni odahaza, ott fenn. Örömmel indultam hát el feleségestül a hó- és jégvilágba. Nem is bántam meg. Oly szíves fogadtatásban volt részem, amilyenre még a magyar vendégszeretetet is meghaladó finn barátság részéről sem számítottam. Igaz, hogy ez a melegség első sorban nemzetemnek szólt. Annál jobban esett nekem. Hisz több mint 40 éve buzgón munkálkodtam a rokonérzés elmélyítésén a két nemzet között, és öröm volt tapasztalnom, hogy nem hiába. Sehol a föld kerekégén nem szeretik és tisztelik úgy a magyart, mint a finneknél. Már a

* Ma már ezeket az ünnepeket október 3-dik szombatján tartják. Szerk.

világhírű Topelius szerkesztette finn elemiskolai olvasókönyv, a Maame kirja (Hazánk könyve) sok éve hirdeti a finn-magyar rokonságot és magasztalja nemzetünket, mint az egész finn-ugor népcsalád legkiemelkedőbb tagját. Eino Leino, a nem rég elhunyt nagy finn lírikus, éneklí a magyarságról irt lelkes költeményében, nemzetünk mai megalázottságát siratva:

„Nem leszel már magad!
Szuomi meg nem tagad;
Hisz, hogyha fajtánk fénye nincs,
Reánk is várhat rabbilincs.”

A Kalevala-Társaság magyar ünnepe előtt Stockholm, az „északi Velence” látott bennünket vendégül. Ott is hű baráti szívek dobognak Magyarorszáért. A svéd-magyar egyesület sikeresen fűzi az összekötő szálakat. Jeles hazánkfia, dr. *Leffler* Béla író és neje, a nyelvben és érzésben is magyarrá lett kiváló tanárnő lelki szövetséget alapoztak meg Gusztáv Adolf és Rákóczi nemzetei közt. E társaság, a Svéd Régészeti Egyesülettel szövetkezve, előkelő keretet biztosított ottani előadásomnak, amelyet „hunok, avarok és magyarok” címen tartottam meg, vetített képekkel, a foglolytáborokban végzett tanulmányaim eredményeinek bemutatásával. Azt bizonyítottam ott e tanulmányok alapján, hogy a székelyek valóban hun utódok, mint a székely őshagyomány vallja és hogy az avarok Észak-Magyarország palócaiban, Dunántúl a Göcsej népében s a székelység egy részében, Csíokban — mint nemzetünknek a honfoglalás után megmagyarosodott elemei, ma is ott vannak a megszállott területeken és itt a Csonka Hazában. Előadásomat a fényes közönség nagy figyelemmel hallgatta s még a szocialista Aftonbladet is méltatólag ismertette. Az előadás után az ottani magyar kolónia s a svéd főváros közönségének magyar-barát kitünőségei nagy számmal gyűltek össze a magyar színekben pompázó asztal körül. Künn hideg tél, de benn annál melegebb, jóleső szívesség, azzal a finomsággal párosulva, amely „észak franciáit” jellemzi. Európa egyik legműveltebb népének, a finn művelődés atyjának nemzetünk iránt megnyilvánuló igaz barátsága felejthetetlen benyomást hagyott lelkünkben.

Ez a kedves emlék kísért bennünket azon a hajón is, amely Stockholmból finn partra vitt. Egy nemzet kultúráját éppúgy meg lehet mérni közlekedő eszközein, mint szellemi élete pregnáns kifejező módjain: iskolán, művészetben, tudományon. A svéd hajó becsületére válik az Észak fejlett kultúrájának. Szépség és célszerűség nemes összhangja ül benne diadalt. De az erő is imponál, amellyel neki mer vágni jég és hó borította útjának a befagyott tengeren. Bármily szép az átkelés ezen a darabon, Stockholm Turku városáig nyár-idején, — még annál is elragadóbb élmény az ember sikeres küzdelme a Tél szörnyű hatalmával. S ezt tárja szemünk elé a tél közepén megtett Stockholm-turkui tengersizakasz. Este van, nem is látjuk az öblök közé szoruló jéglededőt. Csak a ropogást halljuk, amint kecses hajónk orra belevág a fehér testbe. Könnyű neki: ösvényét előre s naponkint elkészíti a hatalmas jégtörő, amely nem engedi összezárkózni az általa ütött rést. Egy fuvalom se legyen a síma páncél fölött. De ha fújna is mérgeben a Tél apó, hogy szőnyegét megszagdatta ez az acél-szörnyeteg, akkor se hederítenék reá. Jégpartjaink közt nyugodtan haladna velünk a gyönyörű alkotmány. Bezzeg nyáron megbosszulja magát a tél, birodalmának ezért a háborgatásáért, amelyet most tehetetlen dühvel kénytelen eltűrni.

Reggel a magas észak korai napja köszönt. Fény árad be kajütünk ablakán. Sietünk ki elsőkül a födélzetre, hogy lelkünk beteljen az előttünk elterülő vég-

telen fehérség csodalátványával. A megláncolt óriás vakító fényözönben nyújtózkodik alattunk. Testét minduntalan kipontozzák apróbb-nagyobb fehér-barna foltok: számtalan sziget, amelyeken tetőtől talpig hóval borított fenyők vagy ritkábban nyírfák dideregnek. Seholy semmi jel, hogy emberi élet is mozogna rajtuk. A tenger szárnyas kalózeit: a sirályokat a parti városokban a széles Mälár folyó fogadja be ilyenkor; ott még bőven kínálkozik zsákmány a be nem fagyott vizeken, s az emberi jóság is segít kitelelni a vijjogó seregnek. Itt, amerre a szem lát, élő állat nem kerül többé szemünk elé. Mindamellott nem győzünk gyönyörködni a Természet isteni szépségeiben. Megértjük az északi költőt, aki oly áhitattal csüng hazájának nyári fehér éjszakáin és jeges-havas telén. A nyár fölszabadítja kedves csónakát, motorait, hajóit, amelyek most téli álmukat alusszák; a tél páratlan mezőt nyújt szánkójának, skijének és a téli sport minden ágának. A tenger mind a két évszakban keblére fogadja őt, gazdag kárpótlásul azokért a hiányokért, melyeket a zord éghajlat és a vele rokon terméketlen talaj jelent számára.

Minél jobban közeledünk a finn parthoz, vágyaim földjéhez, annál eleve-nebbé válik a csillogó-villogó téli táj. Egy-egy magános szigetről már füstoszlop száll ég felé. Ott már emberek laknak. Jobbra-balra hajóutunktól fel-feltűnnik egy-egy szánkó, a szabályszerű téli egyfogatos; majd elvonul előttünk a tükörsíma jégmezőn skizó férfiak hajlott alakja, kezükben a járást gyorsító és ugráskor — amire itt nincs szükség — az elbukás ellen biztosító percc (finnül: szompa); sőt nem ritkaság a méter vastag jégtakarón tovasuhanó autó sem. Itt-ott munkások léket vágnak a jégbe, mellettük a munkaszán: viszik haza nyári szükségletre a pompás jégtömböket, négyszögletes roppant kockákat, melyeknek pompás zöldjén átszűrődik a déli napsugár.

Megérkeztünk Turkuba. A svédek Abo-nak hívják ezt a 60 ezer lakosú szép parti várost. Svéd nevén világhírű, mert itt állt és működött 300 éven át az első finn egyetem; csak 100 évvel ezelőtt, amikor Turkuban porrá égett, vitték Helszinkibe, a fővárosba.

Hajónk lassan, óvatosan, szinte lopakodva jut be a nagyterjedelmű kikötőbe, ahol most is eleven élet pezseg s ismétlődik a stockholmi élmény: a sirályok és más északi szárnyasnép ide gyülekezik seregestül a védett part közelébe, ahol az ember megosztja velük a kereseti lehetőség előnyeit. Munkás kezek nyüzsgő munkában élénkitik a csipkézett parton egy nagyváros allűrjeivel pompázó Turkut. Tudós Penttilä barátomtól, az egyetemi könyvtár magyarul is jól tudó tisztviselőjétől megkérdem: honnan ered ez a Turku név. Nem a „bunda” finn neve: *turkki* rejtőzik-e benne? Mert az nagyon helyén való volna ily északi ponton. Vagy talán a „torok” finnül *kurkku* változott el *Turkú*-vá? mert akkor rá lehetne fogni a legrégebb finn-ugor nyelvemlékre, a mi Halotti Beszédünkre, hogy már ott említés van erről e városról: „*Turkukat* mígé szokosztja vola.” De nem, Penttilä minderről semmitsem tud, és az ősi finn név rejtely marad előttem.

Mialatt e nyelvészeti problémával vesződtünk, a finn finánc alaposan meghányta-vetette útításkánk tartalmát. Gyanus volt neki a dolog; magyar passzus nyilván magyar borokkal jár együtt. Finnország pedig ebben is, mint egyebekben, Amerikát követi: szigorú alkoholtilalmat tart fenn. Végre Penttilä erélyes közbelépésére kimentett a finánc karmai közül. Megmagyarázta neki, hogy szeszszállítás irányában ellenem irányuló föltevése merő „alkoholmány”.

Először látván Turku városát, minden érdekelt. A könyv nyújtotta ismeretek schasem pótolják a személyes látás: az autopszia élményét. Mily megragadó már első tekintetre Finnország legrégebb székesegyházának fenséges magaslataról a vá-

rosra és vidékre alátékintő képe! Most restaurálják a nevezetes műemléket; de állandóan nyitva van az áhítatos hívők számára, s mai rendetlen állapotában is imponáló benyomást tesz.

Egyáltalán Turku szerencsésen egyesíti az ősi hagyomány tiszteletét a legteljesebb modernség szellemével. A nagyműveltségű svéd elem egy század óta nem tudta elfelejteni az ősi városhoz fűződő egyetemi emlékeket. Húsz évvel ezelőtt bizottságot alakítottak a végből, hogy a társadalom állítsa vissza Turku régi egyetemét; magánadakozásból összegyűjtötték az erre szükséges tőkét, s 1917. júniusában már készen volt az új, tisztára svédnyelvű egyetem, a hozzá tartozó tudományos intézményekkel, köztük 150.000 kötetre terjedő könyvtárral együtt. De a svédtség áldozó készsége viszont fölkeltette a nagy többségben levő finn hazafiak versenyző kedvét. Minthogy a főváros állami egyeteme kétnyelvű: svéd és finn, most a nemes verseny arra irányult, hogy Turkuban tisztára finn nyelvű egyetem is létesüljön. Nagygyűlést tartottak, s az eredmény megmutatta, hogy a finnség nem hagyja magát lepipálni a tizedrészannyi svéd lakosságtól. Meglett a turkui finn egyetem ugyanabban az évben, s a finnek áldozó készsége semmiben sem maradt a gazdag svédeké mögött. A két egyetem páratlanul élénk életet varázsol a város falai közé. Minden lépten-nyomon a jellemző finn egyetemi sapkával találkozok az ember, s feltűnik a nőhallgatók nagy száma. Hogy a maecenási hajlam, melytől szinte a társadalmi érvényesülés függ Finnországszerte, milyen messzire megy ott, jele a magánadományként létrejött *szépművészeti múzeum*, amely csinos palotában a külföldi és finn művészeti termelésnek igen szép gyűjteményével lepi meg a látogatót. A finn egyetem könyvtára, melyben gazdag magyar osztály is van, Volter *Kilpi* jeles finn író és tudós kitűnő vezetése mellett már jóval meghaladja az ottani svéd egyetemét s több mint 160.000 kötetet számlál. Tanárai közt országos nevű tudósok szerepelnek. A ma élő finn írók legnevesebbje: *Veikko Antero Koskenniemi* prof. Turkui látogatásomnak egyik rendkívül értékes mozzanata volt az az ismeretség, amelyet vele kötöttem. *Koskenniemi* a finn típusnak vonzó képviselője. Szép barna ember. Ábrándos szeméből a költői lélek melege sugárzik. Európai szellem, lángoló hazafi és nagy magyarbarát. Összes költeményeinek testes kötetével ajándékozott meg, s így nagyban segítségemre jött egy tervben levő finn anthológia valósitása körül. Meg nem állhatom, hogy be ne mutassam egyik versét fordításomban. A szép költemény így szól:

A „névtelen hős” sirján Párizsban.

Oh ismeretlen, névtelen árva,
Mily nyughatatlan helyre vagv lezárva!
Világi hívság épp ide dugott:
Testvéreid közt nem adtak egy zugot
Pihened pást alatt zavartalan,
Ott, ahol a halálnak öslaka van:
Künn faluvégén, mező közepett,
Hol tíz év során a fű belepett,
S fölötted most a szántó vasa szánt
S vetés hullámszik tenger gyanánt.
Nem árnyas lombok sátora véd itt,
A világváros hűhója szédít,
Amely nem ismer békét, örömet

S hánykódik kín és kéj között.
A hiú világ tett ide le,
És sírod hiúság oltárhelye!
Szántó nem örvend víg tavasznak,
Gyermeki lábak nem hancúroznak
Fölötted, hogy álmod remény kísérje
S áldozatod a célját elérje!
Önszeretet szaval sírod felett
S hamvadból kín fakad és gyűlölet:
A te nevedben esküt hazudnak
És csak a győzők jogáról tudnak!
Rög alatt nyugvó bús névtelen,
Diadalívek boldogúltja,
Egy nap sincs nyugtod itt e helyen,
Hühóval, dísszel, temetnek újra...
Én is megálltam sírod fölött,
Hallgatva néztem a díszkoszorúkra,
Míg fehér csontodra esküdözött
A gyűlölet s bosszú, tüzet fújva.
S ekkor egy különös érzélem
Szállt meg: a tömegben ott vagy velem
Nagy szem-meresztve, kérdőn tekintve
Sírhelyed körül, vendégeidre.
Mind e beszéd néked oly idegen!
Csak nézel végig az emberfejeken,
Már nem emlékszel: kinek javára
Küldtek a harcba, vészbe, halálba,
Ki az ellenséged, ki a barátod,
Csak a szenvedő embert látod.
S úgy rémlett nekem, ott állva mögötted:
Ezrek, milliók sűrű sorban jöttek:
Az elesettek hadserege,
Hősi halottak rengetege.
S úgy tűnt: áldozatod mivolta
Mint lehelet, mint sejtés hatolt a
Tömegén át, s a büszke szavak
Elhalva, néma minden ajak.
Igazságod ma hangot nem nyer,
Roppant kölapok útját állják;
De fel fog sütni a napja egyszer
S még a kövek is kikiáltják!

A török-magyar rokonság kérdése.

Irta: Hüssein Námik bej.

Következő soraimban a magyar-török rokonság kérdését a magyar és külföldi tudósok legújabb kutatásai alapján szeretném megismertetni.

A magyar-török rokonságot és a két nemzet egymáshoz való viszonyát két részre osztom: 1. honfoglalás előtti korszak, 2. honfoglalás utáni korszak.

Gombocz Zoltán jeles magyar tudós kutatásai alapján a magyarok az őskorszakban a Kaukázus északi részén laktak. Kétségtelen, hogy itt a magyaroknak a szomszédjai törökök voltak, — itt, azaz Lebédiában besenyők és bolgár törökök között éltek. — Az itt lakott magyarokat a keleti források és ezektől teljesen függetlenül a nyugati források is türknek nevezik. Ennek egyetlen egy magyarázata az, hogy amikor a magyarok a IX. században a történelemben feltűntek, akkor a nyelv kivételével úgyszólván teljesen eltörökösödött nemzet volt. A magyar nyelv a finn-ugor nyelvcsaládhoz tartozik; mivel a nyelv a finn-ugor családnak tartozik, tehát egy történelem előtti korszakban a két nép között valamilyen kapcsolatnak kellett lennie. Ez a kapcsolat annyira primitív volt, hogy később a törökökhöz való viszony következtében már csak a nyelvben voltak észlelhetők az emlékei. — Amikor a magyarok a történelemben feltűntek, a törököktől való rovás-írás, szokások, törzsszervezet és egyéb kultúrzsükséglet átvétele miatt törökös megjelenésű nemzet volt. Tehát a keleti (arab és perzsa) s a nyugati, azaz bizánci források a magyar nemzetet ezért nevezték türk-nek.

A lebédiai és etelközi magyaroknak a törökökhöz való viszonyát az alábbiakban ismertetjük.

Németh Gyula magyar tudós kutatásai alapján tudjuk, hogy a 7 magyar törzsnek a nevei török eredetűek voltak. Gyarmat nevű törzs Baskiriában most is van. Kara törzsnév Közép-Ázsiában sok török törzsnél szintén előfordul. Tarján pedig Tarhan alakban török méltóságnév volt. A törzsszervezetet is egészen a töröktől vették át. Erre vonatkozólag Hóman Bálint, a kiváló magyar történetíró a „Magyarok honfoglalása és elhelyezkedése” című munkája X. lapján a következőket mondja: „A hun-török törzsek kialakulása már évszázadokkal Krisztus előtt Kelet- és Közép-Ázsiában megtörtént. A magyar nép ugor eleménél azonban a törzsbe tömörülés külső körülmények hatása alatt következett be, mikor a már régebben törzsi szervezetben élő török (hun) nép egy töredéke őt uralma alá hajtotta, majd vele egyesülve, törzsébe fölvette, illetőleg őket törzssé szervezte.” Ugyanazon a lapon a szerző a következőket mondja a magyarokról: „Nyelvileg, mint jó részben származás szerint is, ugorok, de életmódjuk, szokásaik és általában egész kultúrájuk török.”

A régi magyar méltóságnévek: kündü és gyula szintén török méltóságnévek. A keleti forrásokban található kende magyar méltóságnév a kazároknál is előfordul és a törököknél ma is mint méltóság-név szerepel. Gyula is Jula vagy Dsula alakban a törökök között használt méltóságnév volt. Ezekon kívül a törzs nagyjai és az Árpád családban előforduló személynevek a magyar tudósok kutatásai szerint mind török eredetűek. Árpád, Batta, Kaplony, Bulcsu, Kaán, Gyula, Oundu, Ajtony, Töhötöm, Taksony, Álmos, Jeletek, Tas, Zulta, (Zsolt), Kartal, Akos, Árpádnak a fia Tarkacsu, Üllő, Vajk, Koppány, Bács, Inak mind török származású szavak voltak. A törzsvezetők a magyar nyelven kívül a török

nyelvet is beszélték, sőt a bolgár-török nyelvet az erdélyi gyula udvarában is használták. (Lásd: Németh Gyula M. Ny. Géza 1928. 5—6. füzet 150-dik lap.)

Az ungár szó, mellyel más nemzetek a magyarokat hívták, a magyar tudósok szerint az on-ogur szóból származik. Az ogur szót pedig oguz törzsnévvel egyeztetik. A történelmi adatokból is tudjuk, hogy a nyugati törököket on-oguznak hívták (Marquart, Kománen, 201.). A török nyelvjárásokban z és r hangváltozás volt. Ez a hangváltozás főleg a bolgár törököknél és ezeknek leszármazottjainál, a csuvasoknál ma is megvan. Tehát on-uguz szót a bolgár törökök on-ugurnak ejtették. Orchoni török fölíratokban egy on-ok nevű törzs fordul elő, mely on-oguzzal teljesen egyezik. Az oguz szó eredetét pedig egy magyar tudós Okuz-nak magyarázza. Ok a régi török nyelvben törzset jelentett és ilyen törzselnevezés a törököknél gyakran előfordul. A baskiroknál most is megvan a Jiti-uru (hét törzs). A kínai források az on-ok törzsről följegyzik, hogy az oguz birodalom fölbomlása után nyugat felé vándorlások történtek. Amikor a bolgárokkal érintkezni kezdtek, mivel a bolgárok a z-t r-nek ejtik, keletkezett az on-ogur szó.

Nézzük most, hogy a magyarok Lebédiában és Etelközben mit vettek át a törököktől. Lakásra, háztartásra és szerszámokra vonatkozólag: sátor, karó, szaru, kapu, szék, bölcső, baltta, ács, teknő, gyertya, seprő, konyha, gyúrni, bors, kölyű, kancsó, tükör stb. szavak mind török eredetűek. Ami a ruházatkodást illeti: köpenyeg, süveg, ködmön, saru, öltözni, bársony, szücs; a földművelést illetőleg árpa, búza, tarló, sarló, eke, kéve, kepe, szérű, szór, gyümölcs, szőlő, alma, körte, bor, szűr, szüret, kender, csalán, bükk. Családot érintő szavak: iker, öcs, kelen-gye. Írni, betű szavak is török eredetűek. Ebből tehát világosan lehet következtetni, hogy a magyarok a törököktől tanultak írni. Tudniillik a magyar rovás-írás a török rovásírásból származik. (Németh Gy. A régi rovásírás eredete c. munkája.) Ezeken kívül a következő szavakat szintén a törököktől vették át a magyarok: komló, bika, tinó, ökör, ünő, borju, tulok, disznó, kecske, olló, teve, tyúk, kos, ürü, toklyó és gyapjú, ártány, sajt, turó, író, köpü, tör, keselyű, ölyv, turul, cége, gyalom, sörég, tok, tömény, idő, dél, kor, sárga, kék, szürke, bú és báj, boszorkány, bűn, gyarló, bocsánat, érdem, a szent jelentésű egy szó pl. egyház. Koporsó, gyász, tor, fogoly, fagyal, borz, görény, ürge, tűzok, gödény, béka, tengely, ól, karám, kender, csalán, borsó, torma.

A magyarokkal együtt Európába vándorolt egy 8-ik törzs, amelyet kabarnak hívtak. A magyar tudósok bebizonyították, hogy ez a törzs török származású volt. Konstantinos és Anonymus följegyzésein kívül a kabar törzsben előforduló személynevek is világosan bizonyítják, hogy e törzs török származású volt. Kabarok Magyarországon a Bodrog, Sajó közéről, beljebb Mátraalj és később a Tisza két partján Uj vármegye (most Heves m.) és Borsód környékén telepedtek le.

Honfoglalás közben a magyarokhoz egy székely nevű törzs is csatlakozott. A székelyek eredetéről a magyar és az európai tudósoknak különböző feltevéseik voltak, de a magyar tudósok megállapításai szerint a székelyek az avarok utódai. Gombocz Zoltán kimutatta, hogy az avarok törökfajú név volt. A székely népnév eredetére vonatkozólag pedig sok teóriát állítottak fel, a legutóbbi teória — az én állításom — a „Magyarság”-ban jelent meg. Azt állítottam, hogy a székely népnév a csigil török törzs nevével egyezik. Ellenben hangtani nehézségek voltak, mert a török cs hangnak a magyarban nem sz, hanem cs vagy s felel meg. Tehát a csigil szó megfelelőjének a magyarban vagy csekel vagy sekel-nek kellett volna lennie, cs és sz hangváltozás pedig a török nyelvjárásokban megvan. Ennélfogva a magyarok ezt a szót egy sz-szel beszélő nyelvjárásból vették át. A csigil szót pedig

én csik-il-nek analízálom. Csik a régi orchoni és új-gur feliratokban is előforduló nép volt. Az il pedig a régi török nyelvben népet jelent. Számos il-lel végződő török törzsnevet találunk. Pl. az oguzok két részre oszlottak; az egyiket il-nek, a másikat dzs-ilnek hívták. Az orchoni török feliratokban előforduló csik népvét a székelyek között mi is csik alakban találjuk meg. Csik szó a régi törökben határt jelent, tehát a csigil szó határnépet, határört jelentett. A magyar forrásokból világosan tudjuk, hogy a székely szót ugyanazzal a jelentéssel használták. A székelyek, amikor látták, hogy van egy „magyar” nevű nép, amelynek a szokásai, erkölcsi egészen egyeznek az övéikkel, s mivel a székely akkor már nem volt uralkodó nemzet, szívesen csatlakoztak a magyarsághoz.

Tudjuk, hogy a IV. században a hunok Európába jöttek és Magyarországon telepedtek le. Attila halála után a hun birodalom feloszlott s kétségtelen, hogy a hunok itt maradtak Magyarországon. Az összes tudósok elfogadják, hogy a hun törökfajú nép volt, Attilának a nevét a tudósok Ata és Ilának magyarázzák. Ata török eredetű szó. Attilának az apja Mendzsuk, a török nyelvben ma is gyöngyöt jelent. Attilának a fia, Hernak is török eredetű méltóságnév volt. Hirth, a kiváló tudós a hun és kínai forrásokban előforduló hioung-nu népet történelmi adatok segítségével azonosítja a hun néppel. Korakitsi Sinatori, japáni tudós a hio-unk-nuk nemzetiségéről német nyelven írt munkájában iparkodott bizonyítani a hioung-nuk török voltát. Később ugyanez a tudós a Journal Asiatiqueban francia nyelven írott munkájában a hioung-nut nem a töröknek, hanem más nemzetnek mondja. Pedig kétségtelen, hogy a kínai forrásokban feljegyzett bizonyos szavak eredetileg törökök. Teng-Li szóról a kínai források is följegyzik, hogy Hioung-nu nyelvben Istent, illetve eget jelent. Ezt a szót világosan lehet egyeztetni a török teng-ri szóval, amely szó törökben is istent és eget jelent. Tehát Hirthnek Hioung-nu és hunok egyeztetéséről szóló adatain kívül nyelvészeti adatok is emellett szólnak. Később az avarok, kik a VI. században Magyarországra jöttek, birodalmuk felozslása után is itt maradtak Magyarországon. Tehát világos, hogy a magyarok a honfoglalás idején itt törökfajú népeket találtak. Hóman Bálint a honfoglalás korára vonatkozólag azt írja, hogy Szatmár és Bihar vidékén is valami törökfajú néptörök tanyázott. Az avarokra vonatkozólag pedig ezt mondja: A keresztény hitre tért avarok a IX.-ik században számosabban már csak a Haunburg, Szombathely, Moson, Győr határolta területen a keleti örgróf védelme alatt éltek.

A pannóniai avarok nemzetiségéről Gombocz Zoltán világosan bizonyítja, hogy e nemzet törökfajú nép. Pelliot francia tudós pedig a pannóniai avarokat mongoleretű népeknek mondja. Evvel az alapl nélküli teóriával szemben Gombocz Zoltán nyelvészeti adatokkal világosan kimutatja az avarok törökvoltát. Baján avar kánnak neve is török eredetű szó. Ez a szó *baj* török méltóságnév és gyakori török személynév, melyből a *bajat* szó is származik.

IV. Béla korában 1239-ban Kuthen parancsnoksága alatt 40.000 kun család jött Magyarországra. A király szívesen fogadta a kunokat és Magyarország területén telepítette le őket. Világosan tudjuk, hogy ezek a kunok, akiknek az utódai ma a Kis- és Nagy-Kunságban élnek, tiszta törökfajú nép voltak. A XVIII. és XIX.-ik századból fennmaradt kun nyelvemlékek: Miatyánk, ének, asztali áldás, stb. is világosan mutatják, hogy a kunok azideig ezeket az ősapáiktól hátramaradt nyelvemlékeket használták. Azonkívül a kun személynevek is a kunok törökvoltát igazolják. Régebben egy kiváló magyar történész, Gyárfás István a kunok eredetét a magyarokra vezeti vissza. Gróf Kuun Géza pedig történelmileg és nyelvileg is bizonyította, hogy a kun törökfajú nép volt. Azonkívül a Codex Cumanicus leg-

erősebb bizonyítéka annak, hogy a kunok török nyelvet beszélő nép voltak. A XVIII-ik században a kun nyelvet tudó utolsó ember karcagi Varga nevű egyén volt. (Gyárfás István a jász-kunok nyelve és nemzetisége, 1882. 65. lap.) Tehát ma a Kiskunságban és Nagykunságban tiszta török fajból származó magyarok laknak.

A kunokon kívül palócok is laknak Magyarországon. Ez a nép nem a népnek a neve volt, hanem egy más nemzet nevezte palócnak őket. A palócok kunok voltak. Nestortól fogva az összes történelmi források és a mai legutolsó kutatások is egyhangúlag elfogadják a palócok kunvoltát. Orosz forrásokban sok palóc személynév fordul elő, melyek mind török eredetűek. A történelmi adatokból kiderül, hogy a palócok magukat koman- vagy kun-nak hívták. Ez a tény minden történész előtt annyira világos, hogy az összes komoly tudósok vita nélkül elfogadták.

A besenyők a 24 oguz török törzsnek az egyike, Magyarországra jöttek és Magyarországon is maradtak. Magyar tudósok kutatásai szerint a besenyőtörökök Magyarországon a következő helyeken maradtak még nagyobb számban: Sopron, Vas, Győr, Csanád, Fejérmegyében. Kisebb csoportokban Arad, Bács-Bodrog, Baranya, Bars, Bihar, Borsod, Heves, Komárom, Liptó, Nyitra, Pest-Pilis- és Solt, Somogy, Szabolcs, Zala, Szerém, Temes, Torontál, Verőce megyében; összesen 25 megyében laktak. Ezek is, mint a kunok, az avarok, a palócok és a hunok elmagyarosodtak. Ebből a történelmi tényből világosan látjuk, hogy a mai magyaroknak jó része törökfajú néptől származik és ha mindezekhez hozzácsatoljuk az oszmán hódoltság korából itt maradt és letelepedett oszmán törököket, akkor a török eredetű magyarok száma eléri a mai magyarok számának körülbelül a felét.

A magyar-török rokonsághoz tartozik a baskir-török rokonság kérdése is. Sajnos, a mai tudomány kutatásai ezen a téren nem értek el világosan kimutatható eredményeket. Tudniillik néhány keleti forrás a magyar név helyett baskir szót használ és Juliánus barát a keleten maradt magyarok nyomait Baskiriában találja, amelyet Magna Hungáriának nevez. Ebből világos eredményt megállapítani nem lehet, de az tagadhatatlan, hogy a magyar-baskir rokonság létezik.

Ennek legerősebb bizonyítéka az, hogy a 7 magyar törzsnek az egyike a Gyarmati törzs a baskirok között jurmati alakban ma is megvan. Ezenkívül a baskirok között egy „kara” nevű törzs is van, amely szó emlékeztet arra, hogy a hét magyar törzs közül az egyik szintén Kara nevű volt. Ezek a nyomok egyelőre még pozitív eredményt nem mutatnak fel, de az bizonyos, hogy a történelmi korszakban szoros baskir-magyar viszony állott fenn. Azonkívül arra is van adatunk, hogy a baskirok Magyarországon is laktak. Erre vonatkozólag egy keleti forrásban, melyből a párisi Bibliotheque Naitonalban egyetlen példányt őriznek, a magyarországi baskirokról vannak följegyzések és Zeki-Vidi, a volt baskiriai kormányfő és kiváló tudós bizonyítékai szerint ezek a Magyarországra jött baskirok tényleg keletről indult igazi baskirok és bolgár-törökök, ahogy azt Bartholdt mondja.

Eddig a nyugatra jött elmagyarosodott törökökről beszéltem, most pedig a keleten maradt magyarokról óhajtok szólni.

Keleti Kis-Ázsiában a Kaukázus környékén ma is él egy magyar nevű törzs.

A történelmi források az özbeg törökök között egy magyar nevű törzsről beszélnek. Rük-n-el-din Baybars „Zubdet-ül-fikret” című munkájában egy magyar nevű törzset említ. El-Nüvejrinek Avaszofia könyvtárában kéziratban maradt munkájában a XIV-ik században altunardu, avaryhorda birodalomhoz tartozó tör-

zsek között egy magyar nevű törzset említ. Szajbani manében említenek egy Sejk Murid nevű egyént, akiről külön föl van jegyezve, hogy a magyar nemzetből származik. Az özbekek magukat 92 törzsből alakult nemzetnek tartják és erre vonatkozólag a 92 törzsnek a nevét is citálják. A XVI. és XVII. századból való, a 92 özbek törzsről írt munkában, amely az újabb kiadásoktól nem sokban különbözik, egy magyar nevű törzsről is találunk följegyzést. Hanikoff és Aga Han Ali kiadásában, melyeknek az egyike nagyon régi, 84-iknek van említve a magyar törzs. Tehát az eddig felsorolt történelmi adatok szerint az özbekek között egy magyar nevű törzs szerepelt. A történelemben előforduló özbekek között lévő magyar törzset megtaláljuk a ma élő özbekek között. Keleten Kermine és Kelte-Kurgan között Tat-Kend nevű községhez tartozó egy-két falunak a népét magyarnak hívják. A hiva özbekek között ma is él egy magyar nevű törzs. Előbb idéztem, hogy Tat-Kend nevű községben él a magyar nevű néptörök. Figyelembe kell venni a Tat-Kend szót. Tat török nyelven idegent, kend pedig várost jelent. Tehát a város neve is mutatja, hogy a magyarok idegenből jöttek ide és ezért nevezték a törökök így a várost. Ma Kisásziában, Alaije városban egy Madszarzáde, azaz Magyarfi nevű régi család létezik. Az én véleményem szerint keleten ma is meglévő magyar nevű néptörökmaradványok nem a Constantinus följegyzései szerint keleten maradt magyarságnak a nyomai, hanem a tatárjárás alkalmával elhurcolt magyarok.

Láthatjuk tehát, hogy mennyi török vér keveredett a magyarral. Az egész Kunság török voltát említettem. Ma pedig ha megkérdeznénk egy úgynevezett tipikus magyar embert, hogy hol élnek a tiszta magyarok, azonnal az alföldet említené. Tehát nem csoda, ha a magyar ember testvéri szeretetet érez a törökök iránt, viszont ugyanez áll a törököknél is a magyarokkal szemben.

A finn zene népies elemei.

Irta: Sonkoly István.

Közös sorsuk a keleti népeknek, hogy népzenejükön át ismeri meg a világ zenei nyelvüket. Az eddig alig ismert keleti népek zenéje beáramlik a nyugati nemzetek érzésvilágába, s átalakítja művészeti gondolkozásukat. A nagy nyugati nemzetek zenéje hovatovább kiapadáshoz közeledik az eszközök túlzofaltsága, a dallamkincs jelenlegi apálya következtében. Francia, német, angol szerzők egymásután kapcsolódnak bele kelet és dél rejtelmes monda- és népzenevilágába, az elalélt Orosz-birodalom zeneművészete sohse volt oly elterjedt, mint mai napság. Sőt nemcsak a szláv, hanem a kisebb számú túráni népek is mindinkább ismertebbé válnak. A legkitünőbb külföldi szaklapok állandóan ismertetik a túráni népek dallamait; a magyar, finn, török, japáni, bolgár, tatár népdalok élénk visszhangra lelnek külföldi tudományos körökben is.

A népdalnak ez a magasfokú jelentősége ismeretlen a nyugati népeknél. Bár a német és angol zenetudomány gondot fordít erre is, mégis üvegházi növénynek látszik. A népzene tehát nem annyira a nagyműveltségű, hanem inkább a kisebb, esetleg elnyomott sorban tengődő népeknél virágzik. Itt a népdalgyűjtő hihetetlen értékű kincsekre bukkanhat. Mondanunk sem kell,

hogy a zenei folklore még fiatalabb tudomány, mint az irodalmi folklore, s még számos feladat megfejtését várjuk tőle.

A népzene gyűjtése a finneknel már 1848-ban megindult, s ennek eredménye, hogy oly hatalmas anyagot látunk csoportosítva Ilmari *Krohn* gyűjteményében.¹ A finnek már akkor felismerték a népdalgyűjtés fontosságát, amikor még más nemzeteknél nyomát sem látjuk ennek. A kis lélekszámú finn nép dalkincse az 1901-ben kiadott Krohn-féle gyűjteményben már 2800 dallamot foglal magában. Pedig ez még távol van a teljességtől. Az azóta kiadott művekben számos új, eddig ismeretlen jellegzetességet látunk kidomborodni. Mégis Krohn gyűjteménye idegen talajt is megtermékenyített. Nálunk, amikor a magyar népzene anyagát összegyűjtötték, Krohn rendszerét követték, mint a tudományos közlésre legmegfelelőbbet. A Krohn előtti dallamkiadások zongorakisérettel vannak ellátva. Ilyen pl. Rimskij-Korsakov, Mussorgskij orosz, Grieg norvég népdalkiadványa. Ezeknél nem a hü közlés, hanem a többé-kevésbé művészi feldolgozás a lényeges. Nem tudományos, hanem népszerűsítő céllal készültek. Krohn módszere ezektől merőben elütő. Pontos lejegyzést ad, a dallamokat csoportosítja típusok és műfajok szerint. Közös alaphangra hoz egy-egy csoportot, ez megkönnyíti a dallamok összehasonlítását hangterjedelem szempontjából.

A gyűjteményben háromféle dallamot találunk: egyházi-, világi- és táncdallamokat. Külön értéke valamennyi fejezetnek: a filológikus pontossággal összeállított táblázat, amely csoportosítja a dallamokat különböző típusok szerint. Pl. a dallam záróhangja a hangnem első fokán, a második szakasz záróhangja az elsőfokú hangzat valamelyik fokán, negyedik fokú hangzat az első szakasz végén stb. Ezenkívül a dallamok változatai és a gyűjtő véleménye szerint a legértékesebb melódiák összeállítását látjuk.

Első, ami szembeötlik az, hogy alig leljük nyomát a gregoriánus hangnemeknek, s a még régebbi ötfokú, félhang nélküli hangsornak. Az utóbbi hangsor maradványa itt-ott még föltűnik, de nem jellemző végig a dallamra, csupán egy-egy dallamfordulat emlékeztet az ősi, egyszerűségében is megragadó, keleti hangnemre. Az egyházi és az ötfokú hangsor más turáni népzeneben sokkal inkább érezteti hatását; nem is szólva a japáni, északi tatár, votják dallamokról, megtaláljuk hatását az ősi magyar népzeneben is.

A finn népdalokra, főleg az egyházi népénekekre elsősorban a német protestáns egyházi ének, továbbá a skandináv zene volt irányító befolyással. Ezért a finn népénekek kevés kivétellel modern hangnemekben, és legalább hét, nyolc hangnyi terjedelemben vannak megalkotva. Fejlett izlését bizonyítja a finn nép dallamvéneájának, hogy a legtöbb melódiá kevéssé van kromatizálva.

A világi dallamoknál és a szövegnélküli táncdaloknál sok-sok érdekesség ragadja meg figyelmünket. Egy dallamon belül nem találunk hangnemi változást, ellenben ritmikai elváltozással sűrűn találkozunk. Gyakran megváltozik az ütemnem, ha a vers lebegése megkívánja. Sűrűn találunk olyan dallamokat is, amelyekben nem a hangnem első fokáról ágazik ki a melódiá ívelése. A dallamok diszitése egyszerűnek mondható, míg az egyházi énekekben gyakori egyrél több hang elhelyezkedése egy szótagra; viszont a világi dallamok már csak ritkán élnek az ékesítésnek ezzel az eszközével.

¹ Ilmari Krohn. Soumen Kansan Sävelmiä. Helsingfors 1901.

Külön sajátága a finn zenének a kantele és a jouhikantele (lőszörkantele) használata. Ez a két hangszer Kalev népének eredeti alkotása. Bár mindkettő már ismert hangszercsaládokba sorolható, mégis jelen formájában nemcsak a folkloristát, hanem a hangszerkutatót is érdekli. A finn néptől terjedt el ez a hangszer a szomszédos észt, litván és lapp népnél. Külalakra nézve a kantele némileg a citerához hasonló, bár kisebb terjedelmű. A hangzótest túlnyomó részét hűrok ívelik át, vízszintes metszetben elhelyezkedő tompaszögű háromszög alakját ölti magára. A régi hangszerek húrja rézdrótból készült, azért nevezték „vas-kikantele”-nak. Húrjainak száma különböző; mainapság az öthúros hangszer a legelterjedtebb. Ha szobában szólaltatjuk meg, asztalra helyezik, a szabadban azonban, — s ez a legkedveltebb mód — térdre fektetik.

Minden más húros hangszertől eltérő sajátága a kantelének, hogy az előzetesen megszólaltatott húr pedálszerűen tovább cseng. Ez a dallammenet képességét nagy mértékben befolyásolja.

A jouhikantele, azaz lőszörkantele, Curt Sachs elnevezése szerint „Streichleier”, a másik eredeti hangszere az „ezer tő országa” népének. Bár ez a hangszer a vonósok ősi alakulataihoz áll közel, mégis szerkezet tekintetében a pengető hangszerekhez hasonlít. Megszólaltatásánál gordonkaszerűen a láb közé, esetleg a térdre fektetik. A vonó fája vesszőből van, ennek íjakra meghajlított végpontjait lőször köti össze, két, esetleg három húrja úgy van kezelve, hogy alsó dudaszerű orgonapontot adjon.

A két hangszernek egészen külön kis irodalma van.² Számos kis dallamocskát, táncdarabot csupán ezen a két hangszeren lehet hatáshoz hűen előadni. Igen érdekes rögtönzések, előjátékok, templomi harang utánzásai, runomelódiák, polka, mazurka, finn és orosz táncdallam hangzik föl ezen a két ősi finn hangszeren. Szerfölött jellegzetes ezekre a darabokra a bennük előforduló motívumok ismétlése, vagy visszatérése, a daktylikus ritmus hom'oktérbe állítása, továbbá az ékesítés hiánya. Trillát sehol sem találunk, bár ezt könnyű lenne előadni a lőszörkantelén. E dallamok hangterjedelme gyakran igen kicsiny, sűrűn akadunk négy, öt hangból összetevődő darabkára is.

Mintho gy az összes keleti népek műzenéje, beleértve az orosz műzenét is, csupán a XIX. sz. közepén alakul ki; ne csodálkozzunk, ha a finn műzene régebbi termékei nem képviselnek különösebb értéket. Így mindezt ideig a nép vadon virágzó dalai jelezték a finn zene létezését. Ezért jutnak a népies elemek oly döntő szerephez a finn műzenében.

A Kalevala, amely az egész művelt világ érdeklődését a finn nép sorsára irányította, számos finn zeneszerző érzelmvilágát is jótékonyan befolyásolta. Ebben a nemzeti époszban kifejeződik a finn nép melancholikus alaptermésze, elmélázó szemlélete. De az „ezer tő országa” fölött néha verőfény is villózik, s a nap tüzet lobbant a nemzet fásult lelkébe; nézzük, mily gomolygó lánggal tör elő benne a sötétség és világosság küzdelme!

Az első finn zeneszerző Bernhard *Crusell*. Mint klarinétvirtuóz számos népszerűvé vált szerzeményt írt hangszerére. Tegner híres „Fritjof monda” című regényéhez melódiákat szerzett. Egyik operája is fennmaradt a „Kis rabszolganő” címen. A múlt század közepének két legjelentősebb finn zeneszerzője, akik szerzeményeiken kívül oktatási tevékenységükkel hirtelen nyugateurópai szín-

² A. O. Väisänen *Kantele-ja Jouhikko-sävelmiä*. Helsinki, 1928.

vonatra emelték Helszinki zenei életét: *Pácius* és *Faltin*. Szinte gyarmatos módjára telepedett le ez a két német művész az ezer tő országában. Ez a két mester nem maradt elszigetelve a finn nemzeti mozgalomtól, a hősi mondatvilágtól, a sejtelmes runadaloktól. De a nemzeti zene eszméjének beteljesülése *Sibeliusra* várt, bár a két német mester jelentősége igen fontos a finn zene kialakulására. *Pácius*nak köszönhetjük a finn nemzeti himnusz megalkotását. *Runeberg* „*Hazánk*” c. versét oly megragadó lendülettel dolgozta fel, hogy máig is a finn nép himnusza maradt. Operái (*Ciprusi hercegnő*, *Loreley* stb.) sem tárgyuknál, sem földolgozásuknál fogva nem a nemzeti zene letéteményesei, inkább az északnémet romantika vonzotta. Mégis rendkívül fontos szerepet tölt be a helszinki egyetemen a zene oktatásával. *Pácius* utódja az egyetemen: *Faltin*. Megszervezte a helszinki konzervatóriumot, számos kitünővé vált finn komponistának és előadóművésznek alkalmat nyújtva, hogy otthon, hazájában sajátíthassa el a zenetanulás elemeit. Azonban a törekvő, ifjú finn zeneköltők felsőbb kiképzésre a külföldi zenekonzervatóriumokat is felkeresték. *Wegelius*, *Krohn* Lipcsében, *Kajanus* Párizsban *Svendsennél* (norvég szerző), *Sibelius* *Beckernél* és a keszthelyi születésű *Goldmarknál*, *Järnefelt* *Mossanetnél* tanult. *Faltin* legfőbb érdeme az énekkar megszervezése. *Bach*, *Händel*, *Mozart*, *Liszt* nagyszabású kórus szerzeményeit megismertette Helszinki közönségével. Kantatét is írt az egyik egyetemi ünnepség alkalmából. A zeneintézet igazgatásában *Wegelius* követte *Faltint*. A legkitünőbb tanerőket megszerzi intézete számára; így *Busoni*, *Pohlíg*, *Halversen* mestereket.

A finn zenei élet újabb erős támaszt nyert *Kajanus* személyében. A kiváló mester mint szimfónikus szerző is jelentős, két szimfónikus költeményében a „*Kullervo* gyászindulójá”-ban és „*Aino*”-ban a *Kalevala* egy-egy részletét önti zenébe. A „*Nyári emlékek*” c. szvitjében népies táncritmusok eleven lüktetése mutatkozik. Mégis működésének súlypontja nem itt keresendő. Mint a filharmonikus zenekar elnökkarnagya a zeneirodalom remekműveit megszólaltatja, s megismerteti *Kalev* népével. Miután elsorangú zenekart és műértő hallgatóságot nevelt, fokozott munkásságra serkentette a finn szerzőket.

Kajanus nyomán elsorangú szimfónikus zeneköltői gárda sarjadt, *Palmgren*, *Kuula*, *Merikanto*, *Melartin*, *Järnefelt*, s főleg *Sibelius* hangszerezése nemcsak változatos és színes, hanem más nemzetek színpalettájától elütő elemekkel ékeskedik. Az utóbb felemlített zeneköltők között elsősorban *Sibelius* művei keltettek föltűnést az ezer tő országának határán kívül is.

Sibelius zenéjének szelleme a népzénetől van átitatva, anélkül; hogy földszagúvá válnék e'képzelése. Fölszívja a népzene életnedvét, jellegzetes sajátságait, s megnesemíti azt a gazdag anyagot, mely a népénekekben szunnyad. Az egyszerű, alig tizenhat ütemű dallamocska minden eredetisége benne összpontosul, tovább virágozik zenekarának sokszínű pompájában. Anélkül, hogy meghatározott népdal feldolgozását adná, majdnem minden motívumán a *Kalevala* csodálatos hangulata érzik. Kissé távollevő ugyan a hasonlat, de csodálatosan ráillik. *Sibelius* éppúgy tett, mint *Arany János*, ki a népdal versformáit, eredeti kifejezéseit, s legfőképen szellemét olvasztotta be elbeszélő költészetébe. Nem szállott le a néphez, hanem magához emelte. Ez *Sibelius* jellegzetessége is. Mikor zenekari műveit, operáit hallgatjuk, a finn természeti szépségek, az álmodozó, titokzatosságra hajló kedély tükröződik benne vissza. Sejtelmesen induló zenekari műve csakhamar leigázóan hatalmas méretet ölt, majd ismét lágy, álmodozóan bánatos énekbe omlik vissza. Bár sokszor észlelünk nála a

keleti svédekre emlékeztető finn melódiákat, mégis nemzeti irányú a művésze. Gyakran látjuk nála egy dallamon belül az ütemnem változását, s továbbá egy hang, vagy motívum szakadatlan ismétlését. Mindez a népzeneből sarjad. Szimfónikus költeményei a finn mondavilágból táplálkoznak: „Pohjola leánya”-nak főszereplője Väinämöinen, a Kalevala-mondabeli hős, a csendes víz istene. Szánján gördülve meglepi őt Pohjola, Észak leányának bűvös éneke. Szerelemre lobbán, varázsseregét elveszti, mi marad más hátra — visszaül szánjába, s tova-gördül. Egy „monda” című szimfónikus költeményében valósággal a finn Ossián jelenik meg. A Kalevala mondaköréből vette a „Tuonelai hattyú” és „Lemminkäinen hazatérése” című műveinek mondai anyagát. A Tuonelai hattyúban impresszionista hangszelési- és motívumtechnikával dolgozik. Finom ötlet, hogy a finn Hadeszen, a Tuonelán panaszkodva hazatérő hattyút az angol kürttel személyesíti meg. A sejtelmes, valósággal mitikus hangulat megtalálható kamarazene-műveiben is. A vonósnégyes II-ik tételének tovalebbenő tremolói, a négy hangszernek leheletszerűen száguldó pompás irama csak a közepén emelkedik ki a látomásszerűség ködfátyolából s növekszik az egészen halk tónusból erőteljes forté-ig. — A témát gyakran teljes terjedelmében csaknem egy harmónia alá fogja Sibelius. Gondoljunk a Vecseynek ajánlott hegedűversenyre, vagy a hegedűre s zongorára írt szonatina első tételének főtémájára. A hegedűverseny III-ik tételének igen eredeti jelleget ad a végig *d* orgonaponton nyugvó témája, amelynek éles, pontozott ritmusát hatásosan aláfesti a zenekar mély *d* hangja. A hegedű hangszeradta lehetőségeit ragyogóan kihasználja a zeneköltő, a *g* húr zengő tónusát éppúgy kiaknázza, mint az arpeggio-kat, kromatizált futamokat, kettősfogásokat a kadenciális kezelésben.

Toivo Kuula, a fiatalon elhunyt szimfónikus talán a legmélyebbre ereszkedett a népzene ősi gyökérszálán. Operát is írt. Kiváló hangulatfestő hajlama; kár, hogy teljesen nem bontakozhatott ki tehetsége. Palmgrént színpompás hangszerelés, erőteljes hangszínek jellemzik, nyoma sincs itt Sibelius mondaszerű, sejtelmes hangulatának. A népies jellegzetesség, a néptáncok földolgozásának szerete éppúgy megvan nála, mint Järnefeltnél, kit gazdag ellenpontozó készség, helyenként egyházi zenére emékeztető melódiavéna jellemez. Ez a hirtelen feltörő, alig egy emberöltő alatt kivirágzó zeneköltő-gárda főleg azért is jelentős, mert mentes maradt a különböző „izmus”-ok jelszavaitól, hatásától, s nem szakadt el az igaz művészeti hagyománytól.

Himnusz Magyarországhoz.

Irta: Larin Kyösti.

Oh büszke, hősi Magyarország,
Száz ellenség közt vérezel te,
Kik szíved tépik, marcangolják,
De megvéd, hidd, az Úr kegyelme!
Nem lehet szolgák földje soha
A magyarok nemes, ősi hona!

Oh büszke, hősi Magyarország!
Oroszlánként küzdött a néped,
De balsiker kísérte útját
S bilincseket vert rá a végzet...
Nem lehet szolgák földje soha
A magyarok nemes, ősi hona!

Oh büszke, hősi Magyarország!
 Árpád, Kossuth dicső utóda
 El nem fajulhat, összezúzza
 A békót, hogyha üt az óra.
 Nem lehet szolgák földje soha
 A magyarok nemes, ősi hona!

Oh büszke, hősi Magyarország!
 Petőfi Sándor lantja téged
 Még lelkesít és a szívedbe
 Olt győzedelmi reménységet.
 Nem lehet szolgák földje soha
 A magyarok nemes, ősi hona!

Oh büszke, hősi Magyarország,
 Te megálltál, miként a bátya,
 Midőn Nyugat falát Keletnek
 Bőszült viharja verte-rázta.
 Nem lehet szolgák földje soha
 A magyarok nemes, ősi hona!

Oh büszke, hősi Magyarország,
 Te nem maradhatsz csonka, béna,
 Míg hőseidnek lelke éber
 S rohamra készen áll a gléda...
 Nem lehet szolgák földje soha
 A magyarok nemes, ősi hona!

Ó büszke, hősi Magyarország,
 Kelet dühét kebled megállta
 S nem fojt meg, érzem, most se téged
 Szláv tengereknek szennyes árja...
 Nem lehet szolgák földje soha
 A magyarok nemes, ősi hona!

Oh büszke, hősi Magyarország!
 Határid ádáz martalóchad
 Tiporja most, de feltűzöd még
 A Kárpátokra lobogódat...
 Nem lehet szolgák földje soha
 A magyarok nemes, ősi hona!

Oh büszke, hősi Magyarország,
 Az Úr viszi néped csatára
 És egykor épen fénylik újra
 Első királyod koronája...
 Nem lehet szolgák földje soha
 A magyarok nemes, ősi hona!

Finnből ford.: Bán Aladár.

H a z á m

Irta: Kaarli Stalte.

Szülőföldem, kedves hazám,
 Szép tengermenti tartomány,
 Hullámok árja símogat
 És partjaidnak csókot ad.
 Nekünk a földön semmi nincs,
 Mint te, oly drága kincs!

Szülőföldem, kedves hazám,
 Szép tengerparti tartomány,
 Halásznéped meg nem pihen,
 Küzd egyre künn a tengeren...
 Nekünk a földön semmi nincs,
 Mint te, oly drága kincs!

Szülőföldem, kedves hazám,
 Szép tengerparti tartomány,
 Fövényeden vadcsereje nő
 S hajlíthatatlan ősfenyő.
 Nekünk a földön semmi nincs,
 Mint te, oly drága kincs!

Szülőföldem, kedves hazám,
 Szép tengermenti tartomány,
 Fölötted szent hang lengedez;
 Elhalt apáink nyelve ez...
 A nagy világon semmi sincs,
 Mint te, oly drága kincs!

Livből ford. Bán Aladár.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Utilevél Ankarából.

Ankara, 1930. április hó végén.

Az új török főváros északi részét nevezi itt a nép Ankarának (Angora, a régiek Ancyrája), míg a délit az *észki sehir* (régí város), a nyugati városrészt pedig a *jeni sehir* (új város) néven ismeri. Az északi városrészben, a pénzügy-miniszterium tőszomszédságában áll Juliánus császár oszlopa és pár lépéssel tovább láthatók a legrégebb ankarai mecset mellett Augustus császár tiszteletére emelt templom tekintélyes romjai. A város közepén magas dombra épített vár hatalmas falai bizonyára szintén igen régi eredetűek. Már a rómaiak idejében és azelőtt is híres központ volt Ankara és így nem jelentéktelen hely az, ahova török testvéreink székhelyüket áthelyezték. Még szó eshetett volna a választásnál egy másik központról, Kaisairiéről (Caesareáról), amely az Erdzsias (Argaeus) óriás — 4000 m. magas — hegykúp lábánál fekszik, de az sokkal messzebb van a tengerparttól, valamint a szénben és fában dús vidéktől.

A Türk Odzsagi, azaz a török fasiszták kulturális és társadalmi szervezete Ankarában lévő székházának f. évi április hó 23-ára kitűzött felavatási ünnepélyére én is meg voltam híva mint a Turáni Társaság képviselője. Négy napi utat tettem meg, hogy tanúja lehessen ennek, a török testvéreink kulturális életében nagy-jelentőségű eseménynek.

A török fasisztáknak két szerve van. Az egyik a politikai teendőkkal foglalkozik, ez a néppárt, amely — éppen úgy, mint az olasz fasiszta párt — jelenleg egyedül képviseli az országgyűlésen, a nagy nemzetgyűlésen, az országot; a másik a Török Otthon (Türk Odzsagi), amelyre a közélet összes egyéb feladatai, tehát a kulturális, gazdasági, egészségügyi és szociális feladatok hárulnak. Ez utóbbi szervezetnek kétvétenként megtartott közgyűlései (a „kurultájok” = táborozások) valóságos társadalmi országgyűlések. Török Otthon a neve a különböző török városokban és községekben levő fiók-otthonoknak is. Összesen 270 Török Otthon van. Minden Török Otthon egy-egy képviselőt küld ki a táborozásra. Az idén ezen táborozás ideje összeesett a székház felavatasával.

Aki először jön Ankarába, a legnagyobb csodálkozással szemléli azt az óriási munkát, amelyet a törökök itt a városépítés terén öt év alatt végeztek. A régi városban a főb uccákat már kiszélesítették és újonnan kövezték. Ezek mentén az új házak mind kőből vannak építve. A régi város alatt elterülő lapályon több kilométer hosszú széles új főuccák nyúlnak el, egymást keresztezve. Az uttestek és a gyalogjárók itt is ki vannak már kövezeve, két oldalt pedig hely van hagyva a fasoroknak, illetve virágágyaknak és néhol a lovasok útjának. Ezen új uccák egyikében épültek az idegen követségi paloták, valamint több villaszerű magánház. A magyar követségi palotát is ide építik. (Követségünk irodáinak épü-

lete már három év óta kész és szintén egy új uccában épült). A köztetek is ki vannak már jelölve és köveze az új városban. A mellékucckák helyét most még csak pusztá mezők foglalják el. A legszélesebb főucca közepén áll a Gázi egyik hatalmas szobra. Egyenruhában, kardjára támaszkodva van itt ábrázolva a nagy török hazafi. Hátat fordít a régi városnak és a most épülő új város felé néz, amelynek kiépítése 50—60 évre van tervezve. Sic volo, sic jubeo-t látszik mondani e szobor. Ezen kívül Musztafa Kemál pasának még két lovasszobra díszíti Ankarát. A szultánok idejében egész Törökországban nem lehetett látni szobrokat, mert azok felállítását a vallás tiltotta. Annál hatásosabb most egy-egy ilyen török győzelmet hirdető sikerült emlékmű. Az egyik, mellékalakokat is felmutató lovasszobra a régibb városba vezető főucca elején van, míg a másik a néprajzi múzeum előtt áll egy kiszögellő domb csúcán.

A Türk Odzsagi székháza és a néprajzi múzeum díszes épülete — két márványpalota — egymás mellett állnak a dombtetőn egy most még csak tervezett díszter közepén, jelképezve a török kulturhivatást.

A Türk Odzsagi egyemeletes új márványpalotája vetekszik úgy nagyságra, mint beosztásra és díszre nézve bármely európai kultúrházzal és büszkén hirdeti a török építészek, festők és szobrászok művészetét. Török stílusban épült, abban az építési modorban, amelyet világhírűvé tett többek közt a nagy török építész, Sinan, a drinápolyi remek Szelim-mecset és több sztambuli és brusszai híres mecset építője. E kultúrpalotában tágas és díszes minden helyiség. Feltűnően szépek a márványoszlopos hall, a márványlépcsőház, az aranyozástól ragyogó színház, amelyben kb. 500 kényelmes ülőhely van, aztán az egyik nagyterem megkapó keleti díszítése, amely a mecsetek majolika-burkolatainak és falfaragványainak pompájára emlékeztet. A falakon a termekben és a lépcsőházban török festőművészek képei láthatók, amelyek technikájukkal és sikerült kompozíciójukkal gyönyörködtetik a szemlélőt. Nagyon sikerült pl. a Gázi képe, egy török festőművésznő alkotása. Török ismerőseim arra is figyelmeztettek, hogy Törökországnak van két kiváló női szobrásza is. E székházban lesz elhelyezve az új nagy könyvtár, amelyben Kemál pasa óhajára csak turkológiával foglalkozó művek lesznek.

E fényes palota felavatására hivatalosak voltak a török hatóságokon kívül az Ankarában székelő idegen követek és a Turáni Társaság képviselője. A Nagynemzetgyűlés elnöke, Kázim pasa vágta ketté a főbejáratot elzáró nemzeti színű szalagot egypár szó kíséretében, majd bevonultunk a színházba, ahol Hamdullah Subhi bej mondta el megnyitó beszédét. Beszédében kiterjeszkedett a török otthonok történetére és buzdította a tagokat a megkezdett nagy kultúrmunka folytatására. A meghívottakat ezután megvendégelték, majd mindnyájan megtekintettük a földszinti termekben elhelyezett árumintakiállítást. Említésre érdemes az a körülmény is, hogy a következő napon ugyanezen palotában ülésezett a második török iparkongresszus (az első Szmirnában volt két évvel ezelőtt).

Ugyancsak másnap d. u. 4 órakor tartotta meg a Türk Odzsagi közgyűlését, amelyen Vasziv bej, a volt budapesti követ elnökölt. A közgyűlésre hivatalos voltam én is, mint a testvér Turáni Társaság képviselője. Vasziv bej megemlítette, hogy jelen van Társaságunk képviselője és előadta, hogy jól ismeri a török-magyar barátság ápolására irányult üdvös működésünket. Aztán arra kért, hogy mondjam el üdvözlő beszédemet. Szavait általános taps követte. A színpadról, ahol az elnökség ült, mondtam el Törökország ezen társadalmi országgyűlése előtt üdvözlő beszédemet, amelyben szerencsét kívántam a Türk Odzsagi eddig elért nagy sikereihez, majd vázoltam Társaságunk történetét, céljait, összekötte-

téseinket a Türk Odzsagival, e testvér török egyesülettel és jeleztem azon közös kulturális munkát, amelyre a jövőben vállalkozhatnánk. Szavaimat zúgó taps követte. Felejthetetlen pillanat volt ez, midőn úgyszólván egész Törökország (minden jelentékenyebb török városból jelen volt egy-egy képviselő) szünni nem akaró tetszésnyilatkozattal fogadta Társaságunk testvéri üdvözlését. E tüntető fogadtatást követte harmadnap az a bankett, amelyet a Türk Odzsagi a Turáni Társaság kiküldöttje tiszteletére rendezett. Ezen jelen voltak dr. Tahy László magyar követ, a török igazságügyminiszter Mahmud Esszat bej, mint a Türk Odzsagi közgyűlésének elnöke, a Türk Odzsagi kiváló tagjai, többek közt Hamdullah Subhi bej, a központi bizottság elnöke, Akcsura Juszuf bej a híres turánista, ki a Turáni Társaság tiszteleti tagja, Resid Szaftet bej, aki tavaly Budapesten a Turáni Társaságban tartott felolvasást.

A látottak és hallottak után ítélve a magyar-török barátság és testvériség erős gyökeret vert a török köztudatban. Mindenesetre ápolnunk kell ezt a barátságot, ha azt akarjuk, hogy meleg maradjon: ez kiküldetésemnek a tanulsága. Barátságunk ápolásával tartozunk is török testvéreinknek, hiszen Ankara uccáin minden lépten-nyomon hallani magyar szót, az ott élő derék magyar munkások beszélgetését, akik ott általában jó megélhetést és szeretetteljes fogadtatást találtak. A *keletre magyar* mottóban benne van a magyar jövő egyik útmutatása. Ha majd teljesen talpra állnak török testvéreink és talpra állunk mi is, eljön annak az ideje, hogy kulturális és gazdasági összeköttetéseink egészen szorosak legyenek. Meg vagyok győződve arról, hogy lesz majd magyar-török tanár- és diáksere, megindulnak majd kölcsönösen a gazdasági kutatások, lesz nálunk török, ott pedig magyar kollégium és lesz közös kulturális, közlekedésügyi és kereskedelmi politikánk.

Móricz Péter.

Pöld Péter halála.

Pöld Péter Miklós, a tartui észt egyetem pedagógia-professzora nyaralás közben szerzett betegség következtében 1930 augusztus 31-én elhunyt. Pöld professzor az észt állam függetlenségének politikai előkészítésében, az észt nemzeti kultúrideológia kialakításában, különösen pedig a tartui egyetem korszerű átszervezésében fáradhatatlan munkásságot fejtett ki. Az észt-magyar tudományos és kulturális kapcsolatok egyik megeremtője és mindhaláláig pártolója volt. Korai halálával talpig férfiú dőlt ki az észt közélet első rajvonalban küzdő legjobb erői közül. Élete szoros összefüggésben van a mai Észtország kialakulásával. Tanulást nyújt nemzetneveléssel foglalkozó bármely nemzetiségű pedagógus számára, különösen okulhat belőle a kisebbségi sors ezernyi terhét érző magyar kultúrmunkás, megnyugvást meríthet életéből a turáni eszme híve. Nemzetén kívül Pöld professzor elsősorban a testvérnépekre gondolt. Tevékenyen vett részt a II. talinni és a III. budapesti finnugor kulturakongresszusok megszervezésében. Szava talán nem hallatszott messzire, munkájának értékét a nagyközönség talán nem ismerte. A turáni testvériség híveinek azonban meg kell jegyeznie az ő nevét. Mint testvérnemzet egyetemének egyik legbefolyásosabb embere *akarta*, hogy finnugor kulturális együttműködés létezzék s megállapodott elhatározással intézkedett a *megvalósítás* ügyében. Nem kereste a kínálkozó előnyöket: egyszerűen *megfette a maga hatáskörében azt, amit a magyarsáért tehetett*.

Tanitócsaládból származott s ez mintegy kijelölte arra, hogy nemzete fel-emelésének szentelje életét. A tartui egyetemen 1898—1906 között teológiát tanult s közben újságíróskodott. 1908-ban Németországban és Svájcban tanulmány-

utat tett, hogy az iskolák szervezetével megismerkedjék. Elhatározó befolyást gyakorolt reá a nagy svájci pedagógus, *Pestalozzi* működésének tanulmányozása. Hazatérve az 1906-ban alapított tartui észt leányiskola ág. hitv. evangélikus hitoktatója, majd a finnugor kulturális együttműködés jeles képviselőjének, *dr. Kallas Oszkár*-nak távozása után az iskola igazgatója lesz. Nehéz pénzügyi és politikai viszonyok között fáradhatatlanul dolgozva igyekszik ezt az első, nemzeti adakozásból felállított észt középiskolát teljes gimnáziummá fejleszteni. Találón jegyezte meg egy észt úrnő: „Mi mindnyájan az ő tanítványai vagyunk.” Mert a pénzügyi, politikai nehézségeket legyőzve, céltudatos vezetése mellett az iskola csakhamar döntő tényező lett az észt leányok nemzeti szellemű nevelése terén. Põld a maga iskolájával ösztönzést adott s mintát nyújtott az orosz uralom idején észt nyelvű iskolák alapítására. Intézetének élén 1918 őszéig maradt. Közben az 1918 február 24-én kikiáltott észt köztársaság rövid életű első kormányának közoktatásügyi minisztere lett. Már előzőleg, az orosz forradalom kitörése után (1917) Észtországban bekövetkezett ideiglenes kormányzatot ellátó tartományi gyűlés kulturális osztályának vezetője volt.

Az orosz birodalmi közösségből való végleges kiszakadása, a megszálló német csapatok kivonulása után vár reá a legnagyobb feladat: a régi *dorpáti* (oroszul *jurjevi*) egyetem újjászervezése az immár 90%-ban észt lakosságú *Tartu*-ban. Az észt Ideiglenes Kormány 1918 decemberében kinevezi a német csapatoktól átvett egyetem kurátorává. Maradandó kultúrtörténelmi ténykedése Põldnek az észt nyelvű, nemzeti szellemű s egyúttal tudományos színvonalon álló egyetem megszervezése, az észt nyelvű felsőfokú tudományos és technikai oktatás megteremtése. Az orosz bolsevik csapatok megszállása ideiglenesen megzavarta ugyan munkáját, menekülnie is kellett, de már 1919 februárjában folytathatta működését. Hogy a régi tudományos színvonal ne sülyedjen, elsősorban ő javasolta más nemzetiségű tanárok — így magyarok — meghívását. Ösztöndíjakat eszközölt ki fiatal észt egyetemi tanérok képzésére.

Rokonszenves egyéniségével, megnyerő modorával Põld nagyban hozzájárult, hogy a háborús és forradalmi zavarokból kibontakozó észt állam és társadalom mielőbb megtalálja a nyugvópontot. A különböző nemzetiségű professzorokkal ellátott tartui egyetem egészséges szellemének kialakítása halhatatlan érdeme. Észték, németek, oroszok, svédek, finnek és magyarok egyaránt megérezték benne a vezérlő képességekkel megáldott embert s kényszerítés nélküli bizalommal viseltettek iránta. Született pedagógus volt, a kultúrának igazi építõmunkása. Nem csoda, hogy működése nyomán egyetértés és haladás támadt. A különböző rendű észt iskolákban működõ mai észt tanítónemzedékre Põld nagy hatást tett. Irodalmi munkásságában észt kulturális és iskolaügyi problémákkal foglalkozott. Követelte az anyanyelven történõ oktatást, az általános és ingyenes iskoláztatást, az iskoláknak nemzeti szellemben, a nép lelkiállatának és szociális szükségleteinek megfelelõ szervezését. Mint a pedagógia 1920-ban megválasztott professzora s a didaktikai-methodikai szemináriumnak (a magyar Középkolai Tanárképzõ Intézet megfelelõje) 1922 óta vezetője, az észt tanárképzés terén történelmi jelentõségű működést fejtett ki. Kiemelendõ, hogy a szabadelvű Észtországban a kötelezõ vallásoktatás híve volt. Maradandó irodalmi értékű nagyobb mûvei: *A hitújítás és az észt népiskola*, *Az észt iskolaügy történelmi fejlõdése*, *A tartui egyetem története észt nyelven* jelentek meg.

Halála bekövetkeztéig öntudatánál volt. Betegága körül felesége és tíz közül négy gyermeke feküdt ugyancsak tifuszláztól gyötörve. A haldokló apa katonai szolgálatot teljesítõ legidõsebb fiát szerette volna még látni, képviselõjét

annak az új nemzedéknek, amelynek érdekében oly lankadatlanul, évek óta dolgozott. Mintha róla írta volna professzortársa, a kiváló észt lírikus, *Suits Gusztáv*, a következő, Bán Aladártól magyarra is gyönyörűen lefordított költeményt:

A FÉRFI.

Tölgyfákat is kidönt a zivatar,
Erős a férfi, aki hűn akar.
Villám ha villan, törhet érc, acél,
Ki férfiú, a sír szélén se fél.
Kaszás előtt dől rendre a fűszál,
A férfi, mint a sziklafal, megáll.
Megáll! Szemében büszke láng lobog,
Kik bátran élnek s halnak: boldogok!

Pöld Péter lelke immár Gusztáv Adolf, a dorpáti egyetemet alapító svéd királlyal társalog. Emelt fővel állhat előtte, mert amikor magyar egyetemeket állítólagos kulturájukkal hivalkodó „győzedelmes” nemzetek szuronyokkal kergették szét, egy ismeretlen kis testvérnépünk szeretettel hívta magához az idegen tanítókat. Emléke sokáig fog élni az észt nemzet történetében. *Dr. Virányi Elemér.*

Iskolai nevelés Japánban.

A fenti címen a *The Japan Magazine* című japáni folyóirat 1930 áprilisi száma igen érdekes cikket hoz M. Arikava tollából. Megismerjük ebből fővonalokban Japán mai nevelési rendszerét és iskoláinak számát. A modern Japán nevelésügye annyira különbözik a régi Japánétól, amennyiben a régi és az új japáni szellemi élet egymástól. A régi japáni nevelés szűkkörű volt; a tömegekre nem nagy figyelmet fordított s inkább csak a vagyonosabb osztályok gyermekeinek kiváltsága volt a rendszeres taníttatás, amely főleg egyházi iskolákban történt. Az új nevelés ezzel ellenkezőleg arra törekszik, hogy a nép minden rétegére kiterjessze áldó hatalmát s az ősi japáni erényeket, amelyeket busido néven foglalnak össze, a legszegényebb néposztálynál is meggyökereztesse.

Midőn Japán a múlt század első felében megismerkedett a nyugati civilizációval s ennek áldásait el akarta sajátítani, belátta azt, hogy e cél felé az első lépés a nevelés rendezése és új alapokra való helyezése. A vezető államférfiak bölcseségének bizonyítéka az, hogy mindjárt kezdetben vezérelvül megállapították azt, hogy a nyugati műveltség elsajátítása mellett az ősi hagyományokat és erényeket is tovább kell ápolni és fejleszteni. 1868-ban nyitották meg az első japáni egyetemet s ezt követte egyéb tanintézeteknek rohamos gyorsaságban való megszervezése. Ennek a törekvésnek az eredménye az, hogy ma, 60 év múlva már 45.000 különböző iskola van Japánban 11 millió tanulóval. Elmondhatjuk, hogy nincs a világon olyan ország, ahol a nevelésügy népszerűbb és megbecsültebb volna, mint Japánban. A nép minden rétege át van hatva az iskola fontosságának tudatától s ennek az eredménye az, hogy az iskolaköteles gyermekek 99%-a jár iskolába. Más országokban, még Angliában és az Egyesült Államokban is különbséget tesznek az iskolák felszerelése és inerőkkel való ellátása tekintetében aszerint, amint az illető tanintézet a városban vagy faluban, vagyonos vagy szegényebb néposztály körében van. Japánban minden iskolára egyformán gondot visel a kormány, úgy, hogy ott nincsenek olyan iskolák, amelyekben egy tanító több osztályt vezessen.

A japáni tanintézeteket öt csoportra osztjuk. Az elemi iskolák alkotják az alapfokot. Ezeknek két alfaja van; u. m.: a jinjo sogakko azaz közönséges elemi iskolák; és a koto sogakko azaz felsőbb elemi iskolák. Ezeknek összes száma 25.462, 199.662 tanítóval és 9,129.791 tanulóval. Ez iskolák működésének köszönhető, hogy az írástudatlanság Japánban ma már ismeretlen fogalom. Nagy gondot fordít a kormány az iskolaépületekre s a földrengéstől gyakrabban sújtott vidékeken a természet e csapásával könnyen dacoló épületeket emel. Sehol a világon nincsenek szebb iskolák, mint a japáni nagy városokban. Az iskola minden szellemi törekvésnek központja; ott tartják a különböző kulturális célú üléseket és összejöveleteket. Érdekes megemlíteni, hogy Japánban a tanítószemélyzetnek eddig csak két százaléka volt nő; manapság azonban már egyre több és több nő törekszik a tanítói pályára. Az elemi iskolák kiegészítése es folytatása gyanánt működnek a cserkész-iskolák, a vasárnapi iskolák, az ifjúsági körök. A cserkészlet óriási kedveltségére vall az, hogy a fiú- és lánycserkészek száma jóval magasabb egy milliónál.

A középiskolák s a velük egy fokon álló szakiskolák száma szintén óriási. A tulajdonképeni középiskolák száma 1859, 672.013 tanulóval; a szakiskoláké 14.879 több, mint egy millió tanulóval. A középiskolák tartama 5 év; tantárgyai: erkölcstan, japáni nyelv, stilsztika, angol, francia vagy német nyelv, történelem, földrajz, számtan, növénytan, természettan, vegytan, állampolgári és gazdasági ismeretek, rajz, ének és tornaszat. Mindezen tantárgyak oktatásában a vezető szempont az, hogy a tanulóból jó polgárt képezzenek. Leányok tanítása némileg eltérő a fiúkétól. Míg a fiúknál a férfiasság kifejlesztésére törekednek, a leányoknál a nőiesség megóvása a cél. Az előbbi iskolákból a tanuló az u. n. felsőbb iskolába léphet, amely az egyetemi tanulmányokra készít elő. E csoportba tartoznak a tanítóképzők is; ezeknek száma 102 s évenként 10 ezer tanítót képeznek ki.

A fentiekben kívül még számos, különböző pályára előkészítő tanintézet működik, pl. 104 technikai, 330 földmives, 229 kereskedelmi, 12 tengerészeti, 10 halászati, 113 ipariskola 11.518 tanítóval és 215.250 tanulóval.

Az ifjúság kiképzésének legmagasabb foka Japánban is az egyetemi oktatás. A japáni egyetemeken kb. ugyanolyan fakultások vannak, mint egyebütt. A nagyszámú egyetemek között legnagyobb tekintélye van a tokiói császári egyetemnek, amely mintegy iránymutatója az egész felsőbb oktatásnak. Öt állami tudományegyetem és két kereskedelmi egyetem van; a magánegyetemek száma 12, s ezenkívül még számtalan főiskolai kollégium működik az ország nagyobb városaiban.

Bán Aladár.

A franciaországi árja nyelveket megelőző nyelv turáni eredete.

(Léon Cahun tanár előadása.)

1873-ban volt szerencsém az Orientalisták Nemzetközi Kongresszusa elé az úgynevezett turáni fajok lakóhelyére és történelemelőtti vándorlásaira vonatkozólag néhány észrevételt terjeszteni. Ugyanezen ülésen Léon de Rosny megállapította egy finn-japáni nyelvcsoporth létezését, amelyhez a török, a japáni, a magyar, a mandzsu stb. nyelvek tartoznak. Összehasonlítva azokat a következtetéseket, amelyekhez Rosny úr tisztán nyelvészeti alapon jutott, azokkal, amelyeket nekem geológiai, földrajzi, archeológiai és embertani kutatásaim szolgáltattak, meglepetve vettem észre azok hasonlatosságát. Különböző alapból indulva ki mindketten teljesen hasonló eredményre jutottunk: megállapítottuk egy kompakt

és körülhatárolt nyelvi és faji csoport létezését, amely a Himalája északi részétől, a Kaukázustól, a Balkántól és az Alpoktól körülhatárolt óriási területen, Japántól Csehországig terjed.

Elhatároztam, hogy e csoportot alaposabban tanulmányozom, hogy megállapítsam azt a kort, amikor az még nem lévén szétszórva különböző népek és fajok között, homogén egységet képezett ezen az óriási területen és végül megkíséreltem rekonstruálni legalább részben azt a primitív nyelvet, amelyet ez a csoport ebben a távoli időben használt. Vakmerőnek, sőt bevallom, kissé bizarnak látszik olyan kísérlet, amelynek célja egy fossilis nyelv visszaállítására és olyan nyelv kutatására, amelyet a barlangi ember beszélt, a rénszarvasnak és mammutnak kortársa. Még fogunk győződni róla, hogy ez egyáltalán nem így van s hogy ha ilyen kutatás sok időt, munkát és alaposságot kíván is, pontos módszerrel végezhető, amelyben nem jut tér a hipotézisnek és a képzeletnek. E módszer alapjait fogom itt bemutatni fenntartván, hogy a jövőben terjeszsem elő azon következtetéseket, amelyeket itt csak nagyjában fogok ismertetni s amelyeket csak akkor formulázhatok mint doktrínákat, amikor majd a tények sokasága azoknak a szükséges nyilvánvalóságot megadta.

... Nem én vagyok az első, aki egy történelemelőtti nyelv nyomait megállapítom Európában. Már 1872-ben meglepetéssel állapította meg a híres angol régész: Fergusson a természetes köemlékekre vonatkozó művében, hogy csodálatos összefüggés van a természetes köemlékek létezése és az illető helyek jellegzetes neve között. Ahol ilyen köemlékek vannak nagyobb csoportban, ott a helységek neve többnyire AC-ban végződik. Aho! nincsenek AC végződésű helységnevek, ott nem találunk ilyen köemlékeket. Fergusson szerint létezett egy emberfaj, amely a kelták, a gallok, a kimberek bejövetele előtt helységneveit AC-ban végződtette. Ez a primitív faj, amely a barlangokban nyomait hagyta jelenlétének és iparának s akiket Fergusson az eszkimókhoz, szamojédekhez és alaszkai népekhez hasonlít, valószínűleg elpusztult, vagy visszaszorítottatott keletről nyugat felé Franciaországnak és Angliának kevésbé hozzáférhető és legnyomorultabb részeibe, Bretagne szikláinak közé, Gallia hegyeibe, a Losére terméketlen fennsíkjaira, vagy a Dorgogne terméketlen részeibe. Itt végre a folytonos keveredések által elnyelve eltűnt, vagy hirtelen megsemmisült. Fergusson azonban egészen mostani időszámításunk XII-ik századáig követhette az említett vidékeken egy különös eredeti építészeti nyomot, amelyet ennek a fajnak, vagy egy vele keveredett népnek tulajdonít. Fergusson nagy tekintélye, valamint a könyvében felhozott megcáfolatlan érvek arra jogosítanak, hogy következtetéseit elfogadjam.

Lássuk tehát, melyik volt az a faj, amely a gallok bevándorlása előtt Franciaországban és Angliában lakott a történelemelőtti korszakokban, amely helységneveit AC-ra végződtette és amely egészen időszámításunk XII-ik századáig olyan emlékeket épített, amelyeket Fergusson hasonlóknak mond a középázsiai, indiai, oroszországi és általában mindazon országokban található egyéb ilyen emlékekhez, ahol finn-japániai laknak vagy laktak, vagy átvonulásuk nyomait hagyták.

Azonban ami a helységneveket illeti, Fergusson maga is beismeri, hogy csak tökéletlen adatok voltak birtokában. Cornouaille sarkában, ami Redruth-tól délre és Talmouth-tól délkeletre van és ahol az Angliának e részében található ilyen köemlékek legnagyobb része fel van halmozva, 38 AC-ban végződő nevet említ, de Dordogne-ban, ahol Bertrand 100 ilyen emlék létezését állapítja meg, Dordogne-ban, ahol a Laugerie haute et Laugerie basse, Madeleine, Eisies, Cromag-

non ilyen emlékei találhatók, Fergusson, akinek csak térképek voltak a kezében, csupán 75 AC-ban végződő nevet tud említeni. A megye helységnevtárát átnézve, én ott tisztán az A és B betűk alatt 84 ilyen nevet találok, az egész megyében pedig több, mint 800-at. Ugyanezt mondhatom a Lot, Morbihan, Finistere, Charente, Aveyron, Losère vidékeken található megalitikus emlékekre nézve, ahol mindenütt megtalálhatni a barlangi ember nyomait. Tovább megyek; tíz közül kilenc esetben a barlangi ember nyomai AC-ban végződő helynév mellett találtak, pld. Dordogneban.

Anélkül, hogy további részletekbe bocsátkoznánk, amelyeket majd későbbi tanulmányokban adunk közre, már most megállapítom, a következő állandó találkozásokat:

1. a finn-japáni típusú megalitikus emlékek, 2. a barlangi ember és 3. az AC-ban végződő helynevek találkozását.

Magától értetődik, hogy kihagytam azon AC-ban végződő neveket, amelyek a latin aqua-ra vonatkoznak. —

A La Republique c. lap 1930 július 27-diki számából fordította:

Lukinich Frigyes.

Magyar munka a Távoli Keleten.

Keletázsiai útjáról hazatért *Simonyi Semadam* Sándor v. miniszterelnök magával hozta azt az ősi kardot, amelyet japáni barátaink hódoló felirat kapcsán Magyarország kormányzójának ajánlottak fel. A kard műtörténeti becsén felül mint jelkép is sokat mondó, hiszen a mongol betörés idején ezt a történelmi nevezetességű kardot vitték körül az országban s ebből az időből ered a felirata is: „Védd meg hazád határait!” A magyarbarát japániak tehát a legmértőbb módon adtak kifejezést együttérzésüknek, midőn ezt a becses szamurai kardot elküldték a magyar államfőnek.

E folyóirat hasábjain időközönként beszámoltunk azokról a megmozdulásokról, amelyeket japáni tudósok, publicisták és politikusok a magyar revízió érdekében kifejtettek. Japán nemzeti ajándékának a megérkezése a közvélemény figyelmét most újból reájuk tereli és *Aibara Susumu*, a Népszövetség tokiói irodájának titkára összeállította a legutóbbi beszámolóink óta kifejtett tevékenység ismertetését. A *Dajdo* című folyóirat majdnem mindegyik száma közöl értékes magyarvonatkozású cikkeket. Dr. *Sumioka Tomoyoshi* főszerkesztő az első négy szám vezércikkét kivétel nélkül nekünk szenteli. E cikkek címei sorrendben: 1. A turáni mozgalom célkitűzései, 2. Magyarország Japán őszinte barátja, 3. A turáni mozgalom gazdasági jelentősége, 4. A turáni mozgalom Japánban 1929-ben. Ezenkívül a *Dajdo* folyóirat első félévi számának nevezetesebb cikkirói: *Yasue Senko* őrnagy, ki a magyarországi turáni mozgalmakat ismerteti, *Susumu Aibara*, ki a 4. és 5. számban szerepel cikkekkkel. A Budapesti Nemzetközi Vásárról szól az egyik cikke, a másiknak címe pedig: A magyar-japáni rokonság a fajelmélet szempontjából. *Nagata ezredes* Magyar Szemle címen önálló rovatot vezet, melyben beszámol a fontosabb eseményekről. *Kunitoshi Hirano*, ki a japáni külügyminiszterium ösztöndíjával közel két évig tartózkodott Magyarországon és ezalatt megtanulta nyelvünket, jelenleg japáni külügyi szolgálatban van, megható gyász-emlékezést írt az ősz székely poétáról, *Benedek Elekről*. A napilapokban megjelent cikkek közül említésre méltók a *Nagai Hjosai*, az oszakai *Aszahi Shimbun* április 19., 20. és 21.-iki számaiban „Király nélküli királyság” címen megjelent cikksorozata, valamint *Nagata Hidejiro* felsőházi tagnak, Tokio volt főpolgármesterének, a Tokio *Aszahi Shimbunban* megjelent magyar ütlevelei.

A szakfolyóiratok közül a Toyo (Kelet), a japáni Keleti Társulat folyóirata e sorok írójának tollából közölt ismertetést a magyar-japáni kapcsolatokról. A Sonendan-kenkiju (Cserkész Szemle), a magyar cserkészlet mai állását ismerteti. A Sekai Ciri Fuzoku Tai (Földrajzi Szemle) rövid egymásutánban három magyar tárgyú közleményt hozott. Az egyiket Cuneiciro Marumacu írta „Magyar nép és magyar város” címen. Tanaka Akamaro örgróf a magyar tavakról írt szakszerű tanulmányt, Susumu Aibara a Turáni Társaság és a M. Nippon Társ. tiszt. tagja pedig „Magyarország Japán legjobb barátja” címen írt tanulmányt. A koki kereskedelmi intézet tudományos szemléjében dr. Saito Cunesaburo a magyar hitelvédelmi joggyakorlatot ismerteti, A Romaji-dosi című latinbetűs folyóiratban Hirano Kunitoshi magyar meséket közöl. Tadasi Iijima az újkori magyar műveltségéről értekezik és műfordításokat közöl magyar nyelvből. Végül az Atelier című művészeti havi folyóirat szeptemberi számában a magyar művészeti stílusról találunk tanulmányt. Az Aibara Susumu készítette tudósításban a magyartárgyú könyvekről is találunk összeállítást. Négy könyvet említ fel. Dr. Saito Cunesaburo „Párhuzam a magyar és a japáni polgári perrendtartások között.” (A gazdaságtudományi intézet kiadása, Kóbe.) A magyar-japáni kereskedelmi egyezmény ismertetése. (A Japáni Népszövetségi Liga kiadása.) Suzuki Zento: Magyar elbeszélők és magyar drámák.

A magyar kérdéssel különösen két egyesület foglalkozik. A Turan-Kenkjukai (Turáni Tanulmányi Társaság), mely 1929. elején alakult; 1929. február 25-én nyomtatott programot adott; a társaság tagjai között turáni eredetű nem japániak is szerepelnek, többek között az emigráns baskir Kurbangarjev. Ugyancsak 1929. elején alakult a Dajdo-sa (Nagy Út Társaság). A Társaság alapítója és szellemi vezetője dr. Sumioka Tomoyoshi ügyvéd, publicista és műgyűjtő. Ez a társaság adja ki a Dajdo című havi folyóiratot is. Múlt év dec. 16-án meleg ünneplésben részesítették báró Csávossy Endrét, aki világméretű útján néhány napot Japánban töltött. A múlt év Szent István napján az éppen Japánból induló Zeppelin kúldtek üdvözlőt a Magyar-Nippon Társaság útján a magyar társadalomnak. A Dajdo Társaság egyik leglelkesebb tagja Susumu Aibara, a Népszövetség tokiói irodájának titkára, ki a magyar külügyminiszteriumtól és a Turáni Társaságtól rendelkezésére bocsátott anyaggal a tokiói Ueno Parkban a Népszövetség Japáni Ligája rendezte nemzetközi kiállítás keretében magyar osztályt szervezett. Múlt év november 23-án Shimidzu Hiroshi, aki hosszabb ideig Budapesten tartózkodott, az oszakai stúdióban Magyarországról rádió-előadást tartott.

Ez év elején ismét nagy mértékben Magyarországra irányult Japán közvéleménye abból az alkalmából, hogy Imaoka Dsuicsiro professornak Új Nippon című könyve megjelent. E könyvet bő ismertetésben hozták Japán összes napilapjai és tudományos folyóiratai s osztatlanul azon reményüknek adtak kifejezést, hogy remélhetőleg rövidesen meg fog jelenni az illusztris szerzőnek japáni nyelven Magyarországról írandó munkája, mely a leghivatottabban fogja a japáni közönséget a magyar viszonyokról tájékoztatni.

A trianoni béke tízéves évfordulója alkalmával egyik előkelő japáni folyóirat, Nohon oyobi Nihonjin (Japán és a japániak) magyar számot adott ki. A revíziós kérdéstről itt is Susumu Aibara írt ismertetést. — Európai tanulmányútja kapcsán a nyáron néhány napot töltött Budapesten Nagata Didezsiro, Tokio volt főpolgármestere, aki jelenleg a japáni szenátusnak befolyásos tagja. Úgy látszik, hogy a közép-európai probléma iránt már előbb is nagy érdeklődéssel viseltetett s ez hozta őt Budapestre, hogy körünkben élő honfitársától, Imaoka Dsuicsiro profesz-

szortól megbízható adatokat szerezzen a trianoni béke teremtette viszonyokról. Imaoka tanár napokon át informálta a kiváló japáni politikust a magyar kérdéstről és hogy nem eredménytelenül, bizonyítja, az Asaki Shinbun 1929. november 29-iki száma. Ez az újság, mely Japán legtekintélyesebb politikai lapja és sok millió példányban jelenik meg naponta két kiadásban Osakában és Tokióban, az első oldalon hozza Nagata Hidezsiro szenátor még október 4-én Európából küldött cikksorozatának első részét, melynek címe: „Európa betegségének oka.” E cikkében élénk színekkel ecseteli Középeurópa gazdasági és politikai helyzetének tarthatatlanságát s arra a következtetésre jut, hogy a jelenlegi beteg állapotnak egyedüli oka a szerencsétlen trianoni béke, mely ezeréves gazdasági és népi egységeket ok nélkül bontott meg és Európa nyugalma csupán a magyar kérdés jóakarátú rendezése esetén lenne biztosítható.

Már említettük a tokiói „Dajdo Társaság” működését, melynek élén dr. Sumioka Tomoyoshi, a jeles nemzetközi jogász áll. Mint e társaság folyóiratának, a Dajdonak decemberi számából látjuk, ez a társaság is tovább folytatja magyarbarát tevékenységét. Múlt év utolsó számában maga a főszerkesztő, Sumioka Tomoyoshi, ki egyébként szintén dísztagja a Magyar-Nippon Társaságnak, — a „Showa 4-ik évének mérlege” címen ad beszámolót a múlt év munkájáról. Elmondja, hogy ama célkitűzés felé, melyet a Daido társaság és folyóirat maga elé tűzött, jelentős lépések történtek. A japáni közönségnek Magyarországgal való megismerkedését nagyban elősegítette az a körülmény, hogy sokáig Európában tartózkodott társaságuk egyik vezető tagja Nagata Tetcusan ezredes, aki komoly kutató készségével nagy anyagot gyűjtött részükre az Európában élő turáni népekről, elsősorban a magyarokról. Ujabban Jasui Senko őrnagy is fáradhatatlan munkatársuk e téren, valamint Shimidju Hiroshi is, aki most tért vissza Magyarországból. A beszámoló után programot ad a szerkesztő jövő munkálkodására vonatkozólag és őszintén bevallja, hogy politikai elgondolásában a pánturanizmus alapján áll; ez a pánturanizmus azonban nem az Attilák és Dzsingiszkanok hódító politikája akar lenni, hanem csupán azt célozza, hogy az Európában és Ázsiában élő turáni népek egyenrangú tagjai lehessenek a népek társadalmának, nem pedig másodrangú kizsákmányoltjai. A turáni kérdés egyébként ismét nagyon foglalkoztatja a japáni tudósokat. Éppen most jelent meg angol nyelven Motoyuki Tokeidának a japáni nép eredetéről szóló tanulmánya, „An observation on the origin of the Japanese people” címen. Ez a tanulmány eredetileg még 1928. decemberében a tokiói császári egyetem lapjában jelent meg japáni nyelven, de úgy látszik, a nagy érdeklődés folytán most angolul is közreadták. A tanulmányhoz Ramstedt a nagy uralaltáji nyelvész, Finnország tokiói követe, írt kommentárt. Érdekes jelenség, hogy japáni szakfolyóiratokban is mind gyakrabban találkozunk mostanában magyar nevekkal. A Fukiokában megjelenő japáni gyógyászati folyóirat „Oto-Rhinolaryngologia” 1929. novemberi számában hosszabb tanulmányt közöl dr. Kelemen György budapesti egyetemi magántanár tollából, melyet dr. Yoshida japáni orvos fordított le. A japáni Keleti Társaság folyóirata, a Toyo ugyancsak októberi száma e sorok írójának a magyar japáni történelmi kapcsolatokról írt történelmi tanulmányát közli Susumu Aibara fordításában. A Kamera címen megjelenő tokiói művészeti folyóirat pedig a magyar amateur-fényképészettel foglalkozik. Lelkes japáni barátaink céltudatos munkája eredményeképpen, mint láttuk, a magyar felvilágosító munka mind nagyobb arányban terjed a Távoli Keleten.

Dr. Mezey István.

IRODALOM.

Aus den Forschungsarbeiten des Ungarischen Wissenschaftlichen Instituts in Tartu (Dorpat). Herausgegeben von *Stephan v. Csekey*. Dorpat, 1930. — Csekey István tartui egyetemi tanár, a magyar érdekek éber öre Észtországban, ebben a testes (540 lap) kötetben foglalja egybe a tartui egyetemi Magyar Tudományos Intézetnek hat kiadványát gróf Klebelsberg Kunó észtországi látogatásának tiszteletére. A nagyértékű kötet, amely hivatva van az észt-magyar irodalmi kapcsolatok ápolására és fejlesztésére, az ajánló sorok után magyar, észt és német nyelven közli a jeles észt költőnek és Petőfi-fordítónak, *Sőöt* Edvárdnak költeményét, amelyben a magyar kultuszminisztert 1930. május 8-iki tartui látogatása alkalmával üdvözli:

Kedves ez ünnepi nap, szíveinkben csendül a szózat:

Rózsa, virág illatja köszöntse a nagynevű vendég
Érkeztét, aki jó magyarok szép déli honából!
Isten hoz közibénk, rokonok testvéri követje!
Jössz a dalok, rózsák viruló, bájos mezejéről,
Jössz az előretörés s akarás küzdelmi teréről,
Hol tudomány s művészet ölelkezik őshagyománnyal.
Bizton látni kívánod az észt nép élete folytát,
Tudni szeretnéd, mint küzdünk e mostoha földön
A természettel s ellenség kapzsi hadával,
Látni ohajtod, az észtek mint törekednek előre
Művészet, tudomány s költészet pályafutásán.
Jössz a dalok, rózsák s a szellemi munka honából,
Hogy tanuságot tégy arról, mi a népi rokonság
És a baráti kapocs mily erő a sors viharában.
Hisszük, hogy hoztál valamit számunkra hazából:
Napsugaras hitet és a jövőbe vetett bizodalmat,
Melly akaratra hevít és nagy tettekre erőt ad.
Isten hoz miközénk, rokonok testvéri követje! (Ford. B. A.)

E bevezető rész után következnek az Intézet munkálatai. Első közöttük Csekey I. németnyelvű dolgozata: Észt-magyar kapcsolatok és a Magy. Tud. Intézet Tartuban. Ez a dolgozat a szó szoros értelmében kulturtörténeti forrásmű. Elsősorban kultuszminiszterünk látogatásának s eddigi finn-ugor tárgyú intézkedéseinek historikumát ismerteti — megállapítván többi közt azt, hogy ez az első alkalom, amidőn aktív magyar kormánytag meglátogatja északi rokonainkat. Gróf Klebelsberg utazásának első állomásán a turkui (aboi) egyetemen rögtön mutatkozott e fontos út eredménye: ott nyomban életrekelt a Turkui Finn-ugor Intézet. Ilyenmü intézetek alapításának gondolata egyenesen miniszterünktől származik; ő volt az, aki a ma virágzó tartui intézet alapjait még 1923-ban lerakta. Ezután a szerző áttér a tartui

egyetem érdekes történetének vázolására, majd az ész-t-magyar történelmi és kulturális kapcsolatok rendszeres és sok új adatban gazdag ismertetésére. Ezt a részt követi a tartui intézet történetének és működésének rendkívül értékes ismertetése; kitűnik ebből, hogy Tartuba szakadt honfitársaink: Csekey István és Haltenberger Mihály egyet. tanárok s dr. Virányi Elemér lektor derekas munkásságot fejtek ki nemcsak tudományos, hanem társadalmi téren is s ezzel nemzetünk dicsőségét és megbecsültetését nagy mértékben elősegítették északi rokonainknál. Különösen az intézet vezetője: Csekey ragadott meg minden alkalmat, hogy az ész-t-magyar, sőt a finn-magyar kapcsolatot is mennél élénkebbé és gyümölcsözőbbé tegye. — A második dolgozat ész-t szerzőtől ered s H. B. *Rahamägi* „A szabad ész-t evang. luteránus egyház a szabad Esztországban” c. észtnyelvű értékezését tartalmazza. Majd ismét Csekey egyik kiváló munkálata következik (német ny.): az ész-t közigazgatási jog forrásairól. N.-H. *Lindberg* a magyar szent koronáról s *Haltenberger* Mihály Esztorország földrajzáról szóló dolgozatai szintén német nyelven szólnak, míg *Virányi* Elemér francia nyelven fejtegeti Thalès Bernard költészetét (v. ö.: Turán 1929. irodalmi rovat).

A könyvet ajánljuk szakembereink és közkönyvtáraink figyelmébe. Megrendelhető a tartui Magyar Intézetnél vagy a köv. címen: Buchhandlung J. G. Krüger Ant.-Ges. Tartu (Estonia), Magyarországon Pfeifernél. Ára 15 P.

Pintér Jenő Magyar Irodalomtörténete. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság kiadásában 1930 május havában jelent meg Pintér Jenő nyolc kötetre tervezett Maғы. Irodalomtörténetének I. s novemberben II. kötete. Ez a monumentális mű, amely mind terjedelemre, mind anyagbőségre nézve fölülmúlja az irodalmunkban eddig napvilágot látott hasonló irányú műveket, a benne nyilvánuló tudományos mélyrelátás és találó esztétikai értékelés folytán a magyar irodalom legértékesebb alkotásai közé tartozik. Kevés ily mű származott nagyobb nemzeteknél is egy ember tollából. Míg pld. Beöthy Képes Irodalomtörténete számos szerzőtől ered, Horváth Czirilé pedig kevésbbé kimerítő — ez a részletes gonddal készült mű egyetlen tudós alkotása s így stílusban, felfogásban és értékelésben a legnagyobb mértékben egységes. Bár ez a munka nem tartozik a szoros értelemben vett turáni irodalomhoz, nem mulaszthatjuk el, hogy a rokonnépek tudósainak figyelmébe is ne ajánljuk.

A Suomen Suku, azaz „Finn nemzetség” című kétkötetes, illusztrált mű, amely a finn-ugor népeket kiváló alaposággal ismerteti, befejezést nyert. Az I. kötet 344 oldalra terjed 277 képpel, a II. kötet pedig 470 lapot tesz ki s 559 szöveggép díszíti. A szerkesztőbizottság a legjelesebb finn tudósokból áll: A. Kannisto, E. N. Setälä, U. T. Sirelius és Yrjö Wichmann. A mű kiadója a régi hires helyszíni cég, az *Otava* (Göncölszekér).

A nagy munka két főrészből van: bevezetésből és földrajz-történelmi néptudományból. A bevezetés, amely Setälä tollából ered, a következő három részre oszlik: néptudomány s annak területe és feladata; őstörténelem s annak kutatási forrásai és módszerei; nyelvrokonság és faj. E részekben a nagynevű tudós tételenesen egybefoglalja az említett tudományszakok alapvető igazságait. Világos, rendszeres fejtegetéseiben egy hosszú tudományos pályának leszűrt tapasztalatai és tanulságai szólalnak meg. Izelítőtül hadd álljon itt a bevezetés utolsó, befejező szakasza; ennek címe: „nyelvek és népek” s eként szól: „A nyelvközösség, mint a kultúra fontos alkatrésze s a kultúra fejlődésének és közlésének eszköze, természetesen munkálja a kultúra többi elemének közösségét és az együvértartozásnak azon érzését is, amely feltétlenül szükséges egy nemzet létrejöttére. Az a tény

azonban, hogy a nemzet a legtöbb esetben nyelvközösséget képez, korántsem ered onnan, hogy a nyelvközösség okozta volna a nemzet kialakulását, sőt ellenkezőleg gyakran a közösen átélt sorsfordulatok s az általuk létrejött kultúrközösség olvasztották a különböző nyelveket beszélő embereket egységes nemzetté, amely azután a legtöbbször közös, kölcsönös kifejező eszközül a legáltalánosabban elterjedt nyelvet használta. Nagyon közönséges dolog ugyanis az, hogy valamely nyelv előnyeinel fogva, vagy kulturviszonyok hatása alatt vagy mint többségi vagy egyébként kiemelkedőbb nyelv — a többit félretolja s egyeduralomra jut, legyen bár ez a diadalmas nyelv teljesen idegen a legyőzött nyelvekre nézve, vagy legyen közeli vagy távoli rokonságban velük. Így történt lényegileg és elvileg a mai nemzeti nyelvek elterjedése; így történik az is, hogy a többieknél előnyösebb helyzetben levő tájszólás lassanként elnyomja a többit. De nem szabad feledni, hogy a nyelvközösség maga még nem dönti el a nemzetiséget. Így az Amerikai Egyesült Államok népe más nemzet, mint az angol, habár mindkét nemzet angolul beszél. Másrészt még a svájci nép egységes nemzet, bár három vagy négy különböző nyelvet beszél. — A nemzetek, a világtörténelemnek e tényezői, tehát nem faji egységek más tekintetben, mint hogy minden nemzet minden egyes nemzedékének túlnyomó többsége az előző generációnak legközelebbi leszármazottja; a fajok vizsgálatának így a nemzetek történetére nézve csekély jelentősége van. Ellenben a nemzetek kultúrközösségek, s a nyelv mint az emberi művelődésnek egyik legfontosabb terméke és közvetítője ezen közösségek kialakulásában és egybetartásában kiválóan fontos tényező, annyira fontos, hogy a legtöbb esetben a nyelv a nemzetiségnek legbiztosabb, ha nem is éppen az egyetlen és csálhatatlan ismerve" . . .

A mű második, leíró része több jeles munkatárs tollából származik. E részeknek legalább címeit és szerzőit soroljuk fel. Setälä: Alapvető áttekintés. — E. V. Ahtia, T. I. Itkonen, K. F. Karjalainen és Y. Wichmann: A finn-ugor népek statisztikája. — Setälä: A finn-ugor népek őstörténete. — A. M. Tallgrén: Finn-ugor archeológia. — Y. Kajava: A finnek faji tulajdonságai. — Aarne Europaeus: Finnország őstörténete. — K. Grotenfelt: A finnországi finn törzsek legrégebb története. — V. Salminen: Az ingermanlandi finnek. — P. Granö: A szibériai finnek. — M. Airila: Az északsvédországi finnek. — V. Salminen: Középskandináviai finnek. — T. J. Itkonen: Az északnordvégiai finnek. — A. Rauanheimo: Az északamerikai finnek. — K. J. Nauklér: Az ausztráliai finnek. — T. I. Itkonen: A karjalaiak és a karjalaiak története. — J. Kujola: A lüd nép. — Setälä és A. O. Väisänen: A vepszek. — Y. Wichmann: A vótok. — V. Grünthal: Az észtek. — A. U. Tallgrén: Észtország őstörténete. — V. Grünthal: Az észtek története. — Setälä és A. H. Virkunen: A lívek. — T. I. Itkonen: A lappok. — H. Paasonen: A mordvinok. — Y. Wichmann: A cseremisiz v. mari nép. — Y. Wichmann: A votjákok és a zürjének. — U. T. Sirelius: Az osztjákok. — A. Kannisto: A vogulok — Weöres Gyula: A magyarok. — Tompa Ferenc és A. M. Tallgrén: Magyarország a római-uralom előtt. — Oroszlán Zoltán: Magyarország a rómaiak idején (archeológia). — Fettich Nándor: A népvándorláskori Magyarország. — Weöres: Magyarország története.

A művet pontos forrásmű-jegyzékek egészítik ki, amelyek annak tudományos értékét nagy mértékben emelik.

A Hadtörténelmi Közlemények ezidei III—IV. száma Gyalokay Jenő szerkesztésében, igen gazdag tartalommal jelent meg. Az értekezések sorából turáni vonatkozásánál fogva bennünket különösen dr. *Fekete Lajos*nak „A hódoltság-kori törökség Magyarországra vonatkozó földrajzi ismeretei” c. dolgozata érdekel. A tartalmas folyóirat a Magy. Tud. Akadémia kiadásában jelenik meg.

Geographica Hungarica címen *Haltenberger* Mihály egyetemi tanár és kiváló földrajzi író egy évnegyedes folyóiratot indított, amely német nyelven tárgyalja a magyar földrajzi irodalom eseményeit. Elismerésreméltó célja az, hogy a külföldi szakirodalom felvilágosítást nyerjen mindarról, ami e téren nálunk történik. A folyóirat három rovatra oszlik. A „Hungarica” címűben tárgyaltnak a Magyarországra vonatkozó magyarnyelvű önálló művek, a világnyelveken megjelentek csupán megemlítettnek. A „Miscellanen” c. rovat a magyar nyelven írt különböző tartalmú műveket ismerteti s a „Personalia et Nova” személyi és tárgyi vonatkozásokat ismerteti (magyar tudósoknak külföldön megjelent munkáit, a magyar egyetemek életét stb). A folyóirat évi előfizetési ára 1 dollár, megrendelhető a köv. címen: dr. Haltenberger Mihály, Budapest, I., Gellérthegy-u. 43.

Kérdések. Ázsiából jöttünk-e vagy európai ősnép vagyunk? Irta: *Magyar Adorján*. Vác, 1930. 81 l. — Marjalaki Kiss Lajosnak multévi számunkban ismertetett „Anonymus és a magyarság eredete” c. értekezése vetette föl azt a gondolatot, hogy a magyarság mai hazánkban őslakossága s így már a „török eredetű” Árpád bejövetele előtt itt lakott. Ezt az állítást Magyar Adorján nemcsak elfogadja, hanem oda bővíti, hogy a magyarság, a mai Magyarország területein lakva és fejlődve évezredekken át, számos rajt bocsátott ki innen magából mind a négy világtáj felé. E rajok azután elvegyültek az árja népek közt s ezek átvették tőlük nyelvüknek, kultúrájuknak és foglalkozásuknak számos elemét. Innen magyarázza a szerző az árja nyelveknek azon elemeit, szógyökereit, amelyek valamilyen képen a magyar nyelvre emlékeztetnek. — Azt, hogy Árpád bejövetele előtt csakugyan lakhattak már itt magyarok s velük együtt egyéb turáni néptörzsek (a hunok és avarok maradványai), nem tartjuk lehetetlennek, de azt, hogy őseink sok évezreddel ezelőtt már itt éltek volna, annak a tudomány teljes határozottsággal ellene mond. Hiszen, ha ez igaz lenne, miként volna magyarázható a magyar nyelv számos olyan eleme, amelyet a honfoglalók vándorútjokról magukkal hoztak s amelyeknek hangalakja csak a honfoglalás előtti évszázadokra mutat. Különben is Árpád török voltának vitatása csupán hypothesis. Árpád neve épp úgy magyarázható a finn-ugor nyelvekből, mint a törökből s véleményem szerint a finn „arpa”-jósjel szóból eredt.

Magyar Adorján műve merész és kellően meg nem okolt föltevései mellett is figyelmet érdemel. „Kérdései” gondolkodó és fürkésző elmére vallanak s legnagyobb részük csakugyan olyan, hogy szaktudósainknak érdemes volna rájuk feleletet adni. Az exakt módszerrel dolgozó nyelvészetnek és folklórnak azonban még sokat kell fejlődnie addig, amíg ezekre a kérdésekre megadhatja a megnyugtató választ.

A honfoglaló magyarság kialakulása. Irta: *Németh Gyula*. A M. Tud. Akad. kiadása. — Budapest, 1930. — 350 l. — Ára 6 pengő. — Ez a régen várt könyv érezhető hiányt pótol irodalmunkban. A tudomány kétségbevonhatatlanul kiderítette, hogy a magyar nyelv finn-ugor, s eredete kb. 6000 évre megy vissza. Véleményünk szerint ez a nyelvrokonság olyan természetű, hogy átvételből származónak semmi esetre sem tekinthetjük; hisz e nyelvnek éppen a leglényegesebb elemei finn-ugor, illetve ugor-eredetűek, szóval az, ami a nyelvet azzá teszi, ami. A többi, ma még részben felderítetlen elem javarészt átvétel, tehát idegen eredetű, amely évezredek, évszázadok alatt nemcsak az őselem természetéhez simult, hanem sokszor, épp megfordítva, a magyar nyelvre átalakító hatást gyakorolt. A finn-ugorság az ural-altáji (turáni) nyelvcsaládnak urali ágához tartozik. Szerencsének mondható, hogy őseink, már a finn-ugor korszakban, nem teljesen idegen népek szomszédságába

kerültek, hanem az altáji ághoz tartozó, tehát távolabbi fokon rokon törökfajú népek mellé. Hogy a török érintkezés minő és mekkora hatással volt a magyarokra, azzal tudásaink sokat foglalkoztak. Németh Gyulán kívül alapvető fontosságuk pl. Gombocz Zoltán, Munkácsi Bernát, Zichy István, Hóman Bálint, Moravcsik Gyula, Kmoskó Mihály kutatásai. — Németh Gyula a török-magyar kapcsolatra vonatkozó kérdések egész complexumát tárgyalás alá veszi. A török népalakulatok s ezek neveinek vizsgálatá után a bolgár-hun-magyar kapcsolatra tér át, kimutatva, hogy a bolgár-törökség hatása ugyan igen nagy volt, de mégsem akkora, hogy a finn-ugor magyarság ősi kultúrája emellett elhomályosult volna. Szinnyei József, Munkácsi Bernát és többek idevágó kutatásai régen kiderítették, hogy a finn-ugor őskultúra aránylag magas színvonalon állott s a finn-ugor népekben megvolt a képesség az érintkező népektől átvenni a továbbfejlődésre szükséges elemeket anélkül, hogy eredeti mivoltukból kivették volna. A kaukázusvidéki őshazában a magyarság onogur, szabir, türk, kazár és hun befolyás alá jutott, amelyek mindegyike lényeges átalakításokat hozott létre népünk ennikumában. Németh professzor összefoglalása szerint (177. l.) a magyarok négy neve, az ungroi, szavartoi (= onogur, szabir), türk és magyar ugyanannyi politikai korszak emléke: az előbbi három az onogur, szabir és türk állami közösséghez való tartozásé, az ugor korból eredő „magyar” név pedig akkor jutott általános jelentőségre, midőn e magyar törzs került az egész törzsszövetség élére mint vezérszerepet játszó, szervező elem. Ennek eredménye lett azután a döntő fontosságú esemény: a magyarok honfoglalása a Kárpátok övezte területen. — E sorokban csak halvány fogalmat nyújtottunk a gazdag tartalmú műről, amelynek alapos tanulmányozása nélkülözhetetlen mindazoknak, akik nemzetünk őstörténetével tudományosan foglalkoznak.

Imaoka Dzsucsiro: Uj Nippon. Az Athenaeum Rt. kiadása. 1930. 272 l. Ritkán akad kezünkbe a magyarság iránt annyi rokonszenvet mutató könyv, mint a nyolc év óta köztünk élő japáni íróé, Imaokáé. Könyve valósággal nyeresége irodalmunknak, mert bármely nyelvre fordítsák is le, a rajta előmlő magyar hangulat s a magyar igazság őszinte védelmezése soha nem vesztheti el ránk nézve előnyös hatását. — A több száz képpel illusztrált nagy nyolcadrétű könyv 14 fejezetet foglal magában, amelyek világos, áttekinthető formában és gördülékeny magyar nyelven tárgyalják a modern Japán egész társadalmi életét és kultúráját. Különös értéket ad a műnek az, hogy egy sokat látott és tanult japáni embernek közvetlen tapasztalatait ismerjük meg belőle, amelyeken egy elfogulatlan, de a valódi értékeket megértő szív érzése és egy mélyreható értelem fénye ömlik el. Ha elolvassuk, úgy érezzük, hogy személyesen jártunk ott a Felkelő Nap dicső országában. — Ajánljuk a könyvet minden magyar ember figyelmébe.

Suomen Heimopäivä. (Finn rokonsági nap.) A Finnség Szövetsége (Suomalaisuuden Liitto) ezen a címen évenként egy csinosan kiállított füzetet bocsát ki, amely a finn-ugor népekkel foglalkozik. Most jelent meg a 3. füzet. Ez főképp a lív, észt és a magyar néppel foglalkozik. *Vikár Béla* „Budapest, Magyarország szíve” című, bőven illusztrált cikkben hívja fel a rokonnépek figyelmét fővárosunkra. A líveket a jeles finn nyelvész *Lauri Kettunen* professzor ismerteti. A füzet megrendelhető a köv. címen: Suomen Osuuskappojen Keskuskunta r. l. — Helsinki. — Ára 10 finn márka.

Lapuan tie. Kirjoittanut Arne Somersalo. Helsinki, 1930. Lapua útja. Irta . . .) 119. l. Ez a könyv alaposan ismerteti az Európaszerte feltűnést keltett s úgyszólván történeti fontosságra jutott lapuai mozgalmat, amelyet több magyar újság tévesen „a lappok mozgalmának” nevezett el. Ez a tévedés onnan eredt,

hogy Lapua északfinnországi város neve svédül Lappo. Szegény lappok így kerültek pár napra a világ érdeklődésének középpontjába! Ez a mozgalom, amelynek székhelye az említett városka s vezérei Kosola Viktor gazda s néhány társa nem egyéb, mint a radikálisan hazafias finn gazdák megmozdulása, akik megsokalták a Finnországban addig túlságos liberálizmussal kezelt kommunisták hatalmaskodását és hazaáruló áskálódásait s elhatározták, hogy dülőre viszik a kérdést. Hosszú küzdelem előzte meg ezt a határozatot, mert a kommunista párt még 1918-ból maradt fenn Finnországban s az oroszokkal vívott szabadságharc alatt és után is az orosz szovjettel rokonszenvezett, sőt paktált a fehér Suomi ellen. A legutóbbi országgyűlésen is tekintélyes partjuk volt (200 képviselő közül 23), akik a szociáldemokratákkal karöltve kerékkötői voltak az erőteljes nemzeti politika kibontakozásának. 1929. december 29-ére a párt hívei közgyűlést hívtak össze Lapuában s itt megalapították a Suomen Lukko (Finnország Lakatja) nevű egyesületet, amely azután előkészítette az 1930. júliusi „Helsinki felvonulást” (der Marsch nach Helsinki), amelynek eredménye lett a finn belpolitika irányváltása jobb felé. A felvonulásban kb. 12.000 paraszt vett részt. A Sándor-téren Kosola tolmácsolta a parasztság kívánságait, amelyek abban tetőztek, hogy a kommunista agitáció és uralomratörés végleg kiirtassék a közéletből. A követelmények teljesültek s új kormány vette kezébe az ügyek vezetését; s a később megejtett választásokon a kommunisták teljesen kimaradtak a parlamentből. Ma Finnország kormánya arra törekszik, hogy a nemzeti irány minden téren diadalt arasson. Ennek a mozgalomnak történetét ismerteti részletesen és teljes megbízhatósággal Somersalo könyve.

A magyar turáni ornamentika története. Irta és rajzolta *Huszka József* tanár. Budapest, 1930. 178. l. A magyar néprajznak és népművészetnek régi és nagyérdemű munkása ennek az értékes és szép könyvnek a szerzője. Huszka J. volt az, aki kevesedmagával nekilátott a magyar, de különösen a székely tárgyi hagyományok felgyűjtéséhez, vizsgálatához és rendszerezéséhez s évtizedes munkával felépítette ezek díszes épületét. Bár a nyelvészeti és őstörténeti kutatásaiból levont tételekhez a szaktudósok nem járulnak hozzá, azt még nekik is el kell ismerniök, hogy e könyv anyagának gazdag kincsháza sokszor segítségükre jöhet a magyar nép eredete és őstörténete fogós kérdéseinek tisztázásában. Terünk nem engedi a könyv részletes ismertetését, azért arra kell szorítkoznunk, hogy legalább annak fejezeit felemlítsük. A bevezetésben a szerző Hollósi István, Pongrácz Sándor, Fiók Károly és Fáy Elek műveit ismerteti, majd ő maga a magyar ornamentika történetét adja. A fejezetek ezek: I. A szemdisz; II. Hunn-avar és honfoglaló sirjaink fülönfüggői; III. A papirusz; IV. Istenfa; V. Liliom; VI. Polip; VII. Rózsa; VIII. A griff és más állatok; IX. Kigyó-zsinór — vagy szalagfonás; X. Szalagcsokor; XI. A kereszt; XII. Kínai díszek a magy. ornamentikában; XIII. Reneszánszkor díszaink magyarsága; XIV. A jelenkor virágai; XV. Csoportosítás. Zárzó. A csoportosításban szerző e szavakban fejezi ki vizsgálatainak főeredményét: „A magyar ornamentika elemei egymásután rakva sorokat képeznek, vagy egy középtengelyből növénymódra nőnek ki, vagy egy középpont körül elhelyezve rózsákat alkotnak”.

Jenő Lechner. Mit einer Einleitung vom Künstler. 1930. Verlag „Meister der Baukunst“ A. Ges. Genf. — Dr. Lechner Jenőt a turáni eszme hívei nemcsak mint elsőrendű építőművészt és tudóst tisztelik, hanem mint a turánizmusnak egyik lelkes, kiváló harcosát is. Hosszú és dicsőséges művészpályáján minden alkalmat megragadott, hogy rámutasson a magyar művészeti és néprajzi hagyományokban a

turáni elemekre. Ezeket az elemeket azután ő is, mint dicső emlékü nagybátyja, Lechner Ödön, igyekezett bevinni a magyar építészetbe, hogy általuk eredetibbé s így értékesebbé és hatásosabbá tegye a magyar építészet újabb termékeit. Lechner Jenő egyénisége és munkássága megérdemli, hogy a nemzetközi művészvilág megismerhesse s ennek alapján újabb babérággal jutalmazza kultúránk hatalmas épületét. A könyv német és angol nyelven közli a bevezetést, amelyben a művész maga ecseteli munkásságának kiemelkedő mozzanatait s azon eszméket, amelyeket tanulmányából merített. Teljes mértékben igazat adhatunk neki, hogy ő is nagy elődjének, Lechner Ödönnek nyomdokain jár, amidőn a magyar s a magyarral rokon turáni népek művészeti és népies benyomásait gyümölcsöztetni törekszik építészetünk javára. A művészi ízléssel kiállított könyvet melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

A magyarok világkongresszusának tárgyalásai. Szerkesztette *dr. Krisztics Sándor* egyetemi tanár. Budapest, 1930. 343 l. A Budapesten 1929 aug. 22—24. között báró *Perényi Zsigmond* elnöklete alatt lefolyt világkongresszuson elhangzott ünnepi beszédeket és előadásokat örökíti meg ez a vasos kötet, amelyben a legkimagaslóbb közéleti és irodalmi személyiségek neveivel találkozunk. Bennünket különösen a következő előadások érdekelnek: *Csekey István (Tartu): A külföldi magyarság tudományos kapcsolatai.* — *Eöttevényi Olivér: A külföldi magyarok tanulmányi kirándulásai.* — *Nevelős Gyula: Az iskolán kívüli népművelés a külföldi magyarok között.* — *Zajti Ferenc: A magyarság indiai kapcsolatai.* — *Ernits Vilmos* eszt. tanár: *A finn-ugorság és a külföldi magyarok.* Ez utóbbi dolgozat pontos kimutatást közöl az összes finn-ugor népekről. A könyv megszerzethető a világkongresszus központi irodájában: Budapest, V., Géza-u. 4.

Turán. Költemények. Írta *Túrmezei László.* Budapest, 1930. Ára 1.50 P. 64. l. A szerző ebben a csinosan kiállított kis kötetben 15 verset foglal össze, amelyek turáni eszmékkel és tárgyakkal foglalkoznak. A költemények lendületesek s kialakjuk is többnyire kifogástalan. Álljon itt mutatványul az első költemény:

Turán.

*A lázas föld terhet fogant
S fiút szült a turáni hant.
Sárkány nemzette hősnak őt,
Hogy kivívja a jobb jövőt.
Szárnyas lovon rohan elő,
Csupa fenség, csupa erő!
Hajfűrtje lengő orozslán,
Félhold sugárzik homlokán.
Szemében, Kelet napjaként,
Egy új világ szór büszke fényt.
Mint messzi puszták tengere;
Hullámszik füzöld köpenye,
Kezében Isten kardja ég,
Amerre jár, reng a vidék...
Vágtatva tör feléd, Nyugat,
S bezúzza korhadt kapudat!*

A Magyar Adorján illusztrálásával díszített füzet kapható a szerzőnél: Budapest, II., Rózsahegyi-út 8.

Moravcsik Gyula: *Az onogurok történetéhez.* Budapest, 1930. Ara 1 P. (A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai. 27. sz.) Moravcsik Gyula, a bolgár-török kérdés kiváló ismerője és kutatója — ebben az értekezésében szemügyre veszi az onogurokra vonatkozó eddigi forrásokat, sőt egy eddigelé ismeretlen forrásra teszi figyelmessé a kutatókat. Ez az új forrás Agathon, VII. századi bizánci diakonus műve, amely az unogur (onogur) bolgárokról tesz említést. A szerző vizsgálódásainak eredményeképpen megállapítja, hogy azt a bolgár-török népet, amely a magyarságot megszervezte és amelytől ez számos kultúrhatást s ezzel együtt török jövevényszavainak egy részét nyerte, a dunai bolgárok őseiben, az onogur-bolgárokból kell látnunk.

Papp László: *A sielés története a legrégebb kortól a XVI. század végéig.* Budapest, 1930. 33 l. — Ez az élénk tollal megírt értekezés nemcsak a test-edzés híveit érdekelheti, hanem a turánistákat is. A finn tudósok már régen hirdették, hogy a sielést, magyarul lábszánkózást, a finn-ugor népek ősei találták ki. Sirelius szerint eredetileg a mocsarakon való járás kedvéért kötöttek hosszúkás, talpszerű lemezeket a lábukra s ebből fejlődött ki a skí vagyis lábszánkó. Különösen a lappokról maradtak fenn régi feljegyzések, amelyek mind azt bizonyítják, hogy ők ősrégi időktől fogva ismerték e lábi készség minden csinját-binját. A szerző arra a következtetésre jut, hogy „a kutatások fejlődésével talán kimutatható lesz, hogy őseink sieken vonultak mai hazájukba a Kárpátok hegláncolatán keresztül.” Ennyire aligha megy a dolog. Őseink olyan vidékekről jöttek mai hazánkba, amelyeken lábszánkón nem igen járhattak, még télen sem. A finn-ugorok közül csak az észak felé vetődött törzsek voltak a lábszánkóra ráutalva. A füzet megrendelhető a „Testnevelés” c. folyóirat szerkesztőségénél.

Idegen személy- és helynevek szótára kiejtéssel. Szerkesztette dr. *Krisztin Ernő.* Szombathely, 1930. — 152 l. — Ez a hasznos könyvecske jó szolgálatot fog tenni a magyar közönségnek; hisz tapasztaljuk, hogy még tanult emberek is gyakran tévesen ejtik ki az idegen tulajdonneveket. A könyv kapható a szerzőnél vagy a nagyobb könyvesboltokban.

Zempléni Árpád, 1865—1919. Irta: dr. *Gábor Géza,* Sopron, 1930. — 19. l. — Zempléni Árpáddal és költészetével újabb időben egyre többen foglalkoznak irodalmunkban s ez főleg turáni költészetének folyamánya. Gábor G. e kis füzetben ismerteti a költő életét, jellemzi költészetét, majd műveinek s ezek fordításainak, valamint a Zemplénivel foglalkozó tanulmányoknak, életrajzoknak és ismertetéseknek jegyzékét adja. Jó segédeszköz lesz majdan a költőről irandó terjedelmesebb tanulmányhoz.

Baráthosi Turáni Könyvei. Ez élénken szerkesztett népszerű vállalatból az 1930. év folyamán ismét négy, tizives könyv hagyta el a sajtót. Ezek a következők: IX. *Khinai vizeken.* Ebben a szerző Kína tengermenti részeit ismerteti, megtoldva rövid földrajzi és történelmi áttekintéssel. — X. *Japán, a felkelő nap országa.* Japán sokoldalú ismertetése, amely Imaoka könyve mellett is jó szolgálatot tesz a kutatóknak. — XI. *Mongolok, burjátok.* Számos eredeti megfigyeléssel élénkített néprajzi, földirati és történelmi rajzolat. — XII. *A hunok három világbirodalma.* E könyv elsősorban történelmi mű; a hun nemzet harcait és politikai törekvéseit rajzolja, felhasználva nemrég elhunyt jeles orientálistánknak, Turchányi Tihamérnak kéziratban levő hun történetét. — A sorozat megrendelhető Held J. könyvnyomdájában (Margit-körút 7.) vagy a szerzőnél: Baráthosi Balogh Benedek igazgatónál VII. Peterdi-u. 17.

Zempléni Árpád posthumus műve „A Rimanóczy gyémántok” c. elbeszélő költemény érdekes előszóval Révész János tollából, megjelent s 50 fillérért kapható Wagner Károlyné úrnőnél: Budapest, Jósika-uca 15. III. em. 12. A 16 lapnyi csinosan kiállított füzetet Zempléni és felesége: Révész Anikó sikerült arcképe díszíti.

Bán Aladár.

Gesänge russischer Kriegsgefangener, aufgenommen u. herausgegeben von **Robert Lach**. Wien u. Leipzig. Ebben a sorozatban ránk nézve néhány igen érdekes és tanulságos forrásmunka jelent meg. Ezek: 1. Wotjakische, syrjänische und permianische Gesänge, 1926, 135 l. — A népdalok összegyűjtése és kiadása a zene-tudomány egyik legfontosabb feladata. A nemzet lelkét, zenei jellegzetességeit tömören egyesíti a jó népzene-gyűjtemény. A gyűjtés módja azonban roppant fáradságos. Legtöbb gyűjtő faluról-falura barangolva gyűjti össze anyagát. *Lach* professzor az ausztriai fogolytáborokban gyűjtötte össze e dalkincset, s ezzel a turáni gondolat kiépítéséhez, a turáni népek zenéjének összehasonlításához igen becses forrásmunkát szolgáltatott. A kötetben 82 votják, 65 zürjén, 3 permi dal hangjegyeit s eredeti szövegét közli. A dallamok fonográf-fölvételek. Igen pontos a gyűjtemény; az előadás időmértéke metronom jelzéssel, sőt még a fonográf-lemez száma is meg van jelölve. E kötet dalkincsére jellemző, hogy a melódiák formailag élesen tagozódnak. Két vagy három szakaszra oszlanak, de a szakaszok anyaga nem különbözik egymástól, jobbra az első változata a második, s az esetleges harmadik szakasz. Gyakran pontos ismétlés, néha kissé feldíszítve halljuk a második szakaszt. Ezért a maqama-k záróhangja legtöbbször azonos. A dallam indulóhangja is egyezik a dallam alaphangjával. — Ritmus szempontjából elég változatosak e dalok, bár a déli tatár népdalok ritmikai gazdagságát meg sem közelítik. A dallamok túlnyomóan pontosan ütemekbe illeszthetők, s bennük a legkülönbözőbb ütemnemekre található példa. Egy szótagra általában egy hang jut. Gyakran ugyanazt a melódiát találjuk más szöveggel. Ilyenkor előfordul, hogy egy-egy szótagot vagy elnyel, vagy megnyujt az énekes. Ez egyébként nem sajátos a votják zenének, hanem általános tünete a népzének. — E dallamok uralkodó hangneme éppúgy, mint a szomszéd törzseknel: a félhangnélküli ötfokú hangsor (anhemiton-pentaton). A dallam publikációt vezető magyarázatban *Lach* részletesen ismerteti a dallamok hangnemi eloszlását százalékokban is, melyekből látható, hogy a votják daloknak csaknem a fele egészen kis hangterjedelmű. — A zürjén dalok szövegei főként gyermekversek. Egy-egy mozzanat, frázis vissza-visszatér e dalokban, esetleg felaprózott ritmikai megoldásban. A három permi dalra ez az állandó frázis-ismétlés fokozottan jellemző. Együtemes dallamot ismétél más-más szövegre. Ez a típus a népművészet legegyszerűbb megnyilatkozása. E kötetet kiegészíti a dalgyűjtemény szövegének eredeti je és német fordítása, valamint előszó dr. *Munkácsi Bernát* és dr. *Fuchs Ráfael* tollából.

2. Krimtatarische Gesänge, 1930. 187 l. — Bár ez a gyűjtemény csupán 79 dallamot tartalmaz, mégis igen értékes anyagot nyújt az érdeklődőnek. A dallamok hosszúságukkal meghaladják a népdal átlagos keretét. Ütemekbe nem szoríthatók és bámulatosan gazdag ornamentikájuk van. Gyakran ugyanaz a dallammenet ismétlődik a legváltozatosabb koloratúrával. Annyira túl van díszítve, gazdagon, melizmákkal felékesítve a dallam-váz, hogy sokszor nem is emberi hangra, hanem népi hangszerezen előadott darabokra gondolunk. Ennek a gazdagon kolorált népdaltípusnak rokona a magyar zenében néhány székely népballada. Bevezető sorában ismerteti *Lach* a nagy különbséget, mely jellemzi a déli (krimi) s az északi (kazáni) tatár népzeneét. A kazáni tatárok éppúgy, mint a szibériai tatárok

és a baskirok szigorúan betartják dalképzésükben a félhangnélküli ötfokú hangsor rendszerét. A krimi tatárok viszont egészen más hangnemszisztémát követnek. Ez a szisztéma az arab-perzsa stílushoz közeledik. De nemcsak hangnemileg, hanem formailag is elütő a krimi tatár népdal a kazáni tatártól. Míg az utóbbi két és négytaktusos frázisokra oszlik s arányos a szerkezete, addig a krimi tatár dal ütemekbe nem osztható, az első versszak melódikus váza visszatér a következő versszakokban is, úgy hogy a melódikus szerkezet alappillérei változatlanul ismétlődnek, s ha e versszakok több szótagot tartalmaznak, több ékesítést, melizmát kap a dallam. E dallamgyűjteményt követi Herbert *Jansky* magyarázata a dalok szövegéről (77—92. l.) s a szövegek eredeti írása és német fordításuk.

3. Tscheremissische Gesänge. 1929. 186 l. — A cseremisz nép a Volga balpartján lakik Kama és Orenburg között. A 19 lapra terjedő bevezetés részletes boncolással tárja elénk a dalgyűjtemény érdekességeit. *Lach* 233 dallamot kitevő gyűjteményét reflektorszerű megvilágításban adja. A dalgyűjtemény után az összes dalok szövegét az eredeti s német és magyar nyelven közli, melyet magyar nyelvre dr. *Beke* Ödön s magyarból németre dr. *Christine Rohr* ültetett át.

Tíz énekes dallamait fűzte itt egybe *Lach* professzor s a tíz közt kilenc a budapesti fogolytáborban volt. A bevezetésben elpanaszolja, hogy a háborús viszonyok miatt összesen csak negyven fonográf-lemezzel rendelkezett. Ebből harminc más dalokra (votják, zürjén, mordvin stb.) esett s mindössze tíz maradt a cseremisz dallamok fölvételére. Épp ezért csupán a legjellegzetesebbeket rögzítette meg lemezen s a tíz lemezre mindössze 14 dallam jutott. A többi turáni népek zenéjében is gyakori a rövid, alig két, vagy négyütemű frázis ismétlődése más szövegre. Ezekre a dalokra ez fokozottan jellemző. Variálás nélkül ismétlődik néhányszor ugyanaz a frázis. E népdalok hangnemileg teljesen változatosak. Félhangnélküli ötfokú hangsorban éppúgy akad melódia, mint dór, mixolyd, vagy lyd egyházi vagy tiszta dúr, esetleg lágy moll hangsorban. Ütemnemekben is sokféleség látható. $\frac{1}{2}$ ütemű dallam 77%, $\frac{3}{4}$ -os 6%, $\frac{2}{4}$ -es ugyancsak 6% s egy dallamon belüli ütemváltozás 10%. Egyéb érdekességei a dallamoknak, pl. a tritónus gyakorisága. Ez a népzeneben ritkán, a magyar népdalban egyáltalán nem fordul elő. van továbbá néhány dal, mely tonalitást cserél: ha az énekes helyesen énekelt, ez valóban érdekes tünet. *Lach* e népdal-publikáció a zenetudományi körökben élénk figyelmet keltettek, s turáni vonatkozásainál fogva számunkra különös értéket képviselnek.

Sonkoly István.

HIREK.

Halálozások. Súlyos veszteségek érték az 1930. évben a turániség híveit. Társaságunk két vezető tagja költözött el váratlanul az élők sorából. Az egyik dr. *cserneki és tarkeői Desseffy* István belügyminiszteri tanácsos, a Turáni Társaság alelnöke volt, aki 53. évében január 16-án hunyt el. Társaságunk koszorúját küldöttségileg helyeztük le sírjára s *Pekár* Gyula elnök búcsúztatta el nagy halottunkat, aki törhetetlen magyar és a turáni eszmének izzólelkű harcosa volt. Nemsokára követte őt a halálba dr. *thurchányi és theresztényfalvi Turchányi* Tihamér főiskolai tanár, Társaságunk v. alelnöke és ig. tan. tagja, aki április 24-én halt meg, özvegyet és tizenegy árvtát hagyva hátra. Tragikus halála gyászba borította a turánizmus híveinek nagy táborát, akik benne a kitünő író, jeles tanárt és ékesszavú előadót gyászolják. A temetésen *Baráthosi-Balogh* Benedek mondott búcsút az elköltözöttnek. *Turchányi* kéziratban egy nagyobb terjedelmű művet hagyott hátra a hunok történetéről.

Nagybudafai Vermes Béla földbirtokos, v. országgy. képviselő s Társaságunk r. tagja elhunyt április 8-án, 66 éves korában.

Dr. *Zsinka* Ferenc, a Nemzeti Múzeum könyvtárának igazgatója, a jeles turkologus, május 5-én 41 éves korában meghalt. Mint a Protestáns Szemle szerkesztője a folyóiratot igen magas irodalmi színvonalra emelte.

Kitüntetések. A Turáni Társaság két vezető férfiát magas kitüntetés érte, s ez szinte örömmel töltötte el a turáni eszme minden hívét. *Pekár* Gyulát, a magyar irodalmi, politikai és társadalmi élet egyik legkiválóbb munkását és vezérét a Kormányzó Úr az I. osztályú érdemkereszttel tüntette ki. *Pekár* Gyulát ez alkalomból azon 27 egyesület, amelynek ő élén áll, ezüstkoszorúval lepte meg, amelynek szimbólikus számú 27 leveléből egyik a Turáni Társaság nevét viselte. Az ünnepi lakomán *Móricz Péter* ügyvezető-alelnök fejezte ki Társaságunk legőszintébb, szívből fakadó jókívánságait. — Ugyancsak nagy kitüntetés érte alapítónkat és elnökhelyettesünket, *-Paikert* Alajost, akinek a görög király a Phoenix Rend tiszti keresztjét adományozta. Társaságunk ez alkalomból igazgatótanácsi ülésen adott kifejezést legőszintébb örömeinek és jókívánatainak. — A finn köztársaság elnöke a Fehér Rózsa-rend I. osztályú középkeresztjével tüntette ki *Szinnyei* József ny. egyetemi tanárt, több évtizedes finn-ugor nyelvészeti érdemes munkássága elismeréséül.

Magyar érdemkereszt Japán császárijának. A kormányzó *Hirohito* japáni császárnak születésnapja alkalmából jókívánságainak kifejezése mellett május havában a magyar érdemkereszt nagykeresztjét adományozta. A császár táviratilag mondott köszönetet.

Boris bolgár király október hó végén tartotta menyegzőjét *Giovanna* olasz kir. hercegnővel. Ez alkalomból a Turáni Társaság a budapesti bolgár követség

útján feliratban fejezte ki a királyi párnak szerencsekívánatait, amelyre a bolgár kabinetiroda igen szívélyes hangú levélben válaszolt.

Védnökünk költői sikerei. Vitéz dr. József Ferenc főherceg, Társaságunk védnöke ez év folyamán két ízben is szerepelt mint a Petőfi Társaság tiszteleti tagja. Április 27-én Egerben a Petőfi Társ. matinéján „Szavaskó” c. drámai képét és „Dobó fohásza” c. ódáját olvasta fel nagy sikerrel, majd a Petőfi Társ. októberi havi ülésén Pekár Gyula elnök mutatta be öt lírai költeményét a közönség lelkes tetszésnyilvánításaitól kísérve.

Paikert Alajos, Társaságunk alapító-elnökhelyettese 1930 tavaszán az egyiptomi király és kormány meghívására Kairóba utazott, hogy az ott létesítendő mezőgazdasági múzeum szervezésének és berendezésének terveit elkészítse. Az egyiptomi kormány meghívta őt, hogy ez év őszén megkezdje a nagy mű kivitelét, ami előreláthatólag hosszú ideig fog tartani. A Turáni Társaság, bármily örömmel fogadja is e nemzeti szempontból örvendetes kitüntetés hírért, fájdalommal veszi tudomásul, hogy alapítójának segítségét és bölcs tanácsait hosszabb ideig nélkülözni lesz kénytelen.

Setälä Emil visszahívása. A Kormányzó február 24-én délben ünnepélyes búcsúkihallgatáson fogadta *Setälä* Emil finn rendkívüli követet és meghatalmazott minisztert, aki ez alkalommal visszahívó levelét nyújtotta át. Az ünnepélyes aktusnál közreműködtek: dr. *Walko* Lajos külügyminiszter és dr. *Vértesy* Sándor, a kabinetiroda főnöke.

Stein Aurél levele. Világhírű hazánkfiát a Turáni Társaság multévi közgyűlésén több más külföldi kitünőséggel együtt tiszteletbeli taggá választotta (lásd: Turán XII, 61. l.). A megválasztottak mindannyian köszönő levelet intéztek az elnökséghez. Igen érdekes *Stein* Aurél levele, amelyet 1930. jan. 13-áról keltezve intézett *Pekár* Gyulához s így hangzik: „Nagyméltóságod november 30-án kelt föltötte kegyes levele a most véget ért amerikai látogatásom idején jutott kezembe. Az ott tartott előadásokkal és sok utazgatással járó elfoglaltság szolgáljon mentességül annak, hogy csak most visszatérőben rovom le hálás köszönetemet azért a kitüntetésért, melyben a Turáni Társaság tiszteletbeli tagjainak sorába való választással részesíteni méltóztatott. Legyen Kegyelmességed arról meggyőződve, hogy a Turáni Társaságnak ily módon tanusított jóakaró érdeklődését tudományos munkásságom iránt teljes becsében méltánylom. Igaz hálával kell fogadnom az ily buzdító elismerést azon társaság részéről, mely Magyarország keleti érdekeit úgy a történelmi múlt vonatkozásainak tekintetében, mint a jelen törekvéseinek terén tudós gonddal és lelkeséggel szolgálja. Fogadja Nagyméltóságod legmélyebb tiszteletem kifejezését. *Stein Aurél.*”

Magyar államférfiak Ankarában. A török-magyar testvériség egyre melegebbé válik. Március hóban dr. *Walko* Lajos külügyminiszter utazott a török fővárosba. Tiszteletére a török külügyminiszter, *Teffik Rusdi* bej diszebedet adott, amelyen kölcsönösen testvéri pohárköszöntők hangzottak el. A *Gázi* két óra hosszatt tartó kihallgatáson fogadta a magyar külügyminisztert. Ankarai jelentés szerint *Walko* Lajos külügyminiszter látogatása alkalmából folytatott eszmecserék során a két országot érdeklő kérdések kerültek megvitatásra. Megállapították, hogy a török—magyar jóviszony egyre szorosabbá válik. Az eszmecserén résztvevő államférfiak teljesen megegyező nézetet vallanak arra nézve, hogy a török—magyar barátság, amely mindjobban kifejlődik, igen fontos tényezője az összhangnak és a békének.

Október hóban gróf *Bethlen* István miniszterelnök tett látogatást a török fővárosban, ahol a legszívélyesebb fogadtatásban és ünneplésben volt része. A török miniszterelnök dinét adott tiszteletére. A Türk Odzsagi a török nemzeti ünnep alkalmából okt. 29-én fényes estélyt rendezett, amelyen a magyar kormányfő *Kemál* pasával együtt jelent meg. Gróf *Bethlen* látogatásával az egész európai sajtó foglalkozott s általánosan megállapították, hogy Török- és Magyarország testvéri viszonya az európai egyensúlynak egyik leg-erősebb biztosítója.

Dr. Cholnoky Jenő egyetemi tanár, Társaságunk társelnöke ez év április havában töltötte be életének hatvanadik évét s egyet. tanárságának negyedszázadát. Ez alkalomból tisztelőinek és tanítványainak egész serege ünnepelte a kiváló tudóst s több tudományos társaság kivette részét az ünneplésből. Így a M. Földrajzi Társaság LVIII. közgyűlését szentelte e szép jubileumnak, amelyre József főherceg üdvözlő levelet küldött; a M. Turista Egyesület népes kirándulás keretében nyújtotta át díszes emlékalbumát s Társaságunk átiratban köszöntötte a turáni eszme hívét és a turáni népekkel foglalkozó tudományok elsőrendű szaktekintélyét. Az ünnepelt megleghangú levélben mondott köszönetet Társaságunk elnökségének.

Törökország nemzeti ünnepe. A török köztársaság kikiáltásának ünnepét az idén is megülte a Turáni Társaság. Előadássorozatában okt. 30-án ünnepélyt rendezett, amelyen megjelent a budapesti török követség személyzete és a török kolónia számos tagja, *Abdul Latif* főpappal élén. A megnyitó beszédet *Pekár* Gyula elnök mondta magyar és francia nyelven, vázolvva a török—magyar kapcsolat fontosságát. Utána *Móricz* Péter ü. v. alelnök tartott előadást „Földmívelés és közlekedés Törökország keleti részében” címmel; vetített képekkel; előadása jelen török nyelven köszöntve a megjelent török testvéreket. Erre *Tachszim* bej ügyvivő francia nyelven válaszolt, részletesen vázolvva a török-magyar érintkezések lehetőségeit. Végül báró *Szentkeresztyné* Nyegre Rózsi néhány szép török költeményt adott elő *Mészáros* Gyula fordításában.

A IV. finn-ugor kongresszus. A III. finn-ugor kongresszus 1928. júniusában volt Budapesten, amelyen körülbelül 1000 finn és észt vendég vett részt. 1931. június hó közepén Finnország fővárosában lesz a következő rokonsági összejövetel, amelyen a magyar nemzet 200—300 főnyi csoporttal óhajt részt venni. 1930. nov. 7-én volt a magyar bizottság első ülése, amelyen elnökké választott gróf *Teleki* Pál, a III. kongresszus v. elnöke, társelnökké: *Pekár* Gyula, *Szinnyei* József és *Vikár* Béla, főtítkárrá *Bán* Aladár. Az utazás ügyeit a főtítkár vezeti többek segítségével. Az expedíció valószínűleg június 9-én indul útnak, hogy június 15-ére Helszinkibe érkezzék. A legegyszerűbb út (Lengyel-, Lett- és Észtországon át, III. oszt.) teljes ellátással együtt kb. 300 pengőbe kerül. Svéd-, Dán- és Németországon át való visszatéréssel és II. osztályon természetesen többbe. Részletesebb tájékoztatás: dr. *Bán* Aladár, Budapest, Országháza, XI. kapu.

Magyar asszonyból finn író. A finn-ugor testvériség egyesületének saját lapja van, a *Suomen Heimopäivä*. Ebben a lapban érdekes cikk jelent most meg a magyar békeszerződés revíziójának szükségességéről. Szerzője a magyar születésű *Ylistaloné Boross* Olga, aki egyébként is élénk publicisztikai tevékenységet folytat finn nyelven. Mostani cikke bebizonyítja, hogy egész Európa gazdasági életére mennyire hátrányos volt Magyarország szétdarabolása s hogy csak a trianoni béke igazságos revíziója teszi lehetővé, hogy Középeurópában a béke megszilárduljon.

Finn író magyar tanulmányúton. Szeptember és október hóban mintegy hat hétig tartózkodott nálunk a jőnevű finn regényíró: *Järventaus* Arvid evang. lelkész, hogy alaposan megismerkedjék népünkkel, hazánkkal és kultúránkkal. *Järventaus* ugyanis újabb regényt ír, amelynek tárgyát a honfoglalás kori magyarság életéből meríti. Legtovább tartózkodott Hódmezővásárhelyen mint a város vendége. Itt főleg *Mokcsay* főispán és *Kistaludy* János banktisztviselő vezették be őt a magyar élet ismeretébe. Meglátogatta még Csongrád, Debrecen, Miskolc és Eger városát, amelyekről a finn lapokban meglehetősen hangulatos cikkeket közölt. *Järventaus* el volt ragadtatva a vidéken és a fővárosban látottaktól s a magyar vendégszeretettől.

Magyar és bolgár diákok testvéri szövetsége. Szofiában a Magyar Diákok Szövetsége és a Bolgár Diákok Nemzeti Szövetsége május hóban tartott összejövetelükön ünnepélyesen proklamálták testvéri szövetségüket. Dr. *Ölvedi* magyar delegátus meglehetősen hangulatos beszédet mondott és felolvasta a Magyar Egyetemi Hallgatók Szövetségének a bolgár diákokhoz intézett üdvözlését, amely rámutat a két ország hasonló sorsára s arra a teherre, amellyel a trianoni és neuillyi szerződés folytán rájuk nehezedik. De nem adják fel a reményt, hogy az igaz ügy végre is diadalmaskodni fog.

Ruszcukban magyar egyesület alakult. Ruszcukban május 30-án megalakult a magyar egyesület, amelynek hetvenkét tagja van. *Rudnay* követ az élen személyesen vett részt az ünnepségen. Elnök *Böhm* Kázmér magyar konzul lett. Az egyesület magyar nyelvtanfolyamot akar rendezni a ruszcuki kolónia tagjainak tizennyolc gyermeke számára. Az alakulási banketten száznégyszáz vendég vett részt. A magyar konzul pohárköszöntőt mondott *Boris* királyra és *Horthy* kormányzóra. *Rudnay* követ kiemelte a magyar egyesület megalakulásának jelentőségét. A Bolgár-magyar Társaság képviselőjében *Fehér Géza* egyetemi tanár vett részt az ünnepségen.

Dr. Pázmány Zoltán pécsi egyetemi tanár 1930. szept. 17-én a jogtudományi kar évnnyitó ünnepén mondott dékáni beszédében messzeterjedő belátással rajzolta meg a magyar ifjúság kötelességeit a nemzettel szemben. Bennünket különösen azok a részek érdekelnek, amelyekben az illusztris tudós a turáni eszméről szól, pl.: „Napjainkban és hazánkban egy teljesen különleges ifjúsághoz kell szólnom; a szerencsétlen trianoni Magyarország turáni vérű ifjaihoz. A turáni ifjakhoz, akiknek gyenge vállaira egy szebb jövő megalkotásának a szent miszsiója van helyezve a magyarok Istenének a gondviselése által. A turáni ifjakhoz, akik kirabolva, szétválasztva, elhagyatva, maréknyi kisebbségükben gyámul nélkül állanak az irdatlan nagy világban; de akik máról-holnapra világhatalmasságnak lehetnek a tényezőivé, ha sikerül s ez be fog következni, mint az ibériai népek világszövetsége is, turáni vérű testvéreinkkel a germánok, szlávok, latinok által méltán rettegett egyesülésük.” A befejező részen pedig így buzdítja az ifjúságot: „Ápoljátok kegyelettel az ősi hagyományokat; erősítsetek a felekezetek békéjét; hassa át a vallásos érzület minden tetteteket! Legyetek büszkék magyar voltotokra; a turáni faj műveltsége a szumirológia tanúsága szerint a legősibbek egyike. A szent mongóliától Attila ivadékainak, Koppány vezér harcosainak nincs okuk restelniük. Mi nem akarunk háborút; de a vérszerződésnek a nemzetét, a hétévezerek pajzsra és sisakra születt azsiai lovasnépét a nagy nap ne találja készületlenül!”

A vilnai egyetem, amelyet Báthory István alapított, az idén ünnepelte fennállásának 350-dik évfordulóját, amikor is tudományos társaságaink díszes album-

ban üdvözölték az egyetemet. Az egyetem díszes emlékéremmel és átirattal köszönte meg a Turáni Társaságnak is a gratulációt, amelyet a Magyar-Lengyel Egyesület elnöke, báró Nyáry Albert juttatott az elnökséghez.

Eisen M. J., a jeles észt tudós és költő újabb Petőfi-fordításából ismét harmat tett közzé az „Aja kaja” (A kor visszhangja) c. észt folyóirat augusztusi számában. A fordítások meglepő hűséggel adják vissza a magyar szöveg szépségeit.

Észt ünnepély Brűnben. A turáni testvériség ünnepévé avatták az észt nép szabadságának évfordulóját a brűnni észt és magyar diákok. Február 24-én a brűnni főiskolákon hallgató észt diákok, szabad államuk megalapításának tizenkettedik évfordulóját lelkes ünnepély keretében ülték meg. Az ünnepélyen a brűnni keresztlény magyar műgyetemi hallgatók egyesülete, a Corvinia Vályi Kálmán fővezér vezetése alatt küldöttségileg vett részt. A magyar diákok üdvözlését ifj. Vermes Samu adta át s Hansen Erich és Koomági Eduárd észt diákok megható szavakban fejezték ki a magyar diákok iránti barátságukat és együttérzésüket. Az észt nemzet történetének és jelenének ismertetése, valamint egyéb ünnepi beszédek után a felváltva felhangzó észt, finn és magyar dalok hirdették a távol keletről származó turáni nemzetek testvéri együttérzését.

Észt tárlat Németországban. Január hóban Berlinben több hétig észt képzőművészeti és népművészeti kiállítás volt, amely több, mint 800 db. festményt, szobrot, kézimunkát és faragványt foglalt magában. A tárlat anyagát még Kölnben és Münchenben is bemutatták.

Bulgária népessége. Mint a M. Statisztikai Szemle 1930. 10. száma írja, Bulgáriában 1926. december 31-én népszámlálást tartottak. A bolgár statisztikai hivataltól kapott információk szerint Bulgária lakossága az 1920. évi 4.8 millióról az új népszámlálás időpontjáig 5.5 millióra emelkedett s a népesség nemzetiség szerinti megoszlása az következő volt: bolgár 4,455,420, török 577,555, zsidó 46,553, magyar 1380. A bolgárok aránya tehát az össznépességben 81.3%-ot tesz. Fel-tűnő a görögök arányának 0.9%-ról 0.2%-ra történt fogyása, ami valószínűleg telepítési akciókkal magyarázható.

Magyar-észt barátsági szerződés. A Magyarország és Észtország között Tallinnban mult év november 27-én kötött békéltetőeljárású és választottbíró-sági szerződés megerősítő okiratait ez év augusztus 27-én az észt külügyminisztériumban kicserélték. A szerződés ezen a napon életbe is lépett.

Iibak Ella, a nálunk is ismert hírneves észt táncművész-nő ez év tavaszán Finnországban tartózkodott s a fővároson kívül 35 községben lépett el. Mindenütt nagy tetszést aratott választékos és kifejező művészetével. Legfényesebb sikere volt a helsinki operaházban február 24-én adott estélyén.

Japáni színészek Budapesten. November 2., 3. és 4. napján a Városi Színház közönsége ritka műélvezetben részesült. E napok estéin lépett fel a kb. 40 tagból álló japáni színtársulat s három drámát mutatott be. A magyar sajtó úgyszólván egyhangú elismeréssel adózott a távoli kelet színészeinek; különösen a természetes erőt és a kifejezés őszinteségét magasztalták bennük. Jellemzően írja róluk a Pesti Hírlap kritikusa, Kosztolányi Dezső: „Mi különbözteti meg ezeket a művészeket a mieinktől? Mindenekelőtt az, hogy mélyebb, gyökeresebb kapcsolatban vannak a természettel, mint mi. Ők még meg merik látni a természetet a maga pogány mivoltában. Mi közénk s a természet közé egy túlvilági élet fátyola ereszkedett. Világnézetünk ember-központi. Ha tudósaink mást is hirdetnek, az európai ember belül, a lelke mélyén meg van győződve

arról, hogy a csillagok körötte keringenek. Az állatokat megveti, a növényeket lenézi, legfőlebb „leereszkedik” hozzájuk. De a japáni még velük együtt él, testvériesen. Aki látta a rókatáncot, mely kísérteties átélése, megelevenítése az állat lelkének, az ösztönösen döbbsent rá erre a tanulságra.”

Finn rendőrtisztviselők és jogászok látogatása. Május elsején 24 magasrangú finn rendőrtisztviselő s egyéb jogi előkelőség érkezett a fővárosba, hogy kilenc napra terjedő látogatása alatt megismerkedjék a főváros rendészeti intézményeivel. A rendőrtisztikar, élén *Bezzegh-Huszágh* Miklós főkapitánnyal, valamint az ügyvédi kamara, *Papp* József elnökkel, a legszívélyesebb fogadtatásban részesítették a finn testvéreket. A szakintézményeken kívül a kalauzolásokra vállalkozott rendőrtisztek nemcsak a szakintézményeket mutatták be, hanem Budapest összes nevezetességeit, sőt környékét is. A tanulmányútról hazatért csoport a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott a sajtóban a magyar rendőri, tűzoltói és bűnügyi intézmények magas színvonaláról s a kollégialis vendégszeretetről hálával emelve ki *Bezzegh-Huszágh* főkapitány, dr. *Dornig* Henrik főkapitányhelyettes, dr. *Török* János főparancsnok, *Szilaveczy* Lajos főtanácsos s a kalauzolók tisztek fáradozásait.

A török követ dinéje. *Behidj* M. török követ és felesége húsvét vasárnapján *Horthy* Miklós kormányzó és felesége tiszteletére dinét adtak, amelyen még a következők vettek részt: gróf *Bethlen* Istvánné, *Walko* Lajosné, Hans von *Schoen* német követ, *André Delmouzos* görög követ, gróf *Carlos Bentinck* hollandi követ és a magyar közélet számos előkelősége.

Török-magyar idegenforgalmi értekezlet. *Resid Szaffet* bej, a Török Touring Klub elnöke, szeptember hóban több napig Budapesten tartózkodott s részvételével az Országos Idegenforgalmi Tanács, a Touring Club, az Idegenforgalmi Szövetség és a Székesfővárosi Idegenforgalmi Hivatal kiküldöttei értekezletet tartottak a török—magyar idegenforgalmi kapcsolatok kiépítése érdekében. *Resid Szaffet* bej szükségésnek tartja a magyar—török viszonylatok mennél intenzívebb kimélyítését. Az értekezlet során elhangzott javaslatok alkalmasak a két ország kölcsönös érdekeinek elősegítésére.

Török építészmérnökök Budapesten. A nemzetközi építésszövetségen résztvevő török építészmérnökök szeptember hóban az Egységes Pártban látogatást tettek, ahol *Dukai Takáts* Géza képviselő fogadta őket. Üdvözlőbeszéde után *Sadik* bej főmérnök kijelentette, hogy a török népet mélyen áthatja a testvériség érzése. *Takáts* Géza magyaros vendégszeretettel tízórán látta vendégül a török mérnököket. — Itt említjük meg, hogy a török építésszek megkoszorúzták a *Hősök Emlékművét* is. Az építésszek részéről *Samih Saim* bej, a török szépművészeti tanács tagja mondott beszédet, melyben a török testvérek hódolatát és szeretetét tolmácsolta a magyar hősök és a magyar nemzet iránt.

A japáni zene bemutatója. A Magyar Nippon Társaság márc. 16-án sikerült teadélután keretében japáni lemezekben mutatta be a klasszikus és modern japáni zeneművészet néhány jellegzetes darabját. Az előadás előtt dr. *Mezey* István, a Társaság igazgatója, üdvözölte *Imaoka* Dsuicsiro professzort „Új Nippon” című magyarnyelvű könyvének megjelenése alkalmából. *Szentgáli* Antal, a Magyar Nippon Társaság elnöke, a japáni zeneművészetről tartott előadást és ismertette a bemutatásra kerülő zenedarabokat, melyek közül a legnagyobb hatást az *Ocsibano*-mai című zenei kompozíció keltett: egy zenei festmény a falevelék hullásáról.

Előadás a japáni színművészetről. *Keliszójev* Szergej tokiói egyetemi tanár a párisi japáni kollégium igazgatója, a Magyar Nippon Társaság felkérésére május 30-án az Iparművészeti Múzeumban előadást tartott a japáni művészetről. *Felvinczi Takács* Zoltán üdvözölte az előadót, aki visszapillantást vetett a japáni színpadi művészet keletkezésére. A tulajdonképeni színházi művészet 1603-ban kezdődött. A legértékesebb időszak, amikor az egészen speciális japáni művészet korszaka bekövetkezett, a XVIII. századra esik. Ekkor a legjobb színészek játszottak a színpadokon. 1860 óta Japánban már európai drámákat is színrehoznak, de emellett a „Kabuki”-stílus még mindig fontos szerepet játszik és azt mondhatjuk, hogy ez a tulajdonképeni japáni színművészet.

Setälä Emil a Szabad Lyceumban. A Szabad Lyceum kelenföldi osztálya Finnországnak nálunk időjött követő tiszteletére február 20-án finn estélyt rendezett, amelyen *Bán* Aladár üdvözölte a megjelent kiváló magyarbarát finn tudóst és államférfiút, azután Finnországról és népéről tartott előadást vetítettképek kíséretében. Majd *Sebestyén* Andorné énekelt el néhány finn népdalt. Magyar dalok és zeneszámok egészítették ki a műsort, amelyet az egybegyűlt előkelő közönség nagy tetszéssel fogadott és lelkesen ünnepelte a finn—magyar testvériséget.

Bolgár szakértők tanulmányútja Magyarországon. Szept. 14-én Budapestre érkezett a bolgár földművelésügyi minisztérium több tisztviselőjéből, gazdasági tanárokból és különböző bolgár kísérletügyi intézmények képviselőiből alakult 29 főnyi tanulmányi csoport. *Boteff* bolgár földművelésügyi minisztériumi vezérfelügyelő vezette a csoportot, amely tanulmányozta a fővárosban a mezőgazdasági vonatkozású intézményeket, majd Budapestről Debrecenbe, onnan a Hortobágyra, később Szegedre és Mezőhegyesre utazott s a magyarvári gazdasági akadémia megtekintésével fejezte be tanulmányútját.

A bolgár földművelésügyi miniszter látogatása. *Vaszilev* bolgár földművelésügyi miniszter és *Stranszki* földművelésügyi államtitkár szept. 19-én *Plósz* Béla h. államtitkár társaságában Kisbérre és Bábolnára utazott az állami ménesek megtekintésére. Bábolnán a méneskar vezetőség látta vendégül a bolgár államférfiakat.

Setälä Emil előadásai Magyarországon. *Setälä* Emil februári látogatása alatt több tudományos előadást tartott nálunk. Így február 8-án a Nyelvtudományi Társaság közgyűlésén a Kalevala rejtélyes szampójáról, amelynek megfejtésén már sok finn és más nemzetbeli tudós fáradozott. *Setälä* magyarázata szerint a szampo a Sarkcsillag, amely körül a világ forog. Ezt a felfedezést nyelvi és folklorisztikai érvekkel támogatta. Hasonló körből vette tárgyát a miskolci Közművelődési Egyesület s a szegedi Dugonics-Társaság ülésén tartott előadásában. *Setälä* Emil mindhárom előadását magyar nyelven tartotta.

Finn lektorátus a szegedi egyetemen. A szegedi egyetem az 1929—30. tanév II. szemeszterére finn lektorátust állított fel s erre a tisztre megválasztotta dr. *Virányi* Elemér tanárt, aki a tartui egyetemen hat évig működött mint a magyar nyelv lektora. *Virányi* a finn nyelv mellett az észti nyelvet is előadja.

Unkarilaisia kansanlauluja (magyar népdalok) a címe annak a csinosan kiállított három füzetnek, amely *Hollóssy* Kornélnak, a miskolci zeneiskola művész-professzorának népdalfeldolgozásait foglalja magában s amelyet Helszinkiben adott ki egy előkelő finn kiadócégnél. A dalok, — összesen kilenc válogatott népdal — a magyar szöveg mellett *Snellman* Jussi kitűnő fordításában finnül is énekelhetők. Feldolgozásuk finom ízlésű, művészi munka, mely modern harmonizálásával s a

szövegek értelmének zenei kimélyítésével hatásosan támogatja a magyar néplélek megnyilatkozásait. A dalok, mint a címlap is jelzi, *Molnár* Imrének, a jeles dalénekesnek műsorából valók.

Finn—magyar atlétikai mérkőzés. Július 5-én és 6-án a Ferencvárosi Torna-Klub Üllői-úti sporttelepén a legjobb finn és magyar atléták mérkőzése folyt le óriási érdeklődés mellett. A verseny a magyar sportférfiak győzelmével végződött. „A magyar atlétika történetét számos nagy nemzetközi siker tarkítja, de a finnek ellen kiverekedett győzelem minden eddig elért sikerénél jelentősebb és világra szólóbb. Komoly, fegyelmezett és öntudatos munkával kicsiszolt magyar tehetségek erőfeszítésének az eredménye volt ez a győzelem” — írja a *Magyarság* tudósítója.

Egy külföldi nagyember a magyar viszonyokról. Finnország volt magyarországi követe: *Setälä* Emil, a világhírű nyelvtudós, október és november hóban Budapesten tartózkodott s itt szerzett benyomásairól a legelőkelőbb finn napilap, az *Uusi Suomi* (Új Finnország) 1929. december 20-diki számában hosszabb nyilatkozatot adott közre; ebben többi között ezt mondja: „Magyarország gazdasági helyzete jelenleg igen nehéz s ez nagy idegességet kelt. Pedig Magyarország termékeny föld, de kivitele egészen a Dunától függ s ezenkívül több más akadállyal is kell küzdenie. A kamatláb és az adó magas s különösen a kultúrbudget nagy. Tagadhatatlan, hogy Magyarország igen jelentékeny összegeket fordított közművelődési célokra. Így pl. Berlinben, Bécsben és Rómában nagyszerű magyar intézetek vannak, melyekben a magyar tanulmányozók lakást, ellátást és segélyt kapnak tanulmányaik idejére. Érdekes a Balaton partján épített élettani intézet is, amely főleg a haltenyésztés fejlesztésével foglalkozik. Ezek az intézetek mind a felsőbb kultúrigényeket szolgálják. De másrészt számos népiskola is alapított. Am az ezekre hozott tetemes anyagi áldozatok *meghózzák a maguk gyümölcsét.* Erős haladást lehet észlelni 1921 óta, amikor a háború után először jártam Magyarországon. A sajtóban sokat emlegetik *Horthy* Miklós és *Bethlen* István diktatúráját. De szerintem diktatúráról szó sem lehet, mert az államfő a kormánnyal, az országgyűléssel teljes összhangban cselekszik.”

Balassagyarmaton megalakult a Turáni Társaság fiókjá. Október 9-én volt a városháza nagytermében társaságunk új fiókjának megalakulása. Erre az alkalomra odautazott *Móricz* Péter ü. v. alelnök s ismertette a Társaság alapszabályait és előadást tartott a magyarok rokonnépeiről. Az új alakulat elnöke lett vitéz *Ádám* Endre ezredes, főtitkár *Bóth* Antal tanár és pénztáros *Vargyassy* Márton számv. főtanácsos. A tagok névsorát a „Társasági ügyek” rovatában közöljük. Az új fiók élénk társadalmi életet fejt ki, előadásokat és összejöveteleket rendez. Okt. 30-án *Vargyassy* Márton a székely rovásírásról tartott előadást.

Susumu Aibara, a Turáni Társaság japáni tiszteleti tagja nemzeti ünnepünkre, Szent István napjára eszperanto nyelven írt levélben üdvözölte társaságunkat. Hálával említjük meg itt, hogy nemzetünknek e nagylelkű barátja úgyszólván minden héten tesz közzé egy-egy cikket hazánkról Japán legelterjedtebb lapjaiban. Nagy része van abban, hogy a japániak egyre melegebb érdeklődéssel fordulnak felénk.

Takebajasi Fumiko asszony, a legelterjedtebb japáni napilap tudósítója hosszabb időt töltött Budapesten s ezalatt éles megfigyelésről tanuskodó s elevenen megírt cikkeiben számolt be itteni benyomásairól s ismertette hazája társadalmi életét és szokásait. Az író *Mezey* István kíséretében felkereste a

Turáni Társaságot is s őszinte együttérzésének adott kifejezést a rokon magyar nemzet iránt.

Magyar kiállítás Tokióban. Az Asahi és a Nippon című tekintélyes tokiói lapok hosszabb cikkeken méltatják özv. dr. Kurtz Gusztávné, szül. Zelles Etelka budapesti nyug. felsőleányiskolai tanárnő nemeslelkű áldozatkésztségét, amely lehetővé tette, hogy a japáni nemzet mintegy ezer tárgyból álló ajándék-kollekció révén ismerje meg a magyar nép ősi eredetű népművészetét és kulturális haladottságát. Kurtz Gusztávnénak ez már a második ajándékgyűjteménye a japáni nemzet számára. Az elsőt még 1912-ben küldte ki Tokióba és ez a gyűjtemény ott hat hónapon keresztül volt kiállítva. Azután jött a szörnyű földrengés, mely alatt a magyar tárgyak is odavesztek. De Kurtz Gusztávné újból gyűjteni kezdett s gyűjteményéhez szívesen hozzájárultak ajándékaikkal úgy a magánosok, mint az intézmények. S mikor egybegyűlt az újabb gyűjtemény, Kurtz Gusztávné azt útnak indította a japáni külügyminisztérium címére. Am a földrengés sujtotta japáni fővárosnak múzeumai akkoriban még romokban heverték, újból kellett azokat felépíteni s így történt, hogy a magyar gyűjtemény csak az ősszel került kiállításra, ideiglenesen a Tokiói Városi Múzeumban. Végleges elhelyezést azonban majd valószínűleg az új Császári Múzeumban nyer.

Finn-ugor rokonsági nap. Mult évfolyamunkban megemlékeztünk arról, hogy finn és észti testvéreink az év egy napját a néprokonság eszméjének szentelik. Már a mult tavasszal visszhangot keltett ez a gondolat nálunk is s február 15-én a Wesselényi-uccai polg. iskola rendezett *Ispánovits* Sándor igazgató vezetésével rokonsági ünnepélyt, amelyen megjelent *Setälä* Emil finn követ s a Turáni Társaság. képviselőiben *Móricz* Péter és *Bán* Aladár. Az ünnepélyen Finn- és Észtországot s azok zenéjét és kultúráját ismertették az intézet tanárai és növendékei. Hasonló célú ünnepélyt rendezett március 7-én a Magyar Nemzeti Szövetség női osztálya dr. *Réthey* Ferencné vezetésével. Itt *Bán* Aladár az észti irodalomról tartott előadást s *R. Ruttkay* Emma észti költeményeket adott elő saját fordításában. — A finnországi kongresszusrendező bizottság a magyar és észti bizottsággal egyetértőleg abban állapodott meg, hogy ezentúl ez a nap minden év októberének 3. szombatján legyen. Az idén ez okt. 18-dikára esett. Mindhárom országban lelkesen ülték meg ezt a napot. Finnországban az iskolákban rövid emlékünnepeket rendeztek, a lelkészek a szószékről emlékeztek meg a rokonnépekről s a városokban fellobogózták a házakat. Ezenkívül a *Suomalaisuuden Liitto* (Finnség Szövetsége) és a *Karjala* Társaság az Egyetemi Házban este 8 órakor rokonsági ünnepélyt tartott, amelyet rádió is leadtak. Dalokat és zeneszámokat s a rokonnépek himnuszait adták itt elő, *Setälä* Emil ünnepi beszédet mondott s minden egyes finn-ugor nemzethez saját nyelvén üdvözlő szavakat intézett. Észtország fővárosában, Tallinnban az „Estonia” hangversenyteremben az Észt-finn-magyar Szövetség rendezett hasonló programú estélyt, amelyen az ünnepi beszédet A. *Weidermann* alelnök mondotta. Igen sikerült volt a tartui ünnepély, amelyet az Akadémiai Testvériségi Klub rendezett. Ennek keretében *Csekey* István egyetemi tanár mondott észtnyelvű beszédet. — A testvériségi nap alkalmából a 3 ország kultuszminiszterei táviratilag üdvözölték egymást s az illető államok napilapjai alkalmi cikkek keretében áldoztak a rokonsági eszme oltárán. Nálunk a Pesti Hírlap okt. 17. számában *Csekey* István s a Budapesti Hírlap okt. 18. számában *Bán* Aladár méltatta a nap jelentőségét. A kultuszminisztérium pedig elrendelte, hogy az összes tanintézetekben rövid ünnepélyt rendezzenek, amelyen egyik tanár vagy tanító fejtse ki a néprokonság

eszméjét s ismertesse a rokonnépeket. A beérkezett hírek szerint főképp számos népiskola követte a felhívást, ami egyrészt a Néptanítók Lapja 1930. X. számában megjelent felhívásnak köszönhető. A Turáni Társaság az idén december 4-én rendez rokonnapot, de a jövő évtől kezdve október hóban tart az egész népközségre kiterjedő ünnepélyt.

Délutáni tea a török követségen. *Behidj* bej török követ és felesége április 29-én délután teát adott a követség új Andrassy-úti palotájában *József Ferenc* főherceg, a Turáni Társaság védnöke és *Anna* főhercegnő tiszteletére. Hivatalosak voltak a Turáni Társaság vezető tagjai, köztük *Pekár* Gyula elnök és neje, *Darányi* Kálmán miniszterelnökségi államtitkár, *Hóman* Bálint, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója, *Nemes* Antal püspök, *Gévay-Wolff* Nándor államtitkár és neje, *Paikert* Alajos és neje, *Móricz* Péter és neje, *Bán* Aladár és neje, *Pataky* Tibor, *Lechner* Jenő, vitéz *Galántai-Glock* Tivadar, *Felvinczi Takács* Zoltán stb. és a budapesti török kolónia számos tagja.

Márciusi ünnepség Esztorozságban. Március 20-án a magyar nemzeti ünnep (III. 15.) tiszteletére az „Egyetemi rokonsági kör” és a „Fenno-ugria intézet tartui osztálya” az Egyetemi Kör palotájának dísztermében ünnepélyt rendezett, amelyen finn vendégek is részt vettek. A megnyitót *Eisen* J. Mátyás professzor, a Petőfi Társaság kültagja mondta s egy magyar tárgyú versét mutatta be. *Lipand* E. magyar népdalokat, majd a Tartuban működő *Csekey* István egyetemi tanár az észt-magyar kapcsolatok fejlesztéséről tartott előadást. A Magyarországon is ismert író, *Ernitz* Vilmos a finn-ugor nemzetek irodalmi együttműködését fejtegette. A sikerült estélyt három kiváló finn művész ének- és zene-számai fejezték be.

A kormányzó kihallgatáson fogadta Imaoka professzort. A kormányzó április 6-án kihallgatáson fogadta *Imaoka* Dsuicsiro professzort, a kiváló japáni tudóst, abból az alkalomból, hogy „Új Nippon” című könyve, mely a szerzőnek első magyarnyelvű műve, megjelent. A könyv első példányát *Ohno* Morie japáni követ *Horthy* Miklós kormányzónak ajánlotta fel, aki nagy elragadtatással nyilatkozott a munkáról és különösképen emlékezett meg arról a közérdekű tevékenységről, melyet a szerző a magyar—japáni kultúrkapcsolatok érdekében kifejt.

Pröhle Vilmos, a Turáni Társaság igazgatósági tagja október hóban a stockholmi Magyar-svéd Társaságban nagyhatású előadást tartott a turáni eszméről s a vele kapcsolatos kulturális és társadalmi mozgalomról.

Finn est. A budapesti lágymányosi református egyház 1929. dec. 15-én, vasárnap vallásos est keretében áldozott a finn-magyar testvériség eszméjének. Dr. *Gál* Lajos kúriai tanácsjegyző finnországi útjáról tartott vetített képekkel megvilágított érdekes és tanulságos előadást, majd *Sebestyén* Andorné énekművésznő finn dalokat énekelt *Szotyori Nagy* Jolán művészi kíséretével s végül az egyházi énekkar a finn himnussal zárta be a rendkívül látogatott ünnepélyt.

Dr. Weöres Gyula, a helsinki egyetem magyarnyelvi lektora, buzgón ápolja a finn-magyar kultúrkapcsolatokat az irodalom terén is. Így a „Táhytájä” (Szemle) c. hetilapba cikket írt az erdélyi földreformról és a magyar optánsokról, a Suomen Heimo (Finn Rokonság) c. folyóiratban (1930. 4. szám) „Karcolatok a megszállt területek irodalmából” címen ismerteti az erdélyi és az északmagyarországi irodalmat s ezek legkimagaslóbb képviselőit. Ezenkívül több napilap hozott magyartárgyú cikket hazánkfia tollából.

Magyar estély Finnországban. Dr. *Jungerth* Mihály ügyvivő és neje Helszinkiben, a magyar követségen fényesen sikerült estélyt adott, amelyen mintegy 150

személy vett részt. A meghívottak között voltak a politikai, a gazdasági, a tudományos és művészeti élet kiválóságai s a társadalmi élet fiatalja. Az estélyt *Adányi Ferenc* hegedűművész vezette be, aki északi hangversenykörúton Helszinkiben járt. Az estély a legjobb hangulatban, a reggeli órákig tartó táncsal fejeződött be s kimagasló eseménye volt a helszinki társadalmi életnek.

Kivitel Finnországba. A szegei kereskedelmi és iparkamara a finnországi kereskedelmi viszonyok ismertetése mellett január hóban egy jegyzéket kapott azokról az árukrol, amelyeknél a Finnországba irányuló magyar kivitel lehetősége fennforog. Ezek a cikkek a következők: gyümölcskonzervek, főleg barack, cseresznye, meggy, körte és őszibarack, főzelékkonzervek, spárga, zöldbab, zöldborsó, ugyanezek szárított állapotban is, szilvalekvár, vegyesiz, birsalmasajt, makaróni, szárított apró tészta, libamáj, libamájpástétom, gulyáskonzerv, disznósír.

Magyar népszínmű a Jeges-tenger partján. Finnország jegestengeri kikötőjében, Petsamóban, *Suonio* Ewert színigazgató társulatával előadta június 17-én Gárdonyi Géza *A bor* népszínművét finn, norvég és lapp közönség előtt. Az előadásnak igen nagy sikere volt és több ízben meg kellett ismételni. Ugyanakkor több finn nyelvű felolvasást tartott Magyarországról *Suonio* igazgató, akinek különösen a magyar népdal terjesztése és népszerűsítése körül Finnországban nagy érdemei vannak. Gárdonyi színművét és a benne foglalt népdalokat *Wainio* Niilo esperes, az ismert Jókai-fordító ültette át finn nyelvre.

Nemzetközi építészkongresszus és tervekiallítás volt az ősszel a Mücsarnokban. A rokonépek közül a finn volt képviselve a kongresszuson és a tárlaton. A finn kiküldött, *Carolus Lindberg* egyetemi tanár, igen elismerőleg nyilatkozott a tárlat anyagáról, főleg a magyar osztály szakszerű rendezéséről és gazdag anyagáról (*Uusi Suomi* 1930. IX. 12. szám). A tárlat finn osztálya 40 számból állt, de nem nyújtott szerves egészet. Több jeles finn képzőművész, így pl. a világhírű *Eliel Saarinen*, nem volt képviselve. A kiállított tervrajzok csak hézagos képet nyújtottak a rendkívül magas színvonalú finn architektúráról.

Bolgár dalosok Budapesten. Szept. 30-án érkezett hozzánk a szofiai egyházi énekkar 28 tagja (fele nő) *Nikolaeff-Stromsky* karnagy vezetésével. A Turáni Társaság részéről *Móricz Péter* ü. v. alelnök fogadta a csapatot s gondoskodott elszállásolásáról és a Zeneművészeti Főiskola nagytermében október 1-én adott hangversenyéről. A koncert teljes erkölcsi sikerrel járt s a fővárosi sajtó a legnagyobb elismeréssel szólt a bolgár énekesek művészetéről. Így pl. a Magyarság kritikusa a többi között ezt írta róla: „Ez a pompásan fegyelmezett együttes valóban magas zenei kultúráról tett tanúságot. A két nemzet himnuszának eléneklése után kezdődött voltaképp a műsor, első felében egyházi, második felében világi művekkel. Az elsőben *Wedel*, *Nikolaeff-Stromsky*, *Greccsanioff* és *Pourpouroff*, a másodikban *Christoff*, *Kresteff*, *Csajkovszky*, *Nikolaeff-Stromsky* és *Bojadjieff*-kórusok kerültek bemutatóra finoman színezett, szinte cizellált előadásban. A síma, lágy női hangok mellett különösen a tömör, hatalmas basszus-anyag vált ki, közöttük kissé szokatlan szerepben egy egyetlen mély basszus, legtöbbször egy oktávval mélyebben kettőzve, erősítve társait. Ilyenfajta mélységet igazán nem is hallottunk egyhamar. A kórus már egyházi énekeivel is megfogta hallgatóságát, még inkább felvillanyozta a közönséget a tősgyökeres, temperamentumos népi és mődal-kompozíciókkal, melyeket a nők szemet-lelket gyönyörködtető bolgár nemzeti viseletben énekeltek végig. Se szeri, se száma nem volt a lelkes óvációnak s a kitűnő karmesternek a Himnuszok után egy-egy nemzetiszínű szalagokkal ékes babérszorút nyújtottak át. Szerencsés vállalkozása volt a Turáni Társaságnak s a

Magyar Dalosszövetségnek, hogy alkalmat adott a magyar közönségnek a színvonalas bolgár muzsika megismerésére. (m. i.)" A siker arra ösztönözte a kórust, hogy hangversenyét okt. 12-én megismételje.

Christo Zlatoff bolgár énekes március hó 12-én este a Zeneművészeti Főiskola nagytermében Ruth *Black-Hertzka* asszonnyal együttesen sikerült dalestét adott, amelyen nemzetközi nagyságok kompozíciói s bolgár és magyar népdalok kerültek bemutatásra. Zlatoff a budapesti rádióban is énekelt.

Resid Szaffet bej, aki 1929. nyarán 17-dik utazását tette a Nyugaton s a Turáni Társaságban is nagyérdekű előadást tartott, útja benyomásairól és tapasztalatairól a *Türk Yurdu* c. török folyóirat 1929. évi decemberi s az 1930. évi januári számában számolt be. Főképp Magyarországgal s annak történeti emlékeivel, elsősorban a török hódoltság-korabeliekkel foglalkozik részletesen s a budai, a fraknoi, a bazíni s festritzi műemlékek török vonatkozásait ismerteti. Januári cikkében a turfáni ásatásokkal foglalkozva azt fejtegeti, hogy a török a legősibb *árja* nép s a mongolokhoz csupán annyi köze van, hogy ez utóbbiak az őstörököktől vették át műveltségüket.

Kínai képzőművészeti kiállítás volt december hóban a Nemzeti Szalon termében. A kiállított festmények és kézimunkák igen magas színvonalon álltak és számos tárgy akadt vevőre. A kínai művészet művészeti eszközei és felfogása ugyan elütnek a nyugateurópai stílustól, de az eredetiség s a hangyaszorgalomra valló aprólékos munka teljes elismerésre méltó.

A Kormányzó Ur látogatása a Turáni Társaságban. Lapunk zárta miatt csak itt emlékezhetünk meg arról a nagy megtiszteltetésről, amely Társaságunkat érte. December hó 5-én 6 órakor hivatalos helyiségünkben *Szacharov Konstantin* v. orosz tábornok „A turáni népek a forradalom alatt” címen tartott német nyelven előadást, melyet a Kormányzó Úr a legnagyobb érdeklődéssel végighallgatott. Őfőméltóságát Pekár Gyula fogadta az elnökség tagjaival s ugyanő üdvözölte őt megnyitó beszédjében, megköszönve a nagy kitüntetést, amelyben magas megjelenésével Társaságunkat részesíteni kegyeskedett. — Az ülésről jövő számunkban bővebb tudósítást fogunk közölni.

TÁRSASÁGI ÜGYEK.

A Turáni Társaság díszülése a Kormányzó jubileuma alkalmából.

A Turáni Társaság igazgatótanácsa febr. 28-án déli 12 órakor *Pekár Gyula* elnöklete alatt díszülést tartott, amelyen résztvettek: *Móricz Péter* és *Bán Aladár* alelnökök, *Marzsó Lajos* főtitkár, továbbá *Vig Albert*, vitéz *Galanthai-Glock* Tivadar, *Erődi-Harrach Béla* és neje, *Felvinczi-Takács Zoltán*, *Németh József* igazgatósági tagok stb. Az elnök ünnepi beszédében ékes szavakkal vázolta *Horthy Miklós* óriási érdemeit és történeti jelentőségét. „Ha visszatekintünk a magyar történelemre — úgymond — azt látjuk, hogy a nemzet a történelem minden korszakában ki tudta termelni magából azokat a nagyságokat, akik az ország élére állva nemzetüket minden veszélyen átvezetik a boldogabb jövőbe. Ilyen férfiú nagybányái *Horthy Miklós*, a mi szeretett kormányzónk, aki nemzetünk e nagy alakjaihoz csatlakozik.” Majd indítványozza, hogy a díszülés a következő táviratot intézze Öfömlétségá-hoz: „Fömlétségű Kormányzó Úr! A Turáni Társaság a legnagyobb lelkesedéssel osztozik abban a nagy örömben, amelyet minden magyar érez azon, hogy az Egek Ura kiváló kegyelméből Fömlétségöd tíz évi országlásának évfordulóját ünnepelheti. Hazánk jobb jövőjének alapjait fektette le Fömlétségöd ezen örökké nevezetes évtized alatt. Kérjük a Mindenhatót, hogy Fömlétségödet az emberi kor legvégső határáig egészségben tartsa meg a sok megpróbáltatáson átment nemzet számára. Társaságunk mai díszülésében hozott határozathoz képest bátorkodom ezen hódoló feliratunkat Fömlétségöd elé terjeszteni. Dr. *Pekár Gyula* elnök.” Üdvözlésünket Öfömlétségá a kabinetiroda útján köszönte meg.

Társaságunk Védnökének jubileuma.

Ez év április hó 8-dikán volt öt éve, hogy vitéz dr. *József Ferenc* főherceg úr Öfensége elfogadta a Turáni Társaság védnökségét. Ez alkalmából Társaságunk küldöttségileg üdvözölte Öfenségét, aki budai palotájában fogadta a küldöttséget, amelynek tagjai voltak: *Pekár Gyula* elnök, *Móricz Péter*, *Bán Aladár*, *Marzsó Lajos*, *Felvinczi-Takács Zoltán*, *Lechner Jenő*, *Torockói-Wigand Ede*, *Zseny József* és *Zajti Ferenc*. *Pekár Gyula* szárnyaló üdvözlő-beszédében hangsúlyozta, hogy Öfensége nemcsak díszít ad a Turáni Társaságnak, hanem cselekvően is részt vesz abban a nemzeti fontosságú munkában, amelyet Társaságunk a rokonnépekkel való érintkezés s a testvéri kapcsolatok kiépítése terén kifejti és bölcs tanácsaival mindenkor kész támogatni törekvéseinket. Kéri, hogy Fenséges Védnökünk a következő lusztrumban se vonja meg szerető támogatását. Majd átnyújtotta a *Wigand Edétől* művészien illusztrált s a Halotti Beszéd betűivel készített díszfeliratot, amelynek szövege eképp hangzik: „Királyi Fenség! A Turáni Társaság igazgató-tanácsa legmélyebb hódolattal köszönti Fen-

ségedet abból az alkalomból, hogy ma öt esztendeje a Társaság védnökségét elfogadni kegyeskedett. A lefolyt lustrum alatt Fenségednek bölcs és lelkes vezetésével a turáni mozgalom hazánkban új lendületet vett s hatalmas tényezővé vált a két világrészen elterjedt turáni népeknél is. Midőn most Társaságunk legőszintébb, hálás köszönetét s hódolatteljes ragaszkodását tolmácsoljuk, kérjük Fenségedet, hogy bölcseségével és szerető jóindulatával a jövőben is segítségünkre lenni s bennünket hazafias törekvéseinkben támogatni kegyeskedjék. — Hódoló tisztelettel a Turáni Társaság nevében: Pekár Gyula elnök."

Öfensége rendkívül szíveshangú beszédben válaszolt. Köszönetet mondott az üdvözlésekért s a művészi munkával készült emlékiratért, őszinte örömét fejezte ki a Társaság eddigi sikeres tevékenységén s abbeli kívánságát hangoztatta, hogy a jövőben ez a tevékenység még több eredményt érjen el. Ő maga részéről készséggel áll a Társaságnak minden törekvése mellett, amely a magyar nemzeti érzés és munkakedv fellendítését célozza.

Turáni előadássorozat.

Társaságunk az 1929—30. isk. évben is a Pedagógiai Szeminárium nagyteremben tartotta előadássorozatát, amelyet tagjaink s az érdeklődők szép számban látogattak. A terem átengedéséért s a díjtalan fűtésért és világításért a székesfőváros tanácsát s dr. *Ozori* Frigyes főigazgató urat illeti köszönetünk, ezenkívül hálával kell felemlitenünk, hogy a székesfőváros iskolán kívüli népművelési bizottsága előadóinkat ez évben is a szokásos díjazásban részesítette.

Első előadó esténket okt. 29-én, a török köztársaság ünnepének szenteltük. A megnyitó beszédet magyar és francia nyelven *Paikert* Alajos elnökhelyettes mondotta, vázolv a török—magyar testvériség politikai, közgazdasági és tudományos jelentőségét, s kiemelve Kemál pasa érdemeit. Majd *Móricz Péter* ü. v. alnök mondott töröknyelvű beszédet, üdvözölve a török követség jelenlevő tagjait. Ezután előadta jelen számunkban olvasható értekezését „Fasizmus és turánizmus Törökországban" címmel. Az előadásért *Paikert* Alajos mondott köszönetet. Az ünnepségen nagy és előkelő közönség vett részt.

Nov. 7-én dr. *Pröhle* Vilmos egyetemi tanár tartott előadást Konfuciusról. Érdekes keretben mutatta be Konfucius hatalmas alakját, nagyságát és kétezer év után is élő tanait. Konfucius hatalmas egyéniségéről megállapította, hogy a kínai népnek legfőbb szellemi mestere, aki Kína régi hagyományaihoz tért vissza, azokat élesztette fel s e hagyományok terjesztésére iskolát alapított. Ismertette azokat a hatásokat, melyeket Konfucius az európai filozófusokra, az enciklopedistákra tett, mikor tanai a XVII. században átjutottak Európába. Előadása végén szembeszállott azokkal, akik Konfuciuszt nem méltányolják, akik támadják és leértékelik. Megcáfolta *Francke* német professzor ama véleményét, mely Konfuciuszt kommunistának akarja feltüntetni. Konfucius egyik mondásának hamis és helytelen fordítása révén alakult ki *Francke* véleménye. A helytelen fordítás így hangzik: „A legtökéletesebb boldogság idején minden mindenkié volt", holott hű fordításban ez azt jelenti, hogy akkor mindenben egységes volt az erkölcs!

Nov. 14-én „Nyugatturkesztánról és népei" címen *Németh* József ny. miniszteri tanácsos Nyugatturkesztánról s annak törökfajú népeiről tartott előadást. (Majd jelent mult évfolyamunkban.)

E hó 21-én *Husszein Námik* török író a török—magyar rokonságról értekezett. Előadását jelen számunkban közöljük.

Nov. 28-diki ülésünkön dr. *Cholnoky* Jenő egyetemi tanár, társelnök Körösi Csoma Sándor emléket újította fel. Új világitásba helyezte e nagy kutatónk életét, méltatta munkásságát és nagy jelentőségét. Előadása végén azzal a felszólítással fordult a Turáni Társasághoz, hogy kezdeményezze azt a mozgalmat, amely a világhírű magyar tudósnak itthon méltó emléket állít.

Dec. 5-én Finnország nemzeti ünnepét ültük meg. *Pekár* Gyula elnöki megnyitójában vázolta a nap jelentőségét s a finn—magyar kapcsolatok fejlesztésének módjait. Utána *Bán* Aladár alelnök tartott előadást Finnország és népe címen. Kimutatta, hogy Finnország minden tekintetben önálló egyediség; eredeti kultúrája, népies hagyományai és szokásai, természeti kincsei fényes jövőt ígérnek a tizenkét évvel ezelőtt függetlenné lett rokonnépnek. Végül *Sonkoly* István, a budai zeneakadémia tanára, a finn zene népies elemeiről értekezett. A szépszájú hallgatóság, amelynek sorában ott volt *Saxlehner* Ödön finn főkonzul és *Pándyné Hjelt* Aino, valamint a török követség részéről *Vahid* bej titkár, nagy tetszéssel fogadta az előadásokat és lelkesen tüntetett a finn testvérnemzet mellett. A szereplőknek *Paikert* Alajos elnökhelyettes mondott köszönetet.

Ciklusunk második sorozata január 30-diki ülésünkkel kezdődött, amelyen *Bán* Aladár alelnök bemutatta *Csekey* István tartui egyetemi tanárnak „Az ész—magyar történelmi és kulturális érintkezésekről” szóló dolgozatát. A hét év óta Észtországbán működő jeles tudós érdekes új adatokat kutatott fel, különösen a finn—ugor rokonság felfedezését megelőző időkből. Így például a XVII. század dereka óta több magyar ifjú tanult az akkortájt alapított dorpáti egyetem evangélikus teológiai karán, anélkül, hogy az ész—magyar rokonságról sejtelmük lett volna. Sűrűbb és mélyrehatóbb lett az érintkezés *Báthory* István lengyel király idejében, aki a mai Észtország déli részének is ura volt s a német nemesektől kegyetlenül elnyomott észteket meleg pártfogásába vette. Újabb időben az érintkezés főleg tudományos és társadalmi téren fejlődik s ma már számos jeles magyar író művei le vannak fordítva észtre, így például *Jókai*, *Herczeg*, *Pekár*, *Gárdonyi* elbeszélései. A fordítás terén jelenleg legbuzgóbb működést fejt ki a nálunk hosszabb időt töltött *Murakin* Antal ész tanár. A *Kalevipoeg* magyar fordításának megjelenése erőteljes lendületet adott a rokoni érintkezésnek.

Febr. 6-án vitéz *Galanthai-Glock* Tivadar a szumir-kérdés mai állásáról tartott előadást. A szumirok történetének adatait a legújabb ásatások eredményeképpen a vízözön előtti időből a szumirok bukásáig foglalta össze. A szumirok, ellentétben az eddigi felfogástól, nem Perzsiából (Élainból), hanem az Indus völgyéből, a tenger felől jöttek mint hódítók. A szumir-történelmet jellemzi az egyes városoknak a hegemoniáért folyó harca. „Ur” városának a harmadik dinasztia kora adja a szumirok fénykorát. Előadó képekben mutatta be Ur városának „Zigmatját” (fellegvárát), *Ábrahám* lakását Ur-ban és a szumir harcokat, valamint a szumirok művészetét. Kidomborította a magyar—szumir rokonságot nyelvben, valamint az ősmagyarok kutatásánál (*Árpád* városának romjai *Syriában* stb.).

Febr. 13-án dr. *Réthly* Aurél egyetemi magántanár, főmeteorológus, a megújult török birodalomról tartott előadást, amelyben beszámolt kétévi törökroni tartózkodásának eredményeiről és tapasztalatairól. *Réthly* a török kormány megbízásából megszervezte az ottani meteorológiai szolgálatot, amely mérhetetlen haszonnal jár a mezőgazdaság irányítására. Az ő tervei szerint épült fel Ankarában a meteorológiai intézet is. Az előadó bemutatta vetített képek kíséretében a mai Törökországot.

Ugyane hó 20-án dr. *Tagán* Galindsán tartott előadást a kirgiz nép eredetéről,

régi és mai hazájáról s gazdag kultúrájáról. Majd ecsetelte a szívós küzdelmet, amelyet e kis nép az orosz elnyomókkal szemben kifejt. Az előadást Móricz Péter alelnök köszönte meg, aki záróbeszédében megemlékezett a magyar nemzet súlyos helyzetéről is, amelyből csak a hazai ipar és termelés intenzív felkarolása mentheti meg az országot.

Észtország felszabadulásának tizenkettedik évfordulója alkalmával a Társaság febr. 27-én ünnepélyt rendezett, amelyen megjelentek a turáni népek budapesti diplomáciai képviselői s előkelő közönség. A megnyitó beszédet Móricz Péter alelnök mondta. Majd Bán Aladár alelnök tartott vetítettképes előadást az észti művészetről. Az előadó bevezetésül bemutatta az észti népművészet termékeit. Az észti, valamint az egész finn-ugor díszítő népművészetet jellemzi a természetes figurális alakoknak majdnem teljes hiánya. Túlnyomórészt mértani motívumok érvényesülnek benne. S ez annyira általános jelenség, hogy közös turáni örökségnek minősíthetjük. Ez a tulajdonság magyar területeken főképp a kalotaszegi varrottasokban észlelhető. Az észti varroművészet főleg a női ruhadarabok ékesítésében kulminál. Ügyszólván minden vidéknek megvolt a külön női viselete, amelyet a nép uniformisnak nevez. Áttérve a képzőművészetre, az előadó rendszeresen ismertette az észti festészet és szobrászat fejlődését. A XIX. század végefele számos új, izmos tehetség bukkan fel, akiknek működése már erősebben magán viseli az egyéniség s a nemzeti szellem hatásának bélyegét. Ezek a művészek nagy kedvvel foglalkoznak a *Kalevipoeg* eposz alakjainak megtestesítésével s a népelet és az ország szépségeinek ábrázolásával. A festők közül különösen kimagaslanak: Raud Pál és Keresztély, Triik Miklós, Jansen Ágost és Aren Péter. A szobrászatban pedig kiválnak: Mellnik Voldemár és Starkopf Antal. Az előadás után Bókay Ferenc, az Új Színház művésze a *Kalevipoeg*-éposznak pár szép részletét mutatta be Bán Aladár fordításában. Végül Horvay Erzsébet operaénekesnő és dr. Horry István operaénekes adtak elő *Pless* László zongorakíséréte mellett néhány jellemző észti népdalt a közönség zajos tetszésnyilvánításai között.

Előadássorozatunkat márc. 6-án *Pekár* Gyula elnök előadása zárta be, amelyet Attiláról tartott. *Pekár* most végzi előtanulmányait egy nagyszabású regényéhez, amelynek Attila a főhőse és így alaposan igyekezett elmélyülni az Attila-problémában. Az előadás keretében azt fejtegette, hogy két homályos kérdés vár megvilágításra: Attila miért kegyelmezett meg Rómának — s hogy ki volt Ildikó? A történetírók szerint Ildikó közönséges hún leány volt, mások szerint viszont baktriai kiráyleány. Az ő véleménye az, hogy Ildikó, miként a nibelungi énekek mondják, burgundi kiráyleány volt. Az előadás további részén Attila halálának misztikumáról igyekezett a homályt eloszlatni. Az ő megállapítása szerint Attila nem — amint a legenda mondja — természetes halállal, orrvérzésben halt meg, hanem orgyilkosok által. Állandóan összeesküvéseket szöttek körülötte, de ő mindenkor kivédte a támadásokat, ez egyszer azonban nem sikerült ez és így az „Isten ostora” áldozata lesz ellenségének. Attilának ötven fia volt, egyesek hún anyáktól, mások pedig különféle nemzetiségbeli anyáktól származtak, természetesen a gyermekek állandó viszálykodásban éltek és tulajdonképpen ők okozták az összeesküvések állandó láncolatát is. Attilának nagy eszméje volt: — fejtegette tovább *Pekár* Gyula — egy új világbirodalmat akart létesíteni a mérsékelt égöv alatt, a húnok, germánok, szlávok és szarmaták népeiből. Ez a terve azonban nem jutott a megvalósulásig. A nagy eszmét négyszáz évvel később ugyanazon szélességi fok alatt, csak valamivel nyugatabbra Nagy Károly megvalósította. A nagyszámú hallgatóság élénk tetszéssel kísérte a fejtegetéseket.

B. A.

Közgyűlés.

Társaságunk f. évi nov. 29-én d. e. 12 órakor tartotta ezidei közgyűlését dr. *Pekár Gyula* elnöklete alatt. Megjelentek: *Paikert* Alajos elnökhelyettes, *Móricz Péter* ü. v. alelnök, dr. *Bán Aladár* alelnök, dr. *Marzsó Lajos* főtitkár, továbbá a következő tagok: *Bartos Róbert* min. tanácsos, dr. *Deáky Lóránd* min. o. tanácsos, *Thegze-Gerber Ferenc*, *Podhorszky Vilmos*, *Vig Albert*, vitéz *Csécsi Nagy Imre*, dr. *Lechner Jenő*, *Undi Mariska*, özv. *Szent-Iványi Gáborné*, *Kócsi Magyar Dezsóné*, *Németh István*, *Krisztinkovics Pál*, *Réthly Antal*, *Kulin István*, *Huszka József*, *Torockói-Wigand Ede*, özv. dr. *Kurtz Gusztávné*, dr. *Mezey István*, *Sassi Nagy Lajos*, *Zsedényi Béla*, *Szécsi Gy. Jenő*, dr. *Pálos Hugó*, *Kosztolányi Attila*.

Pekár Gyula elnök megnyitván a közgyűlést, tolmácsolja *Vednökünk*, *Öfensége* üdvözlését s maga nevében üdvözli a megjelenteket, különösen *Paikert* Alajost, akinek jövőbe látó gondoskodása 20 évvel ezelőtt életre hívta Társaságunkat. Ezt az évfordulót január hóban fogjuk külön díszüléssel megünnepelni. Most bucsut mondunk elnökhelyettesünknek, aki nemzeti fontosságú ügy: a kairói mezőgazdasági múzeum megszervezése céljából az egyiptomi kormány meghívására a napokban odautazik. Ezután visszapillantást vet az év turáni fontosságú eseményeire, elsősorban gróf *Bethlen István* és dr. *Walkó Lajos* törökországi s gróf *Kleblsberg Kunó* északi utazására; majd megemlékszik tagtársaink tevékenységéről.

Paikert Alajos köszönetet mond az üdvözlésért s kijelenti, hogy a távolban is figyelemmel fogja kísérni a Társaság működését s a turáni mozgalomnak mindenkor örömmel siet támogatására.

Móricz Péter jelentésében köszönetet mond a Társaság részéről *Öfenségének*, valamint az elnökségnek és az igazgató tanácsnak támogatásukért, azután ecseteli a Társaság ezévi működését, különösen nevelésügyi és egyéb szakosztályaink eredményes és buzgó működését, *Török-intézetünk* működését és vidéki akciónkat. Mindezekről folyóiratunk is részletesen meg fog emlékezni.

Dr. *Bán Aladár* részletesen vázolja *Finn-észt intézetünk* ideai működését, ismerteti a *Turáni Tanfolyam* eseményeit, a *Turán folyóirat* ügyeit s főképp a IV. finn-ugor kongresszus előkészületeit, amely jelenleg az intézet legfontosabb teendői közé tartozik. A könyvtár állapotának ecsetelésénél megemlíti, hogy többen értékes művek ajándékozásával gyarapították könyvállományunkat — így: *Huszka József*, *Lechner Jenő*, *Wigand Ede* és *Bán Aladár*.

Dr. *Marzsó Lajos* főtitkári jelentésében összefoglalja a záruló év minden mozzanatát, különösen ismerteti a taghullámozást s elnökünk és elnökhelyettesünk kitüntetését.

Thegze-Gerber Ferenc, a pénzügyi és számvizsg. bizottság elnöke bemutatja az 1929/30. évi zárszámadást és költségvetést. A vagyonkezelőségnak a felmentés megadatik.

Végül a közgyűlés megejti az ig. tan. tagok alapszabályszerű kisorsolását s a pénzügyi és számvizsg. bizottság tagjainak megválasztását. Ez utóbbi tisztségére újból megválasztottak: *Thegze-Gerber Ferenc*, *Podhorszky Vilmos* és *Rüblein Richárd*.

A szabályszerű időre három indítvány érkezett. Az első *Móricz P.* és *Bán A.* adták be, amelynek alapján *Handullah Suphi bej török író* és v. miniszter tiszteletbeli taggá választott. *Undi Mariska* a turáni eredetű hazai népművészet termé-

keinek védelméről adott be indítványt, amelyet a közgyűlés az ig. tanács által kijelölendő bizottság elé utalt tárgyalás céljából. Sassi Nagy Lajosnak, a turáni mozgalom fellendítésére irányuló beadványa, amely konkrét indítványt nem tartalmaz, szintén későbbi megbeszélés tárgyát fogja képezni.

Turáni tanfolyam.

Tanfolyamunk negyedik éve 1929. okt. 14-én nyílt meg s 1930. ápr. 10-én zárult ünnepies vizsgálattal *Cholnoky Jenő* egyet. tanár elnöklete alatt. A beiratkozottaknak több, mint fele meglepő eredményt mutatott fel az előadott finn, török és japáni nyelvből. Előadók voltak a finnből dr. Bán Aladár, a törökből vitéz G. Glock Tivadar tbnok, a japáni nyelvből az ősszel elhalálozott Turchányi Tihamér.

Az ötödik év 1930. ok. 13-án nyílt meg. Turchányi T. elhunyt folytán a japáni nyelv helyett az idén a kínai nyelvet kellett beiktatnunk, amelynek előadására Hu-Ching A. kínai tudós vállalkozott. Új tárgy: a turáni zene, amelyet Sonkoly István zeneakadémiai tanár ad elő.

A tanfolyam igazgatóságának tagjai: Pekár Gyula elnök, Cholnoky Jenő tanárelnök, Bán Aladár tanfolyamvezető, Paikert Alajos, Bartos Róbert min. tanácsos, Möricz Péter, Krisch Jenő, Glock Tivadar, dr. Farkas László tanf. titkár.

Rádió-előadásorozat.

Az elmúlt év folyamán a következő rádió-előadásaink voltak: vitéz *Galanthai-Glock Tivadar*: A tatárokról. Dr. *Pröhle Vilmos*: Mutsuhitő császár mint költő. *Torockói-Wigand Ede*: Turáni hagyományok népies építésünkben. *Möricz Péter*: A nyugati kultúra terjedése Keleten. Dr. *Bán Aladár*: Az ének és dal művészete a finn-ugor népeknél. Dr. *Cholnoky Jenő*: A Turáni Alföld. Dr. *Bán Aladár*: A finn nép jellemzése a finn irodalom alapján. *Möricz Péter*: A magyarok rokonai. Dr. *Lechner Jenő*: Turáni szellem a magyar népművészetben.

Új tagok.

Új tagok. Az 1929/30. évben a következő tagok vétettek fel: a) rendes tagok: *Belánka György* (Rákosliget); b) pártoló tagok: *Salkovszky Erzsébet*, *Nemesszeghy László* (Újpest), dr. *Hajnóczy Sándor* (Szeged), dr. *Pálos Hugó*, dr. *Pál Ernő*, *Gyömörey Antalné* (Borostyánkő), dr. *Pataky Arnold*. — A *balassagyarmati fiókegylet tagjai*: vitéz *Ádám Endre*, dr. *Benczur-Ürmössy Gábor*, *Boldizsár Pál*, *Both Antal*, *Csucska Péter*, *Derzsi Gyula*, dr. *Fényes Dezső*, *Fesüs Lajos*, dr. *Horváth József*, *Kardos Gyula*, *Kelemen Zoltán*, dr. *Kovách György*, *Kirchknopf Gyula*, *Kozma Gyula*, dr. *Kossaczky Arnold*, *Küllő György*, *Lotharides Mihály*, *Murár Lajos*, *Koáli Nagy Loránd*, *Niedermann Imre*, *Romhányi Gyula*, *Sztraka László*, *Vargyassy Márton*, *Zemling István*, *Augusztin István*, dr. *Bartha Imre*, *Berky István*, *Csernátony Aladár*, *Eilinsfeld Nándor*, *Fillér Lajos*, *Györy György*, *Horváth Sándor*, dr. *Koltai Ernő*, *Nagy-Györy Béla*, *Pátyi Pál*, *Sághy Béla*, *Szenthe Kálmán*, *Wiesinger Károly*, *Katona Imre*.

Értesítés.

A Turáni Társaság Könyvtára jelenleg kerekaszámban 1200 művet tartalmaz, amelyek túlnyomó részt a turáni népekre vonatkozó tudományágakkal foglalkoznak. Tagtársaink a könyveket hétköznaponként 11—2-ig használhatják a Társaság helyiségében. A könyvek elvitele csak a teljes becsérték letétbe helyezése mellett történhetik.

R é s u m é

du contenu de la XIII-ème année (1930) du „Turán“.

L'article du président de la Société Touranienne *Gyula de Pekár* „Le peuple d'Attila en Occident“ est composé de deux parties. Dans la première, l'auteur explique la vraie nature de la grandeur d'Attila comme chef militaire et comme chef d'Etat. Le but du grand roi des Huns ne fut pas tant le butin et la dévastation que la fondation d'un Etat sain et civilisé en remplacement de l'empire romain pourri. Il décrit, ensuite, le peuple de Pont l'Abbé, petite ville en Bretagne, et découvre sur leur visage, dans leurs vêtements, leur constitution et leur prononciation plusieurs traits ressemblant à ceux des Hongrois, surtout des habitants de Mezökövesd. Dans la seconde partie, il parle des habitants du Val Anniviers (Eifischthal) situé dans le Valais. Ici, l'auteur cite le livre d'Antoine Charles Fischer paru en 1896 et traitant le même sujet. Fischer tâche de démontrer que les habitants de ladite vallée sont des descendants des Huns d'Attila. Quant à cela, de Pekár nous fournit des preuves concernant le langage, les traditions (p. c. les caractères cunéiformes, les noms de famille) etc. — Dans son article sur „Les possibilités hongroises en Orient“, *Alajos de Paikert*, fondateur et président suppléant de la Société Touranienne passe en revue l'activité de la nation hongroise déployée jusqu'à nos jours en Orient dans le domaine des sciences, de l'économie nationale et de la culture, signale ceux de nos compatriotes qui y ont excellé et indique les branches, dans lesquelles les intellectuels hongrois pourraient travailler en Asie exécutant des travaux dont pourraient tirer profit non seulement nos compatriotes, mais aussi le monde civilisé entier. C'est surtout à la jeunesse hongroise bien douée qu'il s'adresse. Il les invite à chercher, à l'instar des nations occidentales, des placements à l'étranger, surtout en Orient. — *Aladár Bán* décrit dans son article „Le voyage au Nord du Comte Klebelsberg“ fait au printemps dernier. Ce fut un voyage d'études en Suède, en Finlande, en Esthonie et en Pologne où notre ministre des Cultes et de l'Instruction publique visita les instituts scientifiques hongrois et prit des mesures en vue de leur développement. Il y jeta en même temps les fondements d'instituts d'investigation finno-ougriens communs ayant pour but d'explorer l'origine et les affinités de la culture ancienne et de la langue des peuples finno-ougriens. A Turku (Abo) on procéda même immédiatement à l'établissement d'un tel institut. — *Pierre de Móricz*, vice-président gérant de la Société Touranienne, explique dans son article sur „Le fascisme et le touranisme en Turquie“ la nature, le but et l'activité de ces mouvements. Il y souligne la différence qu'il y a entre le régime fasciste que nous voyons en Italie et le régime similaire établi en Turquie, où le chef de l'Etat veille sur l'observance des règles du parlementarisme. Les touranistes turcs parlent du *grand* et du *petit Touran*. Selon eux, le *petit* Touran comprend les peuples de race et

de langue turcs, tandis que le *grand* Touran englobe aussi les peuples apparentés aux Turcs, entre autres la nation hongroise. — *Béla de Vikár*, membre de l'Académie des sciences hongroise, donne une description de son „Voyage en Finlande en hiver”. C'est un extrait de son journal de voyage contenant ses impressions pendant son séjour dans ce pays. — Dans son essai sur „La parenté hongro-turque” l'écrivain turc *Husseyñ Namik*, qui a complété ses études universitaires en Hongrie, traite les liens de race et de langue entre les peuples magyare et turc se basant sur les œuvres des meilleurs investigateurs hongrois, tels que Zoltán Gombóc, Gyula Németh, Bálint Hóman et sur les ouvrages de savants occidentaux et orientaux. Il souligne le fait que les Hongrois de nos jours sont en grande partie des descendants de peuples turcs (coumans, jász et besenyös). — *István Sonkoly* démontre dans son article sur „Les éléments populaires de la musique finnoise” que la musique populaire des Finlandais a eu une influence immense sur leur musique artistique et suit de près ce développement dans l'activité des meilleurs compositeurs finnois, surtout dans celle de Sibelius. — *Courtes commuincations*. Dans une lettre D'Ankara, *Pierre de Móricz* rend compte de sa mission d'assister, comme délégué de la Société Touranienne à l'inauguration du siège central du Turc Ocagi à Ankara. Il y relate l'accueil chaleureux qui lui fut fait de la part de cette société turque et la prévenance de celle-ci, grace à laquelle il eut l'occasion de prendre la parole dans l'Assamblée générale des Türk Ocagis de tout le pays pour exprimer les félicitations de la Société Touranienne hongroise. Il fait mention aussi des puissants efforts faits par le nouveau régime en vue de construire une capitale tout à fait nouvelle. — *Elemér Virányi* donne une caractéristique du pédagogue esthonien *Pierre Pöld* décédé avant le temps. — *Aladár Bán* fait connaître l'éducation scolaire au Japon se basant sur les communications du „The Japanese Magazine”. — *Imre de Lukinich* donne un extrait de l'article de *Léon Cahun* sur l'origine touranienne de la langue précédant la langue arienne en France. — *István Mezey* nous fait connaître l'activité des Japonais dirigée sur le développement de leurs rapports avec les Hongrois.

Informations, nouvelles, littérature et un rapport sur les affaires de la Société Touranienne complètent le contenu de ce quadruple Numéro de notre périodique.

TURÁNI TÁRSASÁG.

Alapítottott: 1910-ben — Székhelye: Budapest, Országháza.

A társaság *célja* a velünk rokon turáni népek tudományával, történetével, irodalmával, művészetével és közgazdaságával foglalkozni, ezeket ismertetni, a magyar érdekekkel összhangba hozni s ezáltal ezekkel a népekkel mind kulturális, mind pedig társadalmi és gazdasági téren szorosabb kapcsolatot létesíteni.

Működése altruisztikus irányú, tevékenysége elsősorban tudományos és oktatásiügyi; kizárja a vallási és felekezeti kérdéseket.

A társaság *tagja* csak olyan feddhetetlen jellemű egyén lehet, aki a társaságot vezető eszméktől áthatva, azokért működni kész.

A Turáni Társaságnak négyféle tagja van: 1. alapító, 2. rendes, 3. pártoló, 4. tiszteletbeli.

I. *Alapító tag*, aki a társaság céljaira 150 pengőt adományoz. Jogi személyek alapító tagsági díja legalább 300 pengő.

II. *Rendes tagok*. A rendes tagokat a turáni eszme és a társaság érdekében kifejtett munkásságuk elismeréséül az igazgató tanács választja. Tagdíjat nem fizetnek.

III. A *pártoló tagokat* a végrehajtó bizottság veszi fel s évi 5 pengő tagdíjat fizetnek, tagsági kötelezettségük három évre terjed s ha a harmadik év végéig kilépésüket be nem jelentették, a tagság kötelezettsége a következő évre is fennáll.

IV. *Tiszteletbeli tagok* az igazgató tanácstól megválasztott kiválóságok.

Az összes tagok látogathatják a társaság rendezte előadásokat és egyéb összejöveteleket s tagilletményül kapják a társaság folyóiratát.

A társaság védnöke: *vitéz dr. József Ferenc* főherceg, elnöke: *dr. Pekár Gyula* Elnökhelyettes: *Paikert Alajos*. Ügyvivő alelnök: *Móricz Péter*. Felelős szerkesztő és a Finn-észti Intézet vezetője: *dr. Bán Aladár* alelnök. Főtítkár: *dr. Marzsó Lajos*.

Telefon: Aut. 137-77., 40. mellékállomás.

KALEVIPOEG,

az észtek nemzeti
éposza.

Észtből fordította és bevezetéssel ellátta

BÁN ALADÁR,

*az Észti Irodalmi Társaság tiszteleti,
a Petőfi Társaság rendes s a Finn Irodalmi
Társaság és a Kalevala-Társaság levelező tagja.*

A 336 lapra terjedő mű ára füzve 8, diszes vászonkötésben 10 pengő
Megrendelhető: Kilián-féle egyetemi könyvesbolt, Budapest, IV., Váci-u. 32.

A Turáni Társaság 1930-31. évi előadásainak II. sorozata:

I. Február 5.

Dr. Cholnoky Jenő társelnök, egyetemi tanár: **JAPÁN ÉS NÉPE**
(vetített képekkel).

II. Február 13.

Faragó József magister: **A FINNEK TÁRSADALMI ÉLETE.**

III. Február 19.

Erdőbényei Németh József nyug. min. tan.: **TURÁNI TELE-
PEDÉSEK A BALKÁNON.**

IV. Február 26.

ÉSZT NEMZETI ÜNNEP.

a) *Elnöki megnyitó.*

b) *dr. Bán Aladár:* **AZ ÉSZT KÖLTÉSZET FŐIRÁNYAI.**

c) *dr. Virányi Elemér* tanár: **IRODALMI NÉPIESSÉG AZ
ÉSZT KULTURÁBAN.**

V. Március 5.

Pekár Gyula elnök: **ATTILA FIAI.**

Az előadások színhelye: Pedagógiai Szeminárium VIII., Mária Terézia-tér 8.
Az előadások a jelzett csütörtöki napokon d. u. 6 órakor kezdődnek